



Jaarboekje van het Oudheidkundig Genootschap "Niftarlake" 1985

<https://hdl.handle.net/1874/9600>

JAARBOEKJE

1985

VAN HET
OUDHEIDKUNDIG
GENOOTSCHAP

'NIFTARLAKE'



- Erevoorzitter* Mr Dr N.J.C.M. Kappeijne van de Coppello, Loenen a/d Vecht
- Erelid* Jhr P.H.A. Martini Buys, Brugge België
- Bestuur* Drs E. Munnig Schmidt, voorzitter, Nieuwerhoek
Loenen a/d Vecht (02943) 1280
- Mw. C.H. ter Laan-Dingemans, secretariaat
Herengracht 6, 3601 AL Maarssen (03465) 71921
- H.C.M. Hoppenbrouwers, penningmeester
Baambrugge (02949) 1541
- Mw. Mr M.A. Dukes-Greup, bibliothecaresse
Breukelen (03462) 62627
- Leden* Mr J.H. van den Hoek Ostende, Amsterdam
A.J.A.M. Lisman, Loenen a/d Vecht
- Redactie
voor 1986* Drs E. Munnig Schmidt
Nieuwerhoek, 3632 AD Loenen a/d Vecht (02943) 1280
- Betalingen* Gironummer 513805
t.n.v. Penningmeester Niftarlake te Baambrugge

Ledenlijst 1985

Abcoude

De Gemeente Abcoude
Drs J. Baalbergen
A. Bessem
R. Bianchi
Drs D.G. Carasso
W.J. Engel
Mw. W.D. de Graaf-Vossestijn
Historische Kring Baambrugge Abcoude

J.Th Kemme
W. Kompier
N.L. Loeb
W. van ter Meij
J.J. Pabon Jr
H. Schoenmaker
P.L. Schram
J.B. Schreur
Mr J.W.F.M. Swinkels
B.A.H.M. Theunissen
W.C.C. Trouw
Mw. G.L.J. Uiterwaal-Völker
Mw. C.A.L.M. Vis-Völker
Mw. A. Visser-Stoelman
MW. H.A.J. Vreeken-van Brink
B.H. de Vries
D.T. Winter
J.E. Wustenhoff

Aerdenhout

Mr Ir J.J. Smorenburg

Alkmaar

Mr Dr J. Belonje

Almelo

J.C.M. Bak

Amersfoort

Oudh. Ver. Flehite

Amstelveen

J.W.N. van Achterbergh Jr

J.P. Bak

Mw. H. Vlot-van Lonkhuyzen

Amsterdam

Dr J.F. August de Meyer

Gemeentehuis, 1391 EL
Sandbergstraat 8, 1391 EL
Willem v. Abcoude laan 11, 1391 CG
Meerzicht 1, 1391 AR
Dr Koomansstraat 21, 1391 XA
Angsteloord 5, 1391 EB
Meerweg 19, 1391 HG
Dr. Koomansstraat 21, 1391 XA
Sandbergstraat 7, 1391 EV
Koppelland 13, 1391 EV
Molenweg 16, 1391 CG
Zilver schoon 107, 1391 XS
D. v. Troostwijkstraat 51, 1391 ER
F. Postlaan 5, 1391 AV
P. v. Wijngaerdtlaan 42, 1391 AW
Jan Trouwstraat 4, 1391 TT
Gein Zuid 7, 1391 GT
Reyer Spreijstraat 10, 1391 GA
Torenlaan 32, 1391 AM
Kerkplein 14, 1391 GJ
Stationsstraat 54, 1391 GR
Koningsvaren 87, 1391 AG
D. van Troostwijkstraat 46, 1391 ET
Sandbergstraat 4, 1391 EL
Angsteloord 63, 1391 ED
Koppelland 11, 1391 EV

Merellaan 29, 2111 GK

Nassaulaan 39, 1815 GL

Horstlaan 76, 7602 RR

Breestraat 80, 3811 BL

Amsterdamseweg 270, 1182 HN

Klaasje Sevensterstraat 337, 1183 MD

Ferd. Bolweg 89, 1181 XC

Gein 81, 1109 AC

A. Bohnenn
Gemeentelijk Archief
Drs P.M. Fischer
Mw. J.H. Greup-Nicolai
Mr J.H. v.d. Hoek Ostende
D. Hoen
Drs E.J. Krul
Mr P.M. van der Laan
K.F. van Leuven
P.J. Meertens Instituut
Mw. E.G. Pannevis-Lammerts van Buuren
W.A.C. Reesink
H. Renes
J.R. Ritman
Ir W. Siewertsz van Reesema
J. Stodel
Universiteitsbibliotheek
Mw. W.J.C. v. Veen-Coenen
J. Zwaan

Ankeveen

B.A.Ph. baron van Harinxma Thoe Slooten

Baambrugge

H.F. Anger
M. Blokhuis
Mw. Drs S. Boerdam
Mw. J.P. Croon-Marlet
Mw. J.E. Croon-Ogterop
Jhr Mr J.E. v.d. Does de Willebois
Mw. M. v. Erven Dorens-Vinke

H. Hoogenhout
H.C.M. Hoppenbrouwers

Mw. Mr M. de Koning
Mw. E. v.d. Lee
Mw. Dra L.B. Lugt

Mw. A.H. Mebus-Riechelmann
A.J. Slaman

Ir J.L.H. Slebos
A.W. Steenhof
Mevr. J.J. Tholenaar

P.C. Versloot

H.C.M. Vos
J.H. van Walbeek

Keizersgracht 312, 1086 EX
Amstedijk 67, 1074 HZ
Hemsterhuisstraat 173, 1065 JZ
De Boelelaan 267, 1082 RC
B. Wieringerstraat 22, 1013 EB
Amstelveenseweg 1056, 1081 JV
Keizersgracht 353, 1017 DR
Keizersgracht 443, 1017 DJ
Minervalaan 71-II, 1077 NS
Keizersgracht 569-571, 1017 DR
Minervalaan 84-I, 1077 PK
Koninginneweg 40, 1075 CZ
Werengouw 25 (Nieuwendam) 1024 NC
Bloemgracht 19 h, 1016 KB
Keizersgracht 353, 1016 EJ
Rokin 70, 1012 KW
Singel 425, 1012 WP
Minervaplein 2, 1077 TN
Lijzijde 45, 1034 KN

'Berkenrode' Dorpsweg 80 1244

Pr. Beatrixstraat 13, 1396 KD
Rijksstraatweg 25, 1396 JD
Rijksstraatweg 22, 1396 JM
Kleiweg 36, 1396 HX
Kleiweg 34, 1396 HX
Dorpsstraat 23, 1396 KG
'Valk en Heyning'
Rijksstraatweg 147, 1396 JK
Zand en Jaagpad 30, 1396 KD
'Kromwijk'
Zand en Jaagpad 5, 1396 JR
Binnenweg 10, 1396 KM
Rijksstraatweg 113, 1396 JH
'Geinwijk'
Rijksstraatweg 91, 1396 JG
B. Straalmanstraat 1, 1396 JR
'Middelvaart'
Rijksstraatweg 103, 1396 JH
Rijksstraatweg 4, 1396 JL
Pr. Joh. Frisostraat 46, 1396 KB
'Kroonesteijn'
Rijksstraatweg 125, 1396 JJ
'Postwijk'
Rijksstraatweg 39, 1396 JD
Rijksstraatweg 141, 1396 JK
Rijksstraat 20, 1396 JM

Bennebroek

G.M. de Heer

De Bilt

H.C. de Wit

Bilthoven

Ir U.Twijnstra

B.Vermeulen

Mw. Mr W.M. Voet-Eggink

Mw. D. Vrind-Dudok de Wit

Blaricum

Mw. J.G. Siewertsz van Reesema-Schmidt

Breda

Mr L.E. Kalff

Mw. E. Kalkman-Klep

Breukelen

Notaris T.C. Akkerman

J. Bakker

Mw. Mr L.G. Baud

Drs R.J. Benders

Ir G.G. v.d. Berg

M.B. v. d. Bergh

Mw. J.M. Bierman-Polman

C. Blom

N.C. Bosman

J. de Bruin

J.W. de Bruyn Kops

P.J. Burggraaf

H.Th. Colenbrander

Jac. van Dam

W. Dobber

Mw. Mr M.A. Dukes-Greup

B. Fritzsche

Mw. M. Fruithof-Matthes

P. Funken

R.T. v.d. Geer

D.W. Gerwig

Dr J.W. Gunning

Mw. Mr E.A. Haars

Drs H.C.J. Hendriks

D. Hendrikse

R.J. Hofman

G.J. van Julsingha

G.C. van Kleef

Mw. C.P. Knulst

R.G.H.W. Korstjens

M. van Kralingen Jr

Mw. A.J.E. Lempke-Cramer

Bennebroekerdrceef 49, 2121 CM

Dorpsstraat 126, 3732 HL

Rubenslaan 20, 3723 BP

Rembrandtlaan 93, 3723 BM

Hobbemaflat, Hobbemalaan 24, 3723 ES

Lassuslaan 55, 3723 LH

Langeweg 5, 1261 EL

Saksen Weimarlaan 31, 4818 LA

Schrauwenhof 5, 4837 CW

Rijksstraatweg 43, 3621 BH

Griiftenstein 2, 3621 XK

Kerkplein 16, 3621 BA

Straatweg 200, 3621 BX

Straatweg 78, 3621 BR

Straatweg 107, 3621 BK

Zandpad 82, 3621 NG

Straatweg 85, 3621 BJ

J.E. Boutstraat 3, 3621 CH

Brugstraat 20, 3621 AH

Zandpad 61, 3621 NG

Kerkbrink 26, 3621 BS

't Heycop 508, 3621 WJ

Orttswarande 55, 3621 XN

Zandpad 27, 3621 ND

Straatweg 45, 3621 BH

Vrijheidslaan 23, 3621 HM

Scheendijk 5, 3621 VB

Oud Aa 41, 3621 LA

Nassauplein 1, 3621 EA

Dannestraat 33, 3621 AE

Straatweg 204, 3621 BX

Kerkplein 16, 3621 BA

Julianastraat 25, 3621 EG

Linnacusdreef 24, 3621 XW

Zandpad 83, 3621 NG

Linnacusdreef 21, 3621 XT

Beatrixstraat 7, 3621 ET

G.v. Doornikstraat 8, 3621 HZ

Straatweg 111, 3621 BK

Herenstraat 4, 3621 AR

'Vegtlust'

Zandpad 3, 3621 NC

H.K. Lenstra
 Ir H.F. Mertens
 J. Molenkamp
 R.W.C. Molenkamp

R.W.L. Mijnsen
 Openbare Bibliotheek Breukelen
 R.E. Ophorst
 Prof. Dr Ir R.Plomp

J.H. Posthumus
 Jhr Mr L.A.Quarles van Ufford
 H.J. Schröder
 Ir F.J. Schijff

P.B.A. Smits
 Mr C.W. van Stapele
 Mw. A.J. Stilting
 A.C. van Uchelen
 F.L. Vegter

Vereniging voor Bitumineuze werken
 Mw. F.Verhagen
 Mr J.A. Vermeulen
 Mr G. Versluys
 J. Verweij
 Mw. J. van Zadelhoff-Hortulanus
 Drs H.A. van Zwieten
 D. van Zijtveld
Breukeleveen
 L.Geel
 Drs M.M. van Kesteren
 Dr J.F.W. Nuboer
 J.H.P. Roeland

Ir J.J. Siepman v.d. Berg
 Dr P. Sinnighe Damste
Brugge, 8000 België
 Jhr P.H.A. Martini Buijs
Bunnik
 Mw. M. Copijn-Brand
Bussum
 Drs J.W.M. Heslenfeld
 M. Langelaar
 Mw. R.A.C.E. Ooiman-van Aubel
Den Dolder
 Mw. Wilhelm-v.d. Meer

Zandpad 94, 3621 NH
 Rijksstraatweg 236, 3621 BZ
 Bisschopswater 27, 3621 WV
 'Vecht en Dam'
 Dannegracht 16, 3621 AA
 Straatweg 76, 3621 BR
 J.Direksenstraat 20, 3621 CB
 Zandpad 80, 3621 NG
 'Vegtvliet'
 Rijksstraatweg 220, 3621 BZ
 Zandpad 125, 3621 NJ
 Zandpad 48, 3621 NE
 Straatweg 120, 3621 BV
 'Nijenrode'
 Rijksstraatweg 19, 3621 BG
 Rijksstraatweg 101, 3621 BK
 Herenstraat 40, 3621 AR
 Laan van Gunterstein 3, 3621 VA
 Zandpad 41, 3621 NE
 'Hofstede Boomrijk'
 Zandpad 53, 3621 NE
 Postbus 68, 3621 AB
 Straatweg 74, 3621 BR
 Brouwerij 1, 3621 AD
 Straatweg 61, 3621 BH
 Mecklenburgstraat 6, 3621 GP
 Zandpad 39, 3621 ND
 Straatweg 190, 3621 BX
 Straatweg 95, 3621 BJ

Herenweg 52, 3625 AG
 Herenweg 47a, 3625 AB
 Herenweg 59, 3625 AC
 'Willem II'
 Herenweg 103, 3625 AD
 Herenweg 125, 3625 AD
 Herenweg 89, 3625 AC

Nieuwe Gentweg 53

Schrijnwerkershof 4, 3981 TP

Koningslaan 32, 1405 GM
 Mecklenburg 52, 1404 BJ
 Groot Hertoginnelaan 29, 1405 EB

Hezer Enghweg 90, 3734 GV

Doorn

Ir H.J. Doude van Troostwijk
Mw. G. v.d. Stoop-Koekoek

Dordrecht

Mw. A.W. de Jong-Vis

Eindhoven

Ir J.V. Bruza

Gouda

Ver. Oudheidkundige Kring "Die Goude"

Grave

H.J.G. Jansen

's-Graveland

P. Honig

Mr H.L. Houthoff

G. Kortenoever

B.H.A. Oosterbroek

's-Gravenhage

Mr J.A. Alleman

Kon. Bibliotheek

Rijksbur. v. Kunsth. Doc.

F. Vintges

J.C. Woestenburg

Haarlem

Rijksarchief in Noord Holland

J. Vor der Hake

Haarzuilens

L.J. Huisinga

Hilversum

J.G. Alleman

Mw. L. Buwalda-Terlet

Mr W.G.M. Cerutti

J. Kruishoop

T.W. Ploeg

H.D. Scheltema

Dr W.J. Steyling

Mw. N.H. Vinke-Andersson

Huizen

F. Renou

Kockengen

Dr J.A. van Dongen

De Gemeente Kockengen

Dr G.F.W. Hengreen

W. van Schaik

G. Versloot

Kortenhoef

A.D.A. Burgersdijk

Parklaan 40, 3941 RE

van Galenlaan 12, 3941 VD

Wolwevershaven 11, 3311 AV

Orpheuslaan 53, 5631 BR

Oosthaven 53, 2801 PN

Burg. Reymakerslaan 136, 5361 KJ

Spanderswoud 1A, 1243 HZ

'Trompenburgh' Zuidereind 43, 1243 KK

Leeuwenlaan 48, 1243 KB

Noord Einde 178, 1243 JP

Wassenaarseweg 90, 2596 CZ

Postbus 90407, 2509 LK

Postbus 90418, 2509 LK

Hendrinaland 49, 2591 TB

Hoge Nieuwstraat 28 A, 2514 EL

Kleine Houtweg 18, 2012 CH

Gasthuissingel 38 rood, 2012 DP

Ockhuizerweg 20, 3455 RW

Trompenbergerweg 2b, 1217 BE

Utrechtseweg 52, 1213 TW

J.P. Coenstraat 77, 1215 KP

Bachlaan 1, 1217 BT

Oude Amersfoortseweg 44, 1213 AE

Utrechtseweg 58a, 1213 TW

Koninginneweg 18, 1217 KZ

Pal. Res. 's-Gravelandseweg 86,
flat 56, 1217 EW

Nw. Bussummerweg 83a, 1272 CE

Wagendijk 12, 3628 EP

Gemeentehuis, 3628 AE

Godinweg 2, 3628 BA

Wagendijk 2, 3628 EP

Portengen 97, 3628 ED

B. van Beeklaan 81, 1241 AD

Curtevenne Stichting	Zuidsingel 20, 1241 EN
J. Daams	Zuidsingel 23, 1241 EH
W.Spaan	Kortenhoefsedijk 171, 1241 LZ
Vereniging Curtevenne	Moleneind 32, 1241 NH
Langbroek Cothen	
Mr C.Th.E. Graaf van Lijnden van Sandenburg	Kasteel Sandenburg, 3945
Laren N.H.	
Mw. A. Blijdenstein-van Berckel	Tafelbergweg 15, 1251 AB
J.N. Koppelman	St. Jansstraat 41, 1251 KZ
Leusden	
Mw. S. Peeters-Kopp	Parelduiker 52, 3831 GJ
Lochem	
Jhr S.G. van Weede	Lange Voren 2, 7241 HS
Loenen a/d Vecht	
Dr P.J.A.v.d. Akker	Rijksstraatweg 97, 3632 AA
P.M. Bakker	Wallenstein 66, 3632 WR
J.W. Blok Jr	Vreelandseweg 4, 3632 EP
Mw. E.E.C. Bon-Meyer	Dorpsstraat 10, 3632 AT
R.J.M. Bootz	'Vegtlust' Oud Over 3, 3632 VA
H.Bos	Hoefijzer 54, 3632 WA
H.C. Bos	Hoflaan 5, 3632 BT
C. Dierdorp	Keizer Ottolaan 30, 3632 BW
J.Dopper	Oud Over 3, 3632 VA
J. Drewes	Kerkstraat 8, 3632 EL
Dr A. Dunning	Dorpsstraat 82, 3632 AW
A.J. van Dijk	Oud Over 154, 3632 VH
J.A. Ehlhardt	Grutterstraat 12, 3632 EJ
Drs B.Th.P. Fontein	Rijksstraatweg 87, 3632 AA
A. Gelderman	Oud Over 39, 3632 VA
L.J. de Geus	't Rond 13, 3632 BN
Mw. E.J.M. de Gier-van Wiesenthal	Oud Over 168, 3632 NV
W. Grunfeld	Dorpsstraat 98, 3632 AW
Mr R. Hamminga	'Vegtlust' Oud Over 3, 3632 VA
Mw. M.S. Harms-van Estrik	Hoflaan 1, 3632 BT
M.J.P.A. Graaf d'Hollosoy	Mijndensedijk 20, 3632 NV
R. Jetten	Mijndensedijk 13, 3632 NF
H.J. de Jong	Vreelandseweg 25, 3632 ER
Mw. G.R.G. Kaldewaay-Wilschut	Dorpsstraat 77, 3632 AS
Mr Dr N.J.C.M Kappelijne van de Coppello	Oud Over 59, 3632 VB
K.Knol	Graaf Janlaan 2, 3632 CB
Drs G.J. Koelemey	't Rond 9, 3632 BN
D.P. Koets	Wallenstein 55, 3632 WP
Mw. W. v. Kralingen-Niekerk	Rijksstraatweg 130, 3632 AG
Mw. H. Kusters-van Leusden	't Rond 1, 3632 BN
Drs A. Ledeboer	Dorpsstraat 4, 3632 AT
D.C. v. Leeuwen Boomkamp	Oud Over 156, 3632 VG
J. Leicher	Oud Over 120, 3632 VC

Drs J. v.d. Meulen
Mw. M.Meyer-van Loon
Dr G.H. Mulder
A.H.M. Mulder
Drs E. Munnig Schmidt
C.W. van Nie
A.J.A.C. Nooteboom
M.J.B. Popma
Mw. Dra H.H. Pijzel-Dommissie
Mw. Dra G. Recter
Drs A.H.J. Risseeuw
A. Schras
Mw. K.A.L. Schuckink Kool-Oudendal
Mw. E. van Schijndel
J.P. Seijffert
J.M. Sikking
Mw. A.A. Smit-de Jongh
Dr P.J. Sondaar
Mw. A.A. Sondaar-Dobbelmann
R.E. Spee
Mw. Stassen-van Meurs
Mw. A.A. Steffens
Stichting Openbare Bibliotheek
Stichting Culturele Raad
Mw. A.G. Stolp
Jhr Mr J.P.E. Teding van Berkhout
Mw. G. Thijs-Mantel
C.J.M. Thijssen
B. Timmers
W.G. Tober
Mw. E. Vesseur-Murck Jansen
Mw. R. Vor der Hake-Campfens
Drs S.G. de Vries
Mr A. Vrij
A. Witmer
Prof. Dr H.C. Zanen

Loenersloot
Mr Th. van Hilst
Dr A.A.H. Meurs
H.J. v.d. Meij
Mw. M.F.M. bse van Nagell-Martini Buys
G.A. Oorschot
J. Prins
Drs J.H.W. Veenstra

Loosdrecht
H. Aalberts
J.G. Boeschoten
Ph. Burggraaf

Vreelandseweg 8, 3632 EP
Oud Over 108, 3632 VB
Dorpsstraat 68, 3632 AV
Rijksstraatweg 96, 3632 AD
Rijksstraatweg 78, 3632 AD
Driehovenlaan 38, 3632 BL
'Vegtlust' Oud Over 3, 3632 VA
Oud Over 48, 3632 VD
Dorpsstraat 28, 3632 AT
'Bij Dorp' Oud Over 8, 3632 VD
Hoefijzer 56, 3632 WB
Torenstraat 1, 3632 EK
Rijksstraatweg 70, 3632 BZ
Vreelandseweg, 3632 EP
van Lijndenlaan 10, 3632 BZ
Rijksstraatweg 95, 3632 AA
Dorpsstraat 62, 3632 AV
Oud Over 33a, 3632 VA
'Oud Over' Oud Over 33, 3632 VA
Vreelandseweg 1, 3632 EP
Moleneind 3, 3632 DA
Oud Over 41, 3632 VA
Postbus 47, 3632 ZR
p/a Gemeentehuis
Oud Over 93, 3632 VC
Oud Over 1, 3632 VA
Rijksstraatweg 75, 3632 AA
't Rond 7, 3632 BN
Dorpsstraat 63, 3632 AS
Brugstraat 10, 3632 EH
Oud Over 3, app. 5, 3632 VN
Rijksstraatweg 85, 3632 AA
Dorpsstraat 40, 3632 AV
't Rond 5, 3632 BN
Dorpsstraat 102d, 3632 AW
Vreelandseweg 23, 3632 ER

Voorburgstraat 23, 3634 AV
Slotlaan 9, 3634 AP
Stichtsestraat 5, 3634 AR
Kasteel Loenersloot, 3634 AC
Rijksstraatweg 52, 3634 AC
Nesciolaantje 2, 3634 AA
Rijksstraatweg 228, 3634 AN

Rembrandtlaan 1, 1231 AR
Hotel'De Driesprong' Veendijk 1, 1231 PB
Veendijk 4, 1231 PB

Ir H.G. de Cock
Mr J.H.M.A. Doude van Troostwijk
Mej. E. Haselen
Historische Kring Loosdrecht
Dr C.H.F. Simons
J.M.L. Trouw
Mw. G.J. Uittenbos
W. ter Veld

Maarssen

J. Agterberg
Mr W. Beerman
J.H.W. van Bommel
B.O. van den Berg
Mw. W.E.E. Bernt-Scheffer
Mr J.W.L. Beijer
J.E. Brinkhof
Ir R.A. Brzesowsky
Drs S.W.G. de Clercq
Dr J. Cosijn
A.R.A. Croiset van Uchelen
Mw. A. Crone-Kegel
Mw. M. van Dam-Smallenbroek
Drs D. Dekker
H.J. Dollekamp
Gemeente Maarssen
Genootschap Belle de Zuylen
S. Haisma
Mw. C.A.A. Hamminga
L. Heus
M. van Heijningen
Mw. B.C.J. Hiemstra-van Roon
Historische Kring Maarssen
Mr Z.O.H.M. Baron v. Hövell tot
Westerfliet
Mr E.M. D' Hondt
Mw J.H.M. Kamp-Schweers
P. van Kerkvoort
G.K. van der Klis
C.H. Knaake
S. Komdeur
Prof. Mr A. Korthals Altes
J.F.P. Kottman
J. Kraayenhagen
Mw. M. Kraneveld-Lokker
K. ter Laan
J.C. de Lang
J.J.C. Louet Feisser
Dr A.P. Messer

Nw. Loosdrechtsedijk 175, 1231 KS
Nw. Loosdrechtsedijk 69, 1231 KN
Nootweg 10, 1231 CT
Horndijk 1a, 1231 NV
Rading 4, 1231 KA
v.d. Helstlaan 5, 1231 AL
Horndijk 4b, 1231 NV
Nw. Loosdrechtsedijk 302, 1231 LJ

Breedstraat 6, 3603 BA
Schippergracht 8, 3603 BC
Kuyperstraat 29, 3601 VE
Wilhelminaweg 1a, 3603 CR
Straatweg 3, 3604 BN
'Hazenburg' Binnenweg 60, 3603 AG
Machinekade 6, 3601 AS
Reigerskamp 382, 3607 HW
Straatweg 17, 3603 CV
Straatweg 17b, 3603 CV
v. Houtenstraat 16, 3601 XJ
Herengracht 21, 3601 AN
Langegracht 30, 3601 AJ
Zandpad 13, 3601 AN
J. Catsstraat 17, 3601 SJ
Diependaalsedijk, 3601 GL
Straatweg 17b, 3603 CV
Stationsweg 5, 3603 ED
Duivenkamp 753, 3607 WH
Klokjeslaan 22, 3601 HE
'Bolenstein' Bolensteinseweg 3, 3603 CP
Langegracht 22, 3601 AH
Schokkingstraat 17, 3601 XK

Zandweg 44, 3601 AE
Zandweg 36, 3601 AE
Diependaalsedijk 52, 3601 GL
Dr. Plesmanlaan 350, 3601 DL
Diependaalsedijk 102, 3601 GN
Fazantenkamp 721, 3607 DS
Straatweg 162a, 3603 CS
Herengracht 4, 3601 AL
Emmaweg 8, 3603 AN
Julianaweg 19, 3603 AP
Zandweg 34, 3601 AE
Herengracht 6, 3601 AL
Abel Tasmanlaan 8, 3603 GB
v. Heemskerklaan 52, 3603 GK
Kerkweg 9, 3603 CL

Drs B.C.J. de Mol
Mr O.B. Okkinga
Mw. J.J. Onnes-van der Noordaa
Mw. A. Pennink
R. Pfeiffer
J. Plas
Mw. M.A.H. Pomerantz-Beks
R. Pos
Drs H.J. Post
E.J. Rinsma
C. Rijsterborgh
Prof. Dr. A. van Rossum
E. van Rossum
N. van Royen

C. Saeyns
Mr Dr Th. E.E. van Schaik
Mw. A.W. Schuckink Kool
J.N. Servaas
Prof. Dr H.J.L. Smeets
Stichting Openb. Bibliotheek
Stichting Openb. Bibliotheek
Maarssebroek
J.H. van Tongeren
Mw. A. v.d. Vlugt-de Groot
Y. Visser
C. de Vries
D. v.d. Wal
Mw. C. Waller-Gunning
B.W. Wartena
Mw. P. Westenburg-de Groot
B.G. Wiegeraad
J.J.Ch. Wittenberg
B.B. v.d. Woude
Mw. A. van Zelst-van Dalen
W. Zuidervaart
Mw. S.L. Zuurdeeg-Katz
R.C. Zwaardemaker
Mw. G.A.J. Zwaardemaker-Job
W. Zweers
Maartensdijk
M. v.d. Berg
Maastricht
D.C. van Proosdij
De Meern
Jac. de Bruyn
Mijdrecht
G.H. van Walbeek

Herengracht 7, 3601 AL
W. Barendzlaan 11, 3603 GL
W. Barendszlaan 19, 3603 GM
Herengracht 2, 3601 AL
Treubstraat 18, 3601 BX
Straatweg 23, 3601 XA
Schippergracht 11, 3603 BC
Paulus Potterstraat 43, 3601 RC
Zandweg 45, 3601 AE
Talmastraat 18, 3601 XA
Parkweg 41, 3603 AB
Zandpad 24, 3601 NA
W. Barendszlaan 1, 3603 GM
'Beuk en Vecht',
Parkweg 61, 3603 AB
Schippergracht 9, 3603 BC
Raadhuisstraat 18, 3603 AW
Wilhelminaweg 8, 3603 CR
Dr. Plesmanlaan 292, 3601 DJ
Julianaweg 27, 3603 AP
Postbus 1, 3600 AA

Bisonspoor 1161, 3605 KV
Duivenkamp 851, 3607 WG
Leeuwenhof 17, 3601 JS
Kuijperstraat 17, 3601 VE
R. d. Beerenbrouckstr. 18, 3601 CB
Zandpad 30, 3601 NA
Herengracht 8, 3601 AL
Zandpad 29, 3601 NA
Kerkweg 23, 3603 CL
Lelystraat 20, 3601 BV
Fazantenkamp 726, 3607 DS
'Vredenhoef'Straatweg 33, 3603 CW
Diependaalsedijk 80, 3601 GM
Binnenweg 47, 3603 AE
Stationsweg 2, 3603 EE
Klokjeslaan 84, 3601 HG
Klokjeslaan 84, 3601 HG
Bloemstede 387, 3608 VD

Egelskop 17, 3738 TY

Scharnerweg 41, 6224 JA

Rijksstraatweg 89, 3454 JG

Dorpsstraat 23, 3641 EA

Naarden

J.F. Dudok van Heel
H. Poolman
Stichting 'Tussen Vecht en Eem'

Nederhorst den Berg

J.F.A. Baar
Prof. Dr D.P. Blok
F.H.B. Cladder
Dr Ir H. Spekreijse
Mw. M.A. Sprenger
A.A.A. Vendrig

Nieuwer ter Aa

Mw. A.A. Kuypers-Douma

Nieuwersluis

J.J. Beelen
J.C. Braun

D.W. Doude van Troostwijk
L.W. Doude van Troostwijk

J.D. van Hasselt
J.C.T. van Hoeven
G.E.J. Huetink
A.J.A.M. Lisman

C.M. Oostveen
P.V.L. Ritmeester
Mw. C.M.S. v. Rooy
P. Rote
H.W.G. van Schaik
Mw. L. Simons-Smit
J.H. Stefels
Mw. I. Teijema

Nunhem

Mr J.J.S. Klerken

Oud Zuilen

G. van Heusden
R. Plomp

Reek

M.F.M. van Seumeren

Rhenen

Mr. Th. Th. M. H. Bijleveld

Rijswijk Z.H.

A.J. Crucq

Rotterdam

Bibliotheek & Leesalen

Valkeveenselaan 56a, 1411 GT
Kloosterstraat 20, 1411 RT
Turfpoortstraat 44, 1411 EH

Overmeerseweg 8, 1334 BC
Ankeveensepad 7, 1394 GW
Hinderdam 18, 1394 JB
Voorstraat 11, 1394 CS
Ankeveensepad 3, 1394 GW
Dammerweg 111, 1394 GT

Wilhelminastraat 3, 3626 AL

Zandpad 18, Sluys Nae, 3631 NK
'Over Holland'
Rijksstraatweg 14, 3631 AC
Rijksstraatweg 28, 3631 AC
'Sterreschans'
Rijksstraatweg 18, 3631 AC
Zandpad 32, 3631 NL
Rijksstraatweg 62, 3631 AD
Zandpad 1b, 3631 NK
'Vreedden Hoff'
Rijksstraatweg 53, 3631 AB
Rijksstraatweg 35, 3631 AA
Stationsweg 1, 3631 AJ
Rijksstraatweg 38, 3631 AC
Zandpad 19, 3631 NK
Mijndensedijk 60, 3631 NP
Mijndensedijk 62, 3631 NP
'Rupelmonde' Rijksstraatweg 24, 3631 AC
Mijndensedijk 29, 3631 NN

St. Servaesweg 42a, 6083 AS

'Zuylenveld', 3611 AH
Groeneweg 8, 3611 AT

Mgr. Borretstraat 7, 5375 AA

Utrechtsestraatweg 45, 3911 TW

Sir W. Churchilllaan 915, 2286 AB

Nieuwe Markt 1, 3011 HP

Schoorl

Mw. E. du Croo Kampmeindert-
van den Berg

Soest

S.P. baron Bentinck

Tienhoven

Mw. A.A.E. Bodisco Massink-Eggink

W.T. de Boer

A. Hogenhout

E.R. Huitzing

C.P.J. Klap

Drs Th.K.A. Liem

Mw. A.M. van Lonkhuizen-Meyer

M. Remijnse

Mw. Rijsterborgh

Th. Schouten

Mw. Mr W.M. Voet-Eggink

Utrecht

G.J. v.d. Berg

Mw. A.M. Biegelaar-Boogaardt

H.A. Danklof

Jvr. R.M.J. v.d. Does de Willebois

Gemeente Archief

Mw. W.J. van Gortel-ten Houten

Mw. C.E. Hefting-Beerendonk

Ir G.J. Jonker

Oud Utrecht

Dr E.B.J. Postma

Prov. Bibliotheek

Rijksarchief

C.J.Th. Schut

F. de Soeten

St. Openbare Bibliotheken

Stichting de Utrechtse Molen

Stichtse Culturele Raad

Mw. M.D.M. Sturkenboom

Universiteitsbibliotheek

Mw. N.M. Volkers-Meyssen

Mw. Dra C.C.S. Wilmer

Veenendaal

F.A. Groen

Venray

Mw. B. Wijnen

Vinkeveen

Mw. A.M.J. Smilde

Dr J. de Vries

Laanweg 41, 1871 BK

Vosseveldlaan 56, 3768 GN

Dwarsdijk 22, 3612 AP

Laan van Niftarlake 22, 3612 BS

Nieuweweg 5, 3612 AR

woonark 'in het schip'

Jachthaven Manten, 3612 AR

Looydijk 7, 3612 BC

Laan v. Niftarlake 81, 3612 BN

Laan van Niftarlake 54a, 3612 BT

Heuvellaan 10, 3612 BA

Laan van Niftarlake 54, 3612 BT

Looydijk 81, 3612 BE

Dwarsdijk 22, 3612 AP

Jansveld 13, 3512 BD

Koningslaan 98, 3583 GR

Nieuwegracht 67, 3512 LG

Emmalaan 9, 3581 HL

A. Numankade 199, 3572 KW

Koningslaan 109, 3583 GT

Emmalaan 3, 3581 HL

Troosterlaan 24, 3571 NM

Catharijneconvent, 3512 LG

Stadionlaan 57, 3583 RD

Achter St. Pieter 20, 3512 HT

A. Numankade 201, 3572 KW

Chopinstraat 42, 3533 EN

Koningslaan 24, 3583 GE

Postbus 80, 3500 AB

Postbus 80300, 3508 TH

Mariaplaats 51, 3511 LM

Emmalaan 1, 3581 HL

Wittevrouwenstraat 9/11, 3512 CS

Koningslaan 118, 3583 GW

Takstraat 1, 3572 HZ

Lunenburg 30, 3904 JN

Kiosk 70, 5802 NS

Klijne Meer 15, 3645 WP

Baambrugse Zuwe 180, 3645 AL

Vleuten

Jhr Mr A.R. Clifford Kocq van Breugel
W. Uittenbogaard

Vogelenzang

G. Koopman

Voorschoten

H.M. van der Horn

Vreeland

H.J. Aalderink

Mw. G. Beelaerts van Blokland-Kalff

Mw. R.M.C. van den Berg-Tap

Mw. E.E. Brandes-de Lestrieux Hendrichs

F.H. Bruna

Mw. H.W.B. van Dranen-Aleven

Mw. W. de Gelder-de Ruiter

Mr J.E. Goldhoorn

Mw. M.H. Happee

C. Hoog Antink

J. Jongsma

Mr J.A.H. Olde Loohuis

E. Roosegaarde Bisschop

A. Sprenger-den Uijl

Drs C. Verhaar

J.H. Vrij

Waalre

Mw. A. Krijgsman-Spoor

Waardenburg

A.F. van Goelst Meijer

Waddinxveen

Dr W.J. Doude van Troostwijk

Wageningen

Mr J.D. v. Ketwich Verschuur

Wassenaar

F.C. Wieder Jr

Weesp

Boekhandel De Ark

Mw. Dra H.J. Bodisco Massink-Jongejans

H. Brood

G. Lindeboom

Gemeente Museum

Openbare Bibliotheek

F.G. van Reijen

A. Stork

G.A. van Wees

Mw. Drs A.J. Zondergeld-Hamer

Wilnis

H.W. van Soest

Prof. Bronkhorstlaan 29, 3451 ER

Prof. T. Brandsmalaan 17, 3451 ZX

Vogelenzangseweg 41a, 2114 BB

Vondelstraat 16, 2251 KH

Klapstraat 21, 3633 BH

Bergseweg 18, 3633 AK

p/a Boslaan 19, 3633 UZ

Voorstraat 7, 3633 BA

Nigtevechtseweg 48, 3633 XT

Otto v. Schonauwenstr. 1, 3633 CP

Boslaan 2, 3633 UZ

Singel 10, 3633 CR

De Vliet 8, 3633 EL

Lindengracht 31, 3632 EH

Klapstraat 13, 3633 BH

Boterweg 44, 3633 ER

Duinkerken 12, 3633 EN

Voorstraat 5, 3633 CN

Fl. van Boekhorststraat 5, 3633 CN

Vredelantstraat 71, 3633 EB

Hoge Duinlaan 18, 5582 KG

Kasteel Waardenburg,

Waalbandijk 13, 4181 AN

Schielandweg 11, 2741 HZ

Bowlespark 25, 6701 DR

Papeweg 8, 2245 AD

Nieuwstad 28, 1381 CC

Dammerweg 5a, 1383 HT

Frans Halsstraat 44, 1382 VK

Waarschapsstraat 32, 1382 EJ

Nieuwstraat 41, 1382 VV

Postbus 5146, 1380 GC

Zeeburgstraat 37, 1382 BM

Utrechtseweg 59, 1381 GT

Herengracht 31, 1382 AH

Herensingel 162, 1382 VV

Dorpstraat 59, 3648 AG

Woerden

Mw J.C.M. van Capel-Legúe

G.J. Wesseling

IJsselstein

Prov. Biblioth. Centr.

Zaltbommel

J. v.d. Walle

Zeist

K. Feringa

Rijksdienst voor de Monumentenzorg

Ir J. v.d. Sleesen

Zwolle

Mw. H.W. Schouwenaar

Zwitserland

A.H.R.Hoogezand

Engeland

J.N.W. Voorhoeve

Rijnoord, Oostdam 12, 3441 EN

Gebr.v. Eijckstraat 4, 3443 VG

Postbus 35, 3400 AA

Kerkstraat 26, 5301 EJ

Lyceumlaan 29, 3707 EB

Broederplein 41, 3703 CD

Arnh. Bovenweg 16 fl. 15, 3708 TA

Boomkensdiep 13, 8032 XZ

Chalet Ariane, Hohlen 918,
3801 Sundlauenen

10 Thornbury Court, 36-38

Chepstow Villas London W11 2RE

Concept financieel overzicht (1984) 1985

Inkomsten:	(1984)	1985
Saldo voorgaand jaar.....	6.019,49	6.122,32
Contributies voorgaand jaar.....	1.025,--	225,--
Contributies volgend jaar.....	125,--	100,--
Reservering jaarboekje.....	8.500,--	8.500,--
Verkoop oude jaarboekjes.....	52,80	1.740,--
Contributies.....	11.005,--	11.025,--
Renten.....	174,13	261,60
Excursies en lezingen.....	3.486,--	3.263,--
Totaal	<u>30.387,42</u>	<u>31.236,92</u>
Uitgaven:		
Excursies en lezingen.....	3.890,21	3.516,55
Jaarboekjes drukken.....	7.749,--	7.003,50
Jaarboekjes verzenden.....	1.397,72 °	810,10
Kosten artikelen jaarboekjes.....	-,--	547,40
Contributie Stichting "De Utrechtse Molens".....	50,--	50,--
Contributie "Commissie voor de Vecht" ..	P.M.	100,--*
Kamer van Koophandel.....	58,50	60,--
Receptiekosten.....	360,35	401,12
Sekretariaatskosten.....	2.134,32 °°	1.504,07 **
Overboeking contributie volgend jaar.....	125,--	100,--
Overboeking reservering jaarboekje.....	8.500,--	8.500,--
Totaal	<u>24.265,10</u>	<u>22.592,74</u>
Saldo positief per 31-12	6.122,32	8.644,18

° inclusief 824,50 over 1983

°° inclusief 1.093,40 over 1983

* inclusief 50,-- over 1984

** inclusief 511,96 invoering ledenbestand in computer

Opgemaakt te Baambrugge, 20 januari 1986

De penningmeester
H.C.M. Hoppenbrouwers

Kort verslag over 1985 van de voorzitter.

Dankzij de gulle gastvrijheid van de familie Beijer troffen de leden van Niftarlake elkaar op 12 januari 1985 voor de Nieuwjaarsreceptie op de oude buitenplaats Hazenburg te Maarsse. Deze was als immer druk bezocht ondanks het koude weer.

Vrijdag 8 februari waren 50 leden present op Vegtvliet te Breukelen als gasten van de heer en mevrouw Plomp teneinde een lezing bij te wonen over Zilver vervaardigd door de familie Van Vianen. Mevrouw Hoogterp leidde daarmee de tentoonstelling in in het Centraal Museum te Utrecht. De volgende dag was er gelegenheid de tentoonstelling onder haar leiding te bezichtigen. Alles bijeen een groot succes niet het minst vanwege de uitzonderlijk hoge kwaliteit van het zilverwerk.

Een maand later op 13 maart was de familie De Clercq zo vriendelijk hun huis Harteveld open te stellen voor een 50-tal leden om te luisteren naar de lezing over Vestingbouw van 1500 - 1900 door de heer G.B. Janssen. Deze wat droog aandoende titel bleek een zeer boeiend gebrachte lezing te dekken verhelderd door tal van fraaie luchtfoto dia's. Daaronder waren er verscheidene van vestingen en forten in de Vechtstreek.

Als steeds was de excursie voor een 15-tal leden naar het Six huis te Amsterdam op 19 april ruimschoots overtekend zodat besloten werd deze excursie nog een aantal malen te herhalen totdat iedere belangstellende tevreden gesteld is. Men trof het wel want de vrouwe des huizes was ditmaal de rondleidster hetgeen een extra dimensie verschafte aan de uitleg over de aanwezige kunstvoorwerpen.

De jaarvergadering vond weer plaats in De Kampioen te Nieuwersluis op 8 mei. Na een interessante vergadering waarbij velen met suggesties kwamen voor verdere activiteiten kwam ons lid de heer Postma, oud directeur van 'Nijenrode', op onnavolgbare wijze de geschiedenis van Nijenrode uit de doeken doen begeleid door tal van fraaie dia's.

Een van de hoogtepunten van het jaarprogramma is steeds de jaarexcursie. Deze vond op 20 september plaats. Een zestig-tal leden vond elkaar aan de rivier te Gorcum voor de ochtendkoffie. Met de pont werd overgestoken naar Woudrichem waar een rondwandeling werd gemaakt en de kerk werd bezocht. Onder het visserijmuseum gevestigd in het Arsenaal werd gelunched waarna men een bezoek bracht aan het museum en vervolgens via de wallen naar een klein pontje wandelde dat ons overzette voor de wandeling naar het Slot Loevestein. Wij werden verwelkomd door Staatsslotvoogd Heuff en Loevesteins slotvoogd Alberts welke laatste de rondleiding verzorgde. Het geheel is fraai gerestaureerd en was het bezoek meer dan waard. Eigenlijk alweer te vroeg ging de pont terug naar Gorinchem.

Reeds 26 oktober verzamelden zich een 40-tal leden in het Scheepvaartmuseum te Amsterdam voor de lezing met rondleiding door de heer Paul over de Trekvaart langs de Vecht. Voor velen was dit het eerste bezoek aan dit te weinig bekende doch zeer fraaie Museum. Vanaf deze plaats roepen wij een ieder op zich te vergewissen van het vele dat daar geboden wordt over onze maritieme geschiedenis. De lezing maakte nog eens duidelijk van welk belang de trekvaart was in Nederland vóór de komst van de spoorwegen.

Nog op tijd vóór het einde van het Händel, Bach & Schütz jaar kon een lezing worden beluisterd over Händel, zijn muziek en het verband met de architectuur. Ons onvolprezen lid de heer Fischer bracht het onderwerp op bijzondere wijze want hij speelde Händel's muziek op het clavecimbel begeleid door ons lid mevrouw van Erven Dorens op de traverso. Daarnaast werd het verhaal opgeluisterd met schitterende dia's. Dit alles werd extra glans verleend door de entourage van de koepelkamer van de buitenplaats VreedenHoff waar wij andermaal de gasten mochten zijn van de familie Lisman.

13 december tenslotte losten wij de eerder gedane belofte in om meer leden de gelegenheid te bieden de Six-collectie te bezichtigen. Weer was het aantal geïnteresseerden groter dan het aantal dat mee kon. Dus volgend jaar zullen wij weer zo een excursie organiseren.

Het stijgend ledental zegt meer dan woorden dat het activiteitsniveau van ons genootschap gewaardeerd wordt. Het bestuur meent dan ook de gevoelens van de leden te vertolken wanneer het de activiteiten-commissie gevormd door de dames Dukes, Ter Laan en Munnig Schmidt alsmede door de heer Lisman hulde brengt voor de energie en de inventiviteit in deze steeds getoond.

E. Munnig Schmidt

Loenen, Januari 1986.

Bibliotheek aanwinsten

Voor de bibliotheek werden ingevolge een besluit van het bestuur enige boeken aangekocht waarvan het onderwerp verband houdt met de geschiedenis van de Vechtstreek. In dit kader noemen wij:

Toestanden en gebeurtenissen uit de geschiedenis van Maarssen, Drs. D. Dekker, uitg. Repro Holland B.V. Alphen aan den Rijn 1984.

Abcoude en Baambrugge 900 jaar, red. Drs. D.G. Carasso en Drs. M. Carasso-Kok, uitg. Stichting Historisch Boek Abcoude en de auteurs, 1985.

Restauratievademecum, Rijksdienst voor de Monumentenzorg Zeist, uitg. Staatsuitgeverij, 's Gravenhage, 1985

Aan de bibliotheek werden geschonken:

De Vechtstreek, oude kaarten en de geschiedenis van het landschap, Drs. Y.M. Donkersloot-de Vrij, Uitg. Heureka Weesp 1985.

Molens in Noord Holland, inventarisatie van het Noordhollands molenbezit, uitg. Meijers Pers/Ideeboek B.V. Amsterdam, 1981.

L.C. Dudok de Wit oftewel Kees de Tippelaar, M. Verkuil, uitg. Canaletto Alphen aan den Rijn, 1985.

Oudaen., thuis met syn optreckende brugge, Mr. M.A. Dukes-Greup, Repro-Holland B.V. Alphen aan den Rijn, 1984.

Stinzenplanten, Piet Bakker en Evert Boeve, uitg. Terra Zutphen 1985.

Verder ontvingen wij de studie 'Onderwijs en opvoeding in de achttiende eeuw' van de werkgroep achttiende eeuw, 'The J. Paul Getty Museum journal Volume 11/1983' geheel gewijd aan de familie Huydecoper (auteur: Gary Schwartz) en de publicatie 'Jan van Scorel, schilder voor prinsen en prelaten' van Drs. J.A.L. de Meyere.

In de bibliotheek bevinden zich een groot aantal tijdschriften. Het bestuur heeft besloten deze op te ruimen voorzover zij geen binding met de Vechtstreek hebben. Het is gebleken dat voor deze jaargangen geen enkele belangstelling bestaat. Bij de eerstvolgende jaarvergadering zal een lijst ter inzage liggen en worden hierover mededelingen gedaan.

Van het boek 'Plaatsen aan de Vecht en de Angstel' van Drs. E. Munnig Schmidt en A.J.A.M. Lisman verscheen een gewijzigde en aangevulde uitgave, Canaletto Alphen aan den Rijn 1985 welke voor de bibliotheek werd verworven.

Voor de artikelen in de jaarboekjes bestaat altijd grote belangstelling. Op het register (uitgegeven als jaarboekje in 1973) is een aanvulling gemaakt. Deze lijst van artikelen sinds 1973 is als inlegvel bij dit Jaarboekje gevoegd. Het register is voor zo ver de voorraad strekt onder overmaking van f 10,— aan de penningmeester te bestellen bij het secretariaat.

Boom en Bosch

Ter gelegenheid van de heropening van het gerestaureerde en verbouwde gemeentehuis van Breukelen voorheen de buitenplaats Boom en Bosch, op 16 november 1984 liet het gemeentebestuur een boekje* samenstellen over de geschiedenis van het huis. Mevrouw drs. M.A. Prins-Schimmel die dit werk voor haar rekening nam heeft een alleraardigst en interessant verhaal geschreven verlichtigd met een aantal bekende doch ook met enkele niet eerder gepubliceerde kaarten en afbeeldingen. Zo lang de voorraad strekt zijn de in een groen kaftje gestoken boekjes bij het gemeentehuis te verkrijgen.

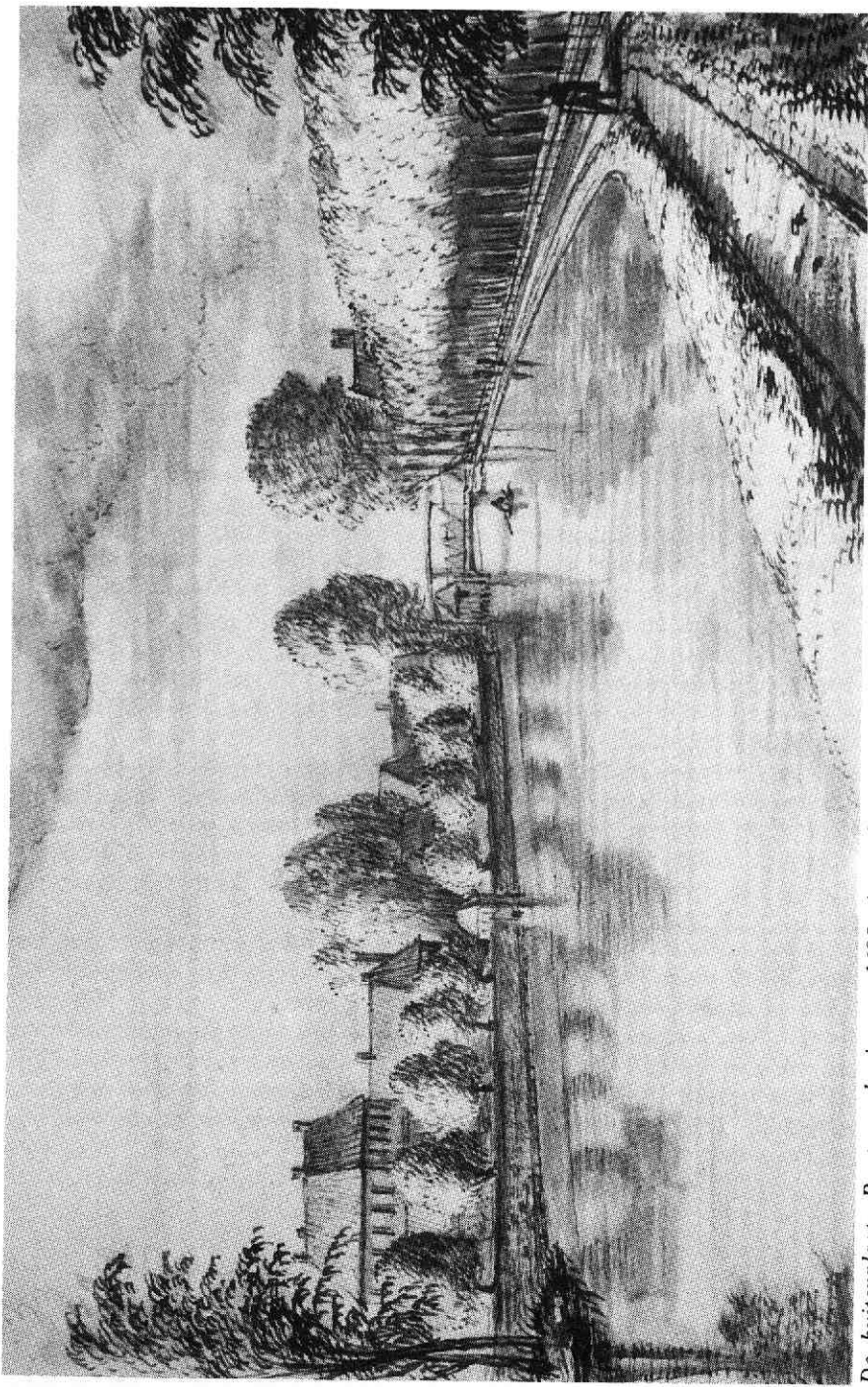
Bij de restauratie van het oorspronkelijk in het grondvlak vrijwel vierkante huis, dat ca. 14,5 x 15 meter mat zijn aan de noord- en zuidzijde elk een vleugel aangebouwd. De vleugels zijn vrijwel even diep als het huis en ter breedte van de halve breedte van het hoofdhuis. De goothoogten liggen alle op één niveau evenals de daknokken.

Hiermee werd teruggegrepen op een situatie die bestond in het begin en midden van de 19e eeuw. Daarvóór waren er ook twee vleugels doch de daknokken daarvan reikten slechts tot de hoogte van de goot van het hoofdhuis. Deze lagere vleugels moeten na de bouw van het hoofdhuis gebouwd zijn gezien de situatie die Abraham Rutgers rond 1685 schetste. Bijgaande tekening genummerd 37 uit het schetsboek** van zijn hand toont het huis dat toen nog Ruyter Veght geheten kan hebben, want zo heette het huis tot de dood in 1683 van Engel de Ruyter, zoon van de admiraal.

Rechts is Gunterstein te zien waarvan de herbouw in 1681 klaar was. Naast Ruyter Veght/Boom en Bosch is een bijgebouw te zien dat op de kaart van Breukelen uit 1681 door B. de Roy nog ontbreekt. Rutgers kwam in 1682 aan de Vecht wonen, op Hoogevecht naast Otterspoor in Maarsseveen en hij overleed in 1690. De tekening zal derhalve in de tussenliggende acht jaar tot stand zijn gekomen.

Op eerder genoemde kaart is bij het huis een klein vierkant gebouwtje te zien aan de waterkant, dit moet het tuinhuisje zijn dat op de tekening buiten de haag of het hek uitsteekt en dat een drietal ramen lijkt te hebben.

Van de rijke tuinaanleg die De Zegepralende Vecht ons toont is nog niets te zien, die zou ook pas komen nadat Theodorus Boendermaker eigenaar werd in 1709. De vrij lage bomen langs de Vechtoever doen vermoeden dat daar toen een boomgaard lag. Ook van de aanlegsteiger met de fraaie stenen siervazen is nog niets te zien, ook die is pas na 1709 aangelegd.



De buitenplaats Ruytervecht in ca. 1695. (uit schetsboek A. Rutgers in museum S. van Gijn, Dordrecht).

Die stenen vazen hebben nog een bijzonderheid. Zij lijken vierkant doch zijn parallellogramvormig in doorsnede; daardoor zijn voor- en achterzijde evenwijdig aan de Vechtoever terwijl de zijkanten evenwijdig met die van het huis zijn. Het huis staat n.l. niet precies evenwijdig aan de Vechtoevers. Op deze wijze werd het gevoel voor symmetrie gespaard.

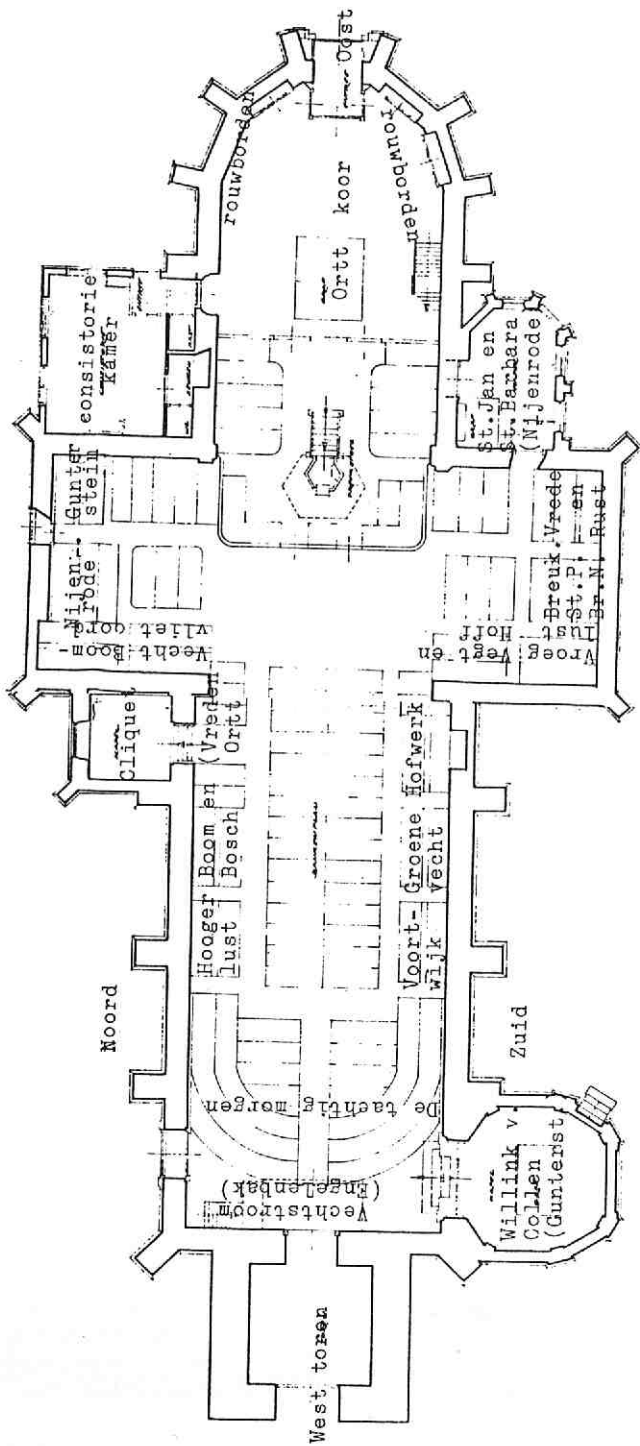
Loenen, april 1985.

E. Munnig Schmidt

* Boom en Bosch.

De geschiedenis van het huis en zijn eigenaren door drs. Meta A. Prins-Schimmel. Uitgave drukkerij G. van Dijk Breukelen in samenwerking met het gemeentebestuur.

** Dit schetsboek berust in het museum Mr. Simon van Gijn te Dordrecht.



Restauratieplan Hervormde Kerk te Breukelen

De Hervormde kerk te Breukelen

door

F.J. ter Beek (†)

Woord vooraf - Ruim drieëndertig jaar woonde en werkte Ds. F.J. ter Beek, 'verbi divini minister', zoals op zijn grafsteen staat, in Breukelen. In die lange periode raakte hij zeer verknocht aan het dorp, aan zijn bewoners, zijn gebouwen en zijn geschiedenis.

Een maand voor zijn heengaan sprak Ds. ter Beek op de geluidsband een overzicht in van de geschiedenis van de Hervormde kerk te Breukelen en van al wat er in en aan die kerk is te zien. Voor het neerschrijven en het corrigeren van de uitgetypte tekst schoten zijn krachten reeds te kort.

'Die kerk is me zo aan het hart gebakken!' zei hij bij het laatste bezoek, dat ik hem enkele dagen voor zijn overlijden bracht. De juistheid van deze uitlating blijkt uit de volharding waarmee hij gedurende drie decennia historische gegevens over dit bouwwerk heeft verzameld.

Gaarne heb ik aan het verzoek voldaan de gedicteerde tekst persklaar te maken voor een artikel in dit jaarboekje.

Curriculum vitae - Ds. Frans Jan ter Beek werd geboren op 31 juli 1915 te Zeist, waar zijn vader Administrateur was van de Gero-fabriek.

Na met goed gevolg het eindexamen H.B.S.-A en het Staatsexamen Gymnasium A te hebben afgelegd studeerde hij theologie aan de Rijksuniversiteit te Utrecht. Daar leerde hij ook zijn toekomstige echtgenote, Mr. Anna Catharina Jansen, kennen, met wie hij op 21 januari 1946 huwde. Inmiddels had hij zijn candidaatsexamen theologie en zijn proponentsexamen afgelegd en was hij van 1943 tot 1945 hulpprediker te Werkendam. Daar was hij in het verzet werkzaam bij de 'crossings' door de Biesbos, zoals hij ook reeds te Zeist actief was geweest, tezamen met zijn broer Pieter. De laatste is door de bezetter gevangen genomen en gefusilleerd. Aan Ds. ter Beek is het Verzetshedenkingskruis uitgereikt, aan zijn broeder Pieter posthuum. Ook was Ds. ter Beek ridder in de Orde van Oranje Nassau.

De eerste gemeente van Ds. ter Beek was Zuidzande in Zeeuws-Vlaanderen, welke hij diende van 10 februari 1946 tot eind 1949. Op 15 februari 1950 deed hij zijn intrede in de Hervormde Gemeente te Breukelen, alwaar hij op 31 augustus 1980 met emeritaat ging. Op 21 maart 1976 was zijn echtgenote te Breukelen overleden.

Vanaf 1 januari 1950 was Ds. ter Beek in een deeltijdse functie als studentenpastor verbonden aan de Stichting Nijenrode te Breukelen. Deze functie heeft hij tot zijn dood op 24 juli 1983 vervuld.

Op donderdag 28 juli 1983 vond de rouwdienst plaats in de oude dorpskerk, in tegenwoordigheid van de vier dochters van het echtpaar Ter Beek en hun echtgenoten met enkele kleinkinderen en van zeer veel vrienden en belangstellenden. In aansluiting op deze dienst werd het stoffelijk overschot van Ds. F.J. ter Beek ter aarde besteld op de begraafplaats aan het Zandpad te Breukelen.

Het Kerkgebouw

In het jaar 953 heeft de Duitse koning Otto I aan de bisschop van Utrecht het

gebied aan beide zijden van de Vecht geschonken met de aangrenzende wildernis van veen en water. Aldra begon men met ontginningswerk. Een aantal kolonisten vestigde zich op een iets hoger gelegen, door water omspoelde stroomrug, de kern van het oude dorp Breukelen.

De bisschop stichtte voor de bewoners van dit dorp een kapel of kerkje, gewijd aan Sint Pieter of Petrus ¹⁾. Dat zal vóór 1048 plaats moeten hebben gevonden. Want in dat jaar werd het kapittel van Sint Pieter geformeerd en het is niet waarschijnlijk, dat de bisschop een kapel aan Sint Pieter zou hebben gewijd in een (latere) tijd, toen het kapittel van die naam zelf uitgebreide bezittingen in en om Breukelen bezat.

Het huidige kerkgebouw dateert uit het laatste kwart van de vijftiende eeuw. Het is een van Vechtstteentjes gebouwde eenbeukige kruiskerk met houten tongewelven.

Bij de laatste restauratie, van 1980 tot 1982, is gebleken dat er waarschijnlijk sprake is van twee eerdere kerkgebouwen. Volgens de architect, Prof. Dr. Ir. C.L. Temminck Groll van het voormalige bureau Temminck Groll van Vliet uit Utrecht, zouden koor en dwarschip van de huidige derde kerk zijn gebouwd over de fundamenten van de tweede kerk heen. De triumfboog, de grote stenen boog, die het langschip met het dwarschip verbindt, werd doorgetrokken en het dichtgemetselde transept en koor werden als kerk gebruikt. Vervolgens werd het langschip afgebouwd.

De afmetingen van de huidige kerk zijn: koor 13 x 8 m, schip 19,5 x 9,5 m, dwarschip 20 x 8 m, hoogte kruin gewelf 13,5 m.

De toren

De oorspronkelijke toren van de nieuwe kerk verzakte en is toen hij te ver uit het lood geraakte in het begin van de achttiende eeuw ingestort. (1702). In 1704 werden hout, keistenen, pannen en puin van de toren en van een deel van het mede beschadigde schip voor het leeuwendeel geveild. Aan 'arbeidsloon, zo van de fundamenten op te graven en de kalk in te doen en vorders de keystenen bij malkanderen te doen en het kerkhof op te ruimen, als anders' werd 42 gulden en 15 stuiver uitgegeven. ²⁾

Bij het uitgraven van de fundamenten vond men 'verscheiden graftomben van duifsteen, die, van agt tot twaalf voeten lang, vijf of zes voeten diep onder den grond lagen, en eenige menschen beenderen inhadden.' ³⁾. De stoffelijke overschotten, duidelijk van lange mensen, lagen op de zijde en waren zonder kist begraven onder een zandstenen overkluizing. Deze wijze van begraven werd toegepast vóór 1400.

Het huidige torenlichaam, dat een versnijding heeft, is 28 meter hoog. De spits voegt daar 12 meter en de haan nog eens 2 meter aan toe. Aan de zuid- en westzijde zijn de muren meer dan een meter dik, aan de andere zijden zijn ze aanmerkelijk dunner. Het grondvlak is ongeveer 7.30 in het vierkant. Boven de ingang van de toren wordt, uitgehouwen in natuursteen, onder haar wapen de lof gezongen van Anna Ortt - Pergens (1650 - 1732), Vrouwe van Nijenrode, die na de dood van haar man Johan I Ortt (1642 - 1701) patrones van de kerk was

geworden: 'Vrouw Pergens ijver voor Godts Kerk, Ley hier den eersten steen aan 't werk.' Daarna volgt een godvruchtig vers. Anna's ijver bestond vooral daarin dat zij zowel in 1705 als in 1706 aan de kerkmeesters (na 1824 kerkvoogden geheten) f 2000,— heeft geleend tegen 3½ % rente.

De oude toren bezat reeds in 1593 een uurwerk. Uit het verslag van de kerkvisitatie van dat jaar blijkt dat de koster-schoolmeester voor het bedienen van het uurwerk f 5,— per jaar ontving ⁴⁾. Tot 1876 was er alleen sprake van een uurwijzer. Toen in 1875 en 1876 het herstel van kerkdak, toren en torenuurwerk op f 6700,— werden begroot (en C.W. Matthes van Queekhoven het tekort van f 1500,— voor drie jaar renteloos voorschoot), bood op 5 september 1876 de kerkvoogd H.D. Willink van Collen van Gunterstein aan een minuutwijzer op de toren te bekostigen met een gift van f 600,— ⁵⁾

Oorspronkelijk hingen er twee klokken in de toren. Op 13 april 1813 sloeg tussen 7 en 8 uur de bliksem in de toren. De ontstane brand had kwalijke gevolgen. Want bij het doodsluiden voor de heer van Nijenrode, Johan IV Ortt (overleden op 30 maart 1814) viel op 1 mei 1814 de grote klok door de zolder heen in stukken ⁶⁾. Hij werd op de Nieuwstraat als schroot verkocht 'aan eenige Israëlieten uit Amsterdam' voor 819 gulden en 14 stuivers, minus 2 %, hetgeen uiteindelijk 803 gulden en 7 stuivers opleverde.

Nog steeds hangt in de toren de andere klok, die Gijsbrecht III van Nijenrode (1455 - 1476) en zijn echtgenote Alienora van Borssele (†1485) hebben geschonken. Om de klok slingert zich in twee in elkaar overlopende banden een in gotische letters geschreven zesregelig rijm. De versregels zijn van elkaar gescheiden door drie verschillende wapenstempels, die tezamen negen maal voorkomen. Twee wapens hebben betrekking op Nijenrode, het derde is dat van Van Borssele van Zuylen. Op het 3 cm grote stempel van dat laatste is een engel te onderscheiden, die het betreffende gekwartileerde wapen in de armen draagt (eerste en vierde kwartier Borssele, tweede en derde Zuylen). Het Gotische omschrift onder het wapen en de vleugels van de engel is moeilijk leesbaar.

Op een stempel van 3,5 cm is het gekwartileerde Nijenrodewapen te onderscheiden (eerste en vierde kwartier Nijenrode, tweede en derde Van Persijn van Velsen), met helmteken en schildhoudende dieren. Ook dit onderschrift is moeilijk te ontcijferen.

Het derde wapenstempel is 2,4 cm groot. De afbeelding zou het helmteken, een wolf, kunnen zijn. Het omschrift zou kunnen worden gelezen als: 'S. (= sigillum) Ghisbert van Nienrode.'

J.G.Ch. Grevenstuk schreef in zijn artikel 'De opschriften van alle torenklokken in de Vechtstreek' over deze wapens: 'Vergezeld van twee werklieden, met ladders gewapend, besteeg ik den toren en klom bij de klok. Met behulp van een fietslantaarn konden de letters ontcijferd worden. Zonder steiger kon ik echter niet dicht genoeg bij de klok komen om de wapens te kunnen onderscheiden.' ⁷⁾ In 1965 heeft Ds. F.J. ter Beek met C.G. van Baalen (31 mei 1933 - 18 april 1976), die als tandarts te Breukelen was gevestigd, dezelfde expeditie als Grevenstuk ondernomen, echter zonder hulp van gemeentewerklieden. Tandarts Van Baalen met zijn in zijn beroep opgedane ervaring is er toen in geslaagd in het halfduister de hierboven beschreven gipsafgietsels van de wapens te maken.

De tekst van het rijm luidt: ☒ IC HEET PETER EN BID IN TROUWEN ☒ DAT GOD VAN NIENROET WIL BEHOUWEN ☒ GHISBERT EN ALIENORA ☒ VA BORSEL VA ZULEN ALS IK VERSTA ☒ IONCFROU VAN NIENROET WIE DAT WONDERT ☒ MEN SCREEF MLXIII EN CCCC ☒' ((1063 en 400)).

Onder dit tweeregelige lint staat tussen twee wapenafdrukken in:

☒ STEVEN BUTENDIIC ☒. (☒ = wapenschild)

Helaas is verzuimd vast te leggen, waar welk wapen precies staat.

Steven Butendiic is de klokkegieter. Hij was afkomstig uit Utrecht, waar hij in de tweede helft van de vijftiende eeuw o.a. een aantal thans verdwenen klokken van de Dom herstelde of hergoot. *)

De Duitse bezetter heeft in 1944 of 1945 de Breukelse klok met vele andere naar de smeltoven willen vervoeren. Op het IJsselmeer werd het schip dat de klokken vervoerde tot zinken gebracht. Kort na de oorlog werd het schip gelicht en zijn de klokken geborgen en op hun oude plaats teruggebracht.

De Kapellen

In 1718 heeft Ferdinand van Collen (1651 - 1735), heer van Gunterstein (1711 - 1719) van de ambachtsvrouw Anna Ortt -Pergens, vrouwe van Nijenrode, verlof gekregen een grafkapel te stichten aan de zuidwestzijde van de kerk dicht bij de toren, daar het familiegraf der Van Collens in de kerk te Velzen vol was. *)

De kerkmeesters bevestigden in mei 1719 op Gunterstein dat zij 'daarvoor tot een recognitie ten voordeele van dezelve kercke uyt handen van Welgemelte Heer Ferdinand van Collen hebben ontfanghen een somma van tweehondert guldens....'

Een fraai hekwerk scheidt de kapel van de kerk. Toen in de Franse tijd het begraven in de kerken werd verboden, is vlak achter het hek een muur gebouwd, die na die tijd weer werd verwijderd. Evenwel bepaalde Koning Willem I, dat met ingang van 1 januari 1829 geen lijken meer in de kerken mochten worden begraven. Jhr. Ferdinand van Collen Ferdinandszn (1781 - 1835, sedert 1808 Heer van Gunterstein) heeft een verzoekschrift aan de koning gericht om toch in deze kapel te mogen blijven begraven, aangezien 'deese Graftombe ... weder door een te metselen Muur geheel kan worden afgescheiden en men door eene deur van buiten er in komen kan'. ¹⁰⁾

De koning willigde het verzoek in op 19 april 1828 en de muur verrees ten tweede male. Om bij de restauratie van de niet meer voor begraven gebruikte kapel in 1959 definitief te worden verwijderd.

In de kapel en dicht daarbij achter in het schip hangen twintig rouwborden van degenen die in deze ruimte zijn bijgezet. Hun namen zijn te vinden op het tableau tegenover de ingang. Als laatsten vonden in deze kapel hun rustplaats 'de dames' (zoals zij algemeen in het dorp werden aangeduid) Marie (Johanna Maria Elisabeth, 17 januari 1849 - 19 maart 1935) en Betsy (Margaretha Elisabeth, 2 mei 1851 - 15 april 1935) Willink van Collen.

Aan de noordzijde, in de oksel van schip en transept, staat een grafkapel, die in 1743 door Jean Cliquet voor f 1000,— is gekocht van Jan Elias Huydecoper. ¹¹⁾ Jean Cliquet was een Amsterdamse koopman in textiel en Oost-Indische waren,

die in 1731 Vegtvliet had gekocht van de erfgenamen van Mr. Willem van den Broeck.

Jean Cliquet overleed in 1747. In de kapel is een eiken bord aanwezig met twee kleine koperen platen, waarin gegraveerd staat: 'Pieter Cliquet obiit 5 april 1758' en 'Anna Maria Graver, weduwe Pieter Cliquet, obiit den 11 maart anno 1765.' Verder hangt er voor Johan Pauw een rouwbord in ruitvorm, welke vorm meestal gebruikt wordt voor ongehuwde vrouwen. Deze Johan Pauw was gehuwd met Elisabeth Rotgans, die de buitenplaats Cromwijck had geërfd. Haar rouwkas met een ovaal Pauw - Rotgans wapen vindt men in het zuidertransept tegen de westmuur, met de sterfdatum 18 november 1680.

Op een bijna gelijke rouwkas in het noordertransept is het Rotgans (mannen-) wapen aangebracht, met de sterfdatum 25 april 1699, terwijl in het koor nog een Rotgans-rouwbord hangt.

Toen in de onrustige jaren van de Franse revolutie de kerkvoogden opdracht kregen (in 1795) om de rouwborden uit de kerken te verwijderen, werden die uit het koor in deze kapel opgeborgen. In 1803 ontving de kerk van wijlen Mevrouw Cliquet -Andreoli een legaat van f 4000,— onder de last de grafkapel te onderhouden. Bij nalatigheid zouden de f 4000,— aan de armen vervallen zonder onderscheid van religie. ¹²⁾

De oudste kapel is die aan de zuidoostzijde. Op 10 juni 1467 stichtten en begiftigden Gijsbrecht III van Nijenrode (1455 - 1476) en zijn vrouw Alienora van Borssele en Zuylen (zuster van Frank van Borssele, de derde en laatste echtgenoot van Jacoba van Beieren), hetzelfde echtpaar dat in 1463 de kleine luidklok had geschonken, voor de ziel van hun op 7 november 1466 overleden broeder Hendrik van Nijenrode een nieuwe 'kapelrij' of 'vicarie' ter ere van St. Jan Evangelist en St. Barbara. Deze kapelrij was bestemd voor '...de kapel, door hen daartoe gebouwd aan de zuidzijde der kerspelkerk te Breukelen, met behoud van het regt van begeving voor den bezitter en leenvolger van het huis en de heerlijkheid van Nijenrode'. ¹³⁾

De Van Nijenrodes hebben ook een grafstede in het schip van de kerk bezeten. Dit blijkt uit het begraafboek van 1730, waarin de situatie van de graven en de namen van de eigenaars zijn aangegeven.

Bij de restauratie 1978 - 1980 trof men midden in het schip een gemetselde grafkelder aan, waarin door een spleet in de gehavende deksteen menselijke resten zichtbaar waren. Helaas ontbraken de middelen voor een archeologisch onderzoek. In de onmiddellijke nabijheid van deze kelder lag een zerk (helaas verlegd naar de zuidmuur van het schip tussen en onder de tweede en derde herenbank), waarop vermeld staat dat op 14 juni (van het jaartal is alleen 1500 overgebleven; mogelijk begin 1500) een Van Nijenrode is overleden; de voornaam is onleesbaar. In het midden is het wapen van Nijenrode in ovale vorm aangebracht met een smalle balk van rechtsboven naar links beneden.

Aan de zuidzijde van het koor, dus vlak bij de ingang van de kapel heeft een epitaphium of memorietafel gehangen met de sterfdagen en namen van elf leden van het geslacht Van Nijenrode. ¹⁴⁾ De eerste is Johan of Jan I van Nijenrode, overleden in 1454. De negende Lijsbet van Zuylen, overleden in 1494, terwijl van



nummer tien geschreven stond: 'op Sinte Focarius dach ... sterff Jan (III) van Nyenrode, heer van Nyenrode, Lijsbet van Zulens man was, zaliger gedachten.' (in 1495).

Wij mogen misschien aannemen, dat vóór de datum van het overlijden van Jan I in 1454 de kapel is gebouwd. En misschien is het niet te gewaagd te veronderstellen, dat de laatste Van Nijenrode, die het kasteel bewoonde, Josina (1496 - 1537), gehuwd met Willem Torck, de namen op de memorietafel door de schout onder getuigen vast heeft laten leggen, juist omdat zij er zich van bewust was, dat na haar dood het patronaat van kerk en kapel over zou gaan op een ander geslacht. Dit vastleggen gebeurde op 24 oktober 1535, twee jaren voor haar dood.

In de kapel bevindt zich sedert 1852 het gedenkteken voor het echtpaar Tersmitten - Pelgrom ¹⁵), dat bijna een eeuw daarvoor was overleden. Dit monument stond oorspronkelijk in de uitsparing, waar thans het vervolgbord met de namen van predikanten hangt, maar waar certijds de verbindingsdeur was tussen kerk en sacristie.

Bij de restauratie 1980 - 1982 is de verbinding tussen koor en kapel hersteld. De huidige buitendeur van de kapel is later aangebracht. Zij wordt 'waterdeur' genoemd omdat men daardoor in geval van brand een korte weg had naar het water van de Kerkegracht, dat via een lange reeks doorgegeven brandemmers een eventuele brandhaard kon bereiken.

De laatste aanbouw aan de kerk, waaraan wij aandacht schenken, is de consistoriekamer. De huidige, die in 1980 - 1982 mede is gerestaureerd, is gebouwd in 1916. De toenmalige aannemer was ook betrokken bij de restauratie van Nijenrode, en de overeenkomsten in stijl en in de toegepaste materialen voor de kruisramen, het glas in lood, de schoorsteen, het hang- en sluitwerk, en de zoldering zijn opvallend groot.

De voorganger van deze consistoriekamer was gebouwd in 1837 voor *f* 1115,—, inclusief een raam in het koor.

Het is waarschijnlijk, dat de achtereenvolgende consistoriekamers zijn gebouwd op de plaats, waar vroeger de sacristie heeft gestaan. Bij de restauratie heeft echter geen bodemonderzoek plaats gevonden.

Het koor

Toen in de 19e eeuw de sloot tussen Kerkplein en Straatweg was gedempt werd het nog meer als een bezwaar gevoeld dat de bij kruiskerken gebruikelijke ingang aan de West- of torenzijde zo ver van het dorp lag afgewend.

Op 12 september 1835 werd de Ministeriële goedkeuring verkregen om een hoofdingang te maken aan de Oost- of koorzijde ¹⁶).

Tegen de zin van de - sinds 1817 - Vrouwe van Nijenrode, Mevrouw Gijsberta Wilhelmina Ortt - Schroyestein (1784 - 1848) was de zakelijke en stuwende remonstrantse Gerrit Duuring, die in 1823 Vreedenoord had aangekocht, tot Presidentkerkvoogd benoemd. Hij wist binnen enkele jaren de slechte financiële toestand te saneren en vele restauraties te realiseren. Een van zijn praktische, maar historisch-

bouwkundig niet aantrekkelijke maatregelen is de verlegging van de hoofdingang van de kerk, waardoor het koor geweld werd aangedaan.

In het koor staat ongeveer op de plaats waar het altaar moet hebben gestaan, thans de grafombe die Anna Pergens voor haar in 1701 overleden echtgenoot Johan Ortt, heer van Nijenrode, heeft laten bouwen. Op de marmeren toegangsdeur tot de kelder aan de Oostzijde staat dit in het Latijn te lezen. Op de zijkanten zijn in wit marmer de leeuw uit het wapen van Ortt en de lelie van Pergens aangebracht. In de Franse tijd zijn wel andere familiewapens stuk geslagen, maar de Franse lelie van Pergens heeft men steeds ontzien!

Opvallend is, dat Anna Pergens de zwarte zerk, die Josina van Nijenrode had laten aanbrengen op het graf van haar in 1494 overleden moeder Lijsbeth van Sulen en van haar in 1495 overleden vader Jan III van Nijenrode, uit de kapel van St. Barbara en St. Jan Evangelist heeft laten overbrengen naar de nieuwe tombe van de Ortt's in het koor om die daar als dekplaat te gebruiken. Daarnaast is aansluitend een even grote, eveneens zwarte zerk gelegd, waarin gehouden staat: 'In 't jaar ons Heeren MDCCI den XIII september sturf Johan Ortt Hr van Nijenrode.'

Kennelijk wilde Anna de continuïteit van het Heer van Nijenrode en daarmee patroon van de kerk zijn, door deze quasi gemeenschappelijke grafkelder van de Van Nijenrodes en de Ortts benadrukken. Tegenover de tombe, aan weerszijden van de ingang hangen zes fraaie rouwborden van de Ortts. Tweede van rechts het bord van Anna Pergens, overleden 28 december 1732, met de Franse lelie. Als vrouw voert zij een ovaal wapen, doch als weduwe zonder wapendieren, maar wel met een zwart-wit weduwenlint om het wapen heen. Links van haar het bord van Johan I Ortt (1642 - 13 september 1704¹⁷), sinds 1675 Heer van Nijenrode. Tweede van links hangt het rouwbord van de erfgenaam van het kinderloze echtpaar Ortt - Pergens, hun neef Johan II Ortt, overleden 24 oktober 1740. Rechts daarvan het bord van diens weduwe, Constantia Hop overleden 14 augustus 1748, eveneens omgeven door een weduwenkrans. Haar wapen is een zogenaamd sprekend wapen: het geeft de vogel hop weer.

In het midden hangen de twee rijkste borden, nl. dat van de zoon van juistgenoemd echtpaar: Johan III Ortt, overleden 21 september 1783, en van diens eerste echtgenote Adriana Huydecoper, op 31 december 1762 op 36-jarige leeftijd overleden. Tenslotte ziet men geheel rechts een bord van de familie Rotgans en geheel links een bord van Raymond Buyck, in 1742 op 88-jarige leeftijd overleden. Daaronder is ook de zerk te vinden van hem en van twee zijner dochters, overleden in 1770 en 1772, respectievelijk 80 en 87 jaar oud.

De borden zijn versierd met allerlei symbolen: doodshoofden, gekruiste knekels, olielampen zonder pit, neerhangende dus dovende fakkels, een zandloper als symbool van de verlopende tijd. De zandloper is van vleugels voorzien: de tijd vliegt; dag en nacht: en daarom heeft hij twee verschillende vleugels, één van de arend die overdag, en één van de vleermuis, die des nachts vliegt.

Vóór de tombe ligt de rijk met koper versierde grafsteen van Daniël Verhaick, overleden op 26 juni 1734. Volgens de goegemeente zou dit koperwerk zo schitteren, omdat er goud in zou zijn verwerkt. Het is niet waarschijnlijk dat metallurgen deze mening delen.

Achter de tombe ligt de opvallende zerk van Gustavus Adolphus Pechlin. Bovenaan de steen staan de woorden: 'ALLEEN, IN, RUST,' onderaan staat de naam voluit in koper. Verder is de zerk gesierd met een kleine koperen ster van 5 cm Ø omgeven door een 55 cm wijde en 3 cm brede koperen cirkel.

Pechlin was een zoon van een Luthers predikant, die van Rostock naar Leiden trok. Eén van zijn broers, Johannes Nicolaus (1646 -1706), een groot patholoog-anatoom, is hofarts geweest van de koning van Zweden en is in Stockholm gestorven. Onze Pechlin woonde op de hofstede 'Angola' onder Nieuwersluis; de weduwe van een derde broer, Coenraad, woonde vlak bij haar zwager op de hofstede 'Lix-boa' ¹⁸).

Pechlin was 'een man die door zijn wonderlijke nooit gehoorde fantasieën en snakerijen zich alom zeer berucht had weten te maken' ¹⁹). Hij was kennelijk gebiologeerd door de dood. Hij liet zich een doodkist maken, om zich daarin liggend door zijn koetsier naar zijn laatste rustplaats te laten rijden - en weer terug. Toen enkele jaren later de Vecht weer eens over zijn dijken heen stroomde, zoals dat bij hoge waterstand bij tijd en wijle het geval was tot in de dertiger jaren van deze eeuw, spoelde in Nieuwersluis een doodkist aan zonder lijk. Het zoeken kon worden gestaakt, toen de knecht van Pechlin kwam vertellen dat het de kist van meneer was.

Onder twee andere zerken rusten hier Ds. Leonard Beels met zijn moeder en twee van zijn drie echtgenotes. Beels was als domineeszoon in Amsterdam geboren op 13 september 1674. Als proponent werd hij in 1699 in Breukelen beroepen en aldaar op 11 juni bevestigd ²⁰).

In mei 1700 trouwde hij met Hester Marreveld uit Amsterdam, die in 1706 overleed, waarschijnlijk te Amsterdam.

Op 1 januari 1709 vertrok Beels naar Gouda, maar op 17 mei 1711 trouwde hij te Breukelen met de op 12 juni 1689 geboren Isabella Barchman Wuijters, die van 1706 tot 1710 in Breukelen stond ingeschreven.

Al op 6 augustus 1711 overleed de jonge Isabella op Gunterstein aan de waterpokken ²¹).

Beels hertrouwde met Maria van der Does. In 1725 vertrok hij van Gouda naar Amsterdam, alwaar hij op 5 november 1756 overleed. Een week later werd hij te Breukelen begraven in het graf waarin in januari 1767 ook zijn derde echtgenote zou worden bijgezet ²²).

Het koor wordt afgesloten door een forse orgelgalerij. Onder deze galerij door betreedt men de kerk door twee hoge, opengewerkte houten (tocht)deuren aan weerszijden van de kansel binnen het doophek. In 1855 vroeg Ds. Mathias Macalester Loup, die van 1844 tot 1873 in Breukelen stond, bij herhaling namens de kerkeraad aan de kerkvoogdij om beglazing van deze deuren. Ook op de kansel scheen de tocht niet te harden te zijn! Aan de wens is tenslotte voldaan. ²³).

Het doophek en de ruimte daarbinnen

In het rampjaar 1672 - 1673 werden burgers en boeren, die voor de Fransen schanswerk moesten verrichten, des nachts opgesloten in de kerk. Om de koude te verdrijven hebben zij het in de kerk aanwezige archief en het houtwerk

opgestookt. En zo zal het sobere, maar indrukwekkende doophek van stevig eikenhout stammen van de restauratie, die in 1675 gereed was, of, wat waarschijnlijker is, uit de achttiende eeuw, zoals ook de kansel.

Onder twee koperen bogen door betreedt men vanuit het doophek de kerk. Op een van die bogen treft men het jaartal 1657 aan, met de initialen van de Amsterdamse geelgieter E.E. Verhulst. Het andere boogje zou een afgietsel van het eerste zijn. Vóór de kansel bevindt zich op het doophek de koperen lezenaar van de voorlezer, die tot 1945 heeft gefungeerd. Ook deze lezenaar is een niet opvallend maar aantrekkelijk stuk werk.

De sobere, 18de eeuwse kansel staat midden in het doophek en in het centrum van de kerk. Hij is zeshoekig van vorm en rust op een vrij ranke achthoekige hardstenen zuil, die weer aansluit op een vierkante hardstenen basis. Zou het mogelijk zijn dat de kerkmeesters - zuinig als die nu eenmaal altijd hebben moeten zijn - als sokkel het omgekeerde voetstuk van een niet meer gebruikt doopvont hebben gebruikt?

De keurbijbel van 1729 op de kansel is helaas in 1983 gestolen. Gebleven is gelukkig de fraaie koperen lezenaar met het jaartal 1759. In die lezenaar is veel symboliek verwerkt: de korenaar zou de kortstondigheid van het leven uitbeelden (of het zaad dat gezaaid wordt?); de slang die zich zelf in de staart bijt is een teken van de eeuwigheid; de adelaar, de vogel die het hoogst vliegt draagt het evangelie boven de mensheid uit.

Merkwaardig geplaatst binnen het doophek waren voor de laatste restauratie de banken rechts en links achter de preekstoel. Men keek vandaar de diakenen en het grootste gedeelte van de gemeente in het gezicht, doch de predikant hoofdzakelijk in de nek. In 1852 had Mejuffrouw Albertine Johanna Marie Gobelius Schadd op 'Hoogerlust' een 'Instituut voor jonge Jufvrouwen' gevestigd. Zij vroeg om 70 plaatsen voor haar pupillen.

Alle plaatsen bleken verhuurd of verkocht. Toen besloot de kerkvoogdij op 26 juli om het grafmonument van oud-burgemeester Tersmitten en zijn gade Mevrouw Tersmitten -Pelgrom naar de kapel van Sint Barbara en Sint Jan Evangelist te verplaatsen, 'aangezien daar ook de toegang van de grafkelder was,' en om banken met 35 plaatsen aan te brengen²⁴). Maar reeds op 3 mei 1853 zegde Mejuffrouw Gobelius Schadd²⁵) vijf plaatsen op en vroeg zij om vermindering van de huur van f 3,— per plaats. De kerkvoogden antwoordden dat zij dit jaar f 2,75 moet betalen voor de plaatsen bij haar in gebruik, en vanaf 1 januari 1854 f 2,75 voor elk van de 34 plaatsen; bij vermindering van dat aantal zou de prijs weer f 3,— per plaats bedragen. En daar de kostschool niet erg floreerde zullen ook deze kosten zijn gestegen.

Links en rechts zijn tegen de muren van het koor de borden met de namen van de predikanten aangebracht. De jaartallen van de eerste predikant Erasmus de Backer, die van 1579 tot zijn dood in 1589 in Breukelen zou hebben gestaan, roepen vraagtekens op. In 1590 blijkt Ds. Andrea Stengerus uit Breukelen te zijn vertrokken, omdat hij geen traktement ontving, terwijl in het visitatierapport van 1593 wordt medegedeeld dat de heer van Nijenrode Erasmus Backer als predikant heeft aangesteld. In 1606 zegt Backer ter synode dat hij een goede opkomst heeft

en ook enkele avondmaalsgangers van het huis Ruwiel.

In 1619 vraagt de gemeente te Breukelen de synode om een nieuwe predikant ²⁶). Een aantal veronderstellingen is mogelijk. Maar in elk geval moet aan Backer Ds. Stengerus vooraf zijn gegaan, terwijl (De) Backer van (vóór) 1593 tot na 1606 (misschien zelfs tot 1619) 'verbi Divini minister' te Breukelen is geweest. Volgens het naambord zou in 1622 Ds. Gerardus Puppius uit Wognum in Breukelen zijn gekomen.

Schip en dwarschip

De kerkvisitatoeren van 1573 rapporteerden o.a.: 'De kerk is van binnen nog woest, onversien van bancken ...'

Dat is nu juist het laatste wat men tegenwoordig kan zeggen. Naerebout schreef dan ook in 1921: 'Het interieur is deftig, kalm en voornaam.' ²⁷). En wat een bezoeker in deze tijd het eerst opvalt is de bijna overstelpende hoeveelheid banken, waaronder de veertien hoge, dubbele luifelbanken of gestoelten van de ridderhofsteden en buitenplaatsen langs de wanden van transept en schip in het bijzonder de aandacht trekken.

In het kerkelijk archief bevindt zich een reglement van 1703 waarin vele kerkelijke zaken worden geregeld: het begraven, het overluiden der doden, en ook het verhuren van plaatsen en van grond in de kerk, waarop men dan zelf een dubbele bank mocht bouwen.

De huurprijs bedroeg *f* 60,— voor het leven. Bij vererving moest de erfgenaam de bank redimeren, dat wil zeggen 'vrij kopen', voor opnieuw *f* 60,—. deed men dat niet dan verviel de bank aan de kerkvoogdij, die haar opnieuw kon verkopen. Gestoelten konden dus binnen één familie van eigenaar verwisselen, maar ook 'van buitenplaats'.

Wanneer men voor de kansel staat bevindt zich rechts, aan de noordzijde van het transept, de bank van Gunterstein, met daarnaast, gescheiden door een deurtje in de buitenmuur, de bank van Nijenrode. Het sleutelrecht, om door dat deurtje de kerk te mogen betreden (en verlaten), berustte bij de eigenaren van Nijenrode en Gunterstein.

De jaarlijkse kosten voor dit recht bedroegen in het totaal *f* 2,—, waarvan Nijenrode met een gestoelte met drie banken 2/3 of wel *f* 1,33 betaalde, en Gunterstein met een gestoelte met twee banken 1/3 of wel *f* 0,67.

De familie Quarles van Ufford van Gunterstein is de enige die door vererving het gestoelte nog steeds bezit. En aangezien zij ook als enige dit recht voor de huidige Stichting Gunterstein heeft afgekocht, bezit zij nog immer een sleutel om door dit deurtje de kerk te betreden.

Met Nijenrode is het anders gegaan. Toen Michiel Onnes (die van 1907 tot 1930 eigenaar van Nijenrode was) in 1934 het kasteel en Breukelen verliet, bood zijn advocaat de bank aan de kerkvoogdij aan voor *f* 700,—. De kerkvoogdij besloot op 12 december 1935 maximaal *f* 500,— te betalen, maar bood met 'boerenslimheid' op 9 januari 1936 *f* 400,—, voor welke prijs zij op 24 februari 1936 eigenaar van de bank werd ²⁸).

Ondanks de slimheid van de kerkvoogdij heeft toch de koopman Onnes aan het



langste eind getrokken. In 1930 had Onnes Nijenrode reeds ondershands verkocht aan de antiquair Jacques Goudstikker, ook al is Onnes nog vier jaar lang op het huis blijven wonen. Volgens het oude reglement kon Onnes niet meer over de bank beschikken, maar had Goudstikker óf de bank moeten 'redimeren' voor *f* 60,—, óf had hij dit recht kunnen verkopen aan de kerkvoogdij, óf had hij de bank terug kunnen 'schenken', zoals andere bankeigenaars wel hebben gedaan. In de hoek naast de bank van Nijenrode gaat de bank van Boomoord bijna voor de helft schuil, gevolgd door die van Vechtvliet. Deze bank staat op de plaats van de thans dichtgemetselde toegang tot de grafkapel van Vechtvliet, welke toegang in 1913 verlegd is naar de huidige plaats in het middenschip. Vóór 1913 zou op de plaats van de huidige toegang tot de kapel de bank van Vredenoord (oorspronkelijk Vredeno-Ortt) hebben gestaan, maar deze is toen verzaagd. Een deel van deze bank is terug te vinden in het zuidelijk transept.

Op 11 november 1892 was de toen nog onverzaagde bank door de toenmalige eigenaar, de arts Willem Egberts de Jong bij zijn vertrek uit Breukelen aan de kerkvoogdij geschonken, tezamen met een aantal bijbels en gezangboeken waarop de naam Vredenoord voorkomt. ²⁹⁾

Na Vredenoord volgde Boom en Bosch. Op 23 juli 1875 stond de toenmalige eigenaar, Herman Daniël Willink van Collen, deze bank af aan de kerkvoogdij. ³⁰⁾ De laatste bank tegen de Noordmuur was eigendom van Hoogerlust, volgens een plattegrond van de kerk, waarop de hierboven genoemde president-kerkvoogd H.D. Willink van Collen de namen heeft ingevuld. ³¹⁾

De hoog tegen de toren boven de toegangsdeur geplaatste bank heet in de volksmond de Engelenbak. Zij behoorde aan de buitenplaats Vechtstroom, die later bij Vechtvliet werd getrokken. De bank links aan het einde van het Zuidelijk transept (links van de kansel, als men uit het doophek komt), behoorde aan Vrede en Rust, gevolgd door de (iets lagere) bank van Breukelen's Gerecht. Deze bank was bestemd voor het gemeentebestuur: de bovenbank voor dat van Breukelen-Nijenrode, de voorbank voor dat van Breukelen - Sint Pieter. Op 22 augustus 1867 vroeg het Gemeentebestuur verbetering van de bank zelf; de raad heeft besloten tot nieuwe kussens en bijbels. Stelde de Kerkvoogdij de banken weer als vroeger aan Breukelen en Sint Pieter ter beschikking? Op 4 september verwees de kerkvoogdij naar het reglement van 1703. De banken zijn alleen bestemd voor eigenaren, maar het Gemeentebestuur blijkt nergens eigenaar. Maar Breukelen-Nijenrode kan de hoofdbank (= bovenbank) huren tegen *f* 25,— per jaar, en Breukelen - Sint Pieter de voorbank tegen *f* 20,— per jaar. Maar onderhoud, kussens en bijbels blijven voor rekening van de eigenaar, lees: huurder. ³²⁾

De laatste bank tegen de Noordmuur was eigendom van Hoogerlust, volgens een plattegrond van de kerk, waarop de hierboven genoemde president-kerkvoogd H.D. Willink van Collen de namen heeft ingevuld. ³¹⁾

De hoog tegen de toren boven de toegangsdeur geplaatste bank heet in de volksmond de Engelenbak. Zij behoorde aan de buitenplaats Vechtstroom, die later bij Vechtvliet werd getrokken. De bank links aan het einde van het Zuidelijk transept (links van de kansel, als men uit het doophek komt), behoorde aan Vrede en Rust, gevolgd door de (iets lagere) bank van Breukelen's Gerecht. Deze bank was bestemd voor het gemeentebestuur: de bovenbank voor dat van Breukelen-

Nijenrode, de voorbank voor dat van Breukelen - Sint Pieter. Op 22 augustus 1867 vroeg het Gemeentebestuur verbetering van de bank zelf; de raad heeft besloten tot nieuwe kussens en bijbels. Stelde de Kerkvoogdij de banken weer als vroeger aan Breukelen en Sint Pieter ter beschikking? Op 4 september verwees de kerkvoogdij naar het reglement van 1703. De banken zijn alleen bestemd voor eigenaren, maar het Gemeentebestuur blijkt nergens eigenaar. Maar Breukelen-Nijenrode kan de hoofdbank (= bovenbank) huren tegen *f* 25,— per jaar, en Breukelen - Sint Pieter de voorbank tegen *f* 20,— per jaar. Maar onderhoud, kussens en bijbels blijven voor rekening van de eigenaar, lees: huurder. ³²⁾

Tegen de westmuur van het zuidelijk transept staat de bank van Vroeglust. Dit buiten aan de Heerenstraat werd in 1880 door de Rooms-Katholieke parochie gekocht. In de oertuin werden de neogothische kerk van St. Joannes de Doper, een parochiehuis en een in 1983 weer afgebroken klooster gebouwd. Het huis zelf deed, met enkele toevoegingen, tot 1980 dienst als R.K. pastorie. De volgende en laatste bank in het transept behoorde bij Vegt en Hoff.

Tegen de zuidmuur van het schip staat de bank die eigendom was van de bewoners van Hofwerk, gevolgd door die van Groenevecht. De laatste bank aan het einde van de zuidmuur was eigendom van het thans verdwenen Voortwijk. ³³⁾

De eenvoudige banken, die in hoefijzervorm achter in de kerk staan dragen de nog altijd niet verklaarde naam van 'de tachtig morgen.' Zij werden mét het beschot in 1838 gebouwd voor *f* 1320,—. ³⁴⁾ Op de achterste banken namen in de vorige eeuw de koetsiers hun plaatsen in, nadat zij 'de familie' naar de kerk hadden gereden en vervolgens voor de paarden hadden gezorgd.

Boven de 'engelenbak' valt de door gouden zonnestralen omgeven en allereerst voor de predikant zichtbare grote klok op. Zij is in 1839 geschonken door de toenmalige president-kerkvoogd Gerrit During. Deze bezat sedert 1823 Vreedenoord. In 1827 kocht hij Oudaen van Hendrik Jacob Ortt. Een derde buitenplaats, Boom en Bosch, die hij in 1846 kocht, verkocht hij in 1847 door aan Daniël Willink, in wiens familie het huis bleef tot 1925. Toen werd dat buiten door Mevrouw Quarles van Ufford -Willink van Collen verkocht aan de Gemeente Breukelen, die het sindsdien als Gemeentehuis gebruikt.

During was een goede manager. Ofschoon remonstrant wist hij als president-kerkvoogd van de Hervormde kerk, de kerkvoogdij, die tijdens en na de Franse tijd steeds dieper in de zorgen geraakte, nieuw leven in te blazen. Binnen enkele jaren (1837 - 1842) werd de kerk samen met de andere gebouwen gerestaureerd. De daarvoor benodigde middelen werden gevonden. Er werd *f* 5622,— bijeengebracht, bezittingen werden te gelde gemaakt, milde gevers droegen bij: na de restauratie was er *f* 33,42 over!

Uit de stukken krijgt men de indruk dat de Vrouwe van Nijenrode, die patrones van de kerk was en aan wie uit dien hoofde het presidentschap van de kerkvoogdij toekwam, op een gegeven ogenblik, geërgerd door het succes van een remonstrantse president-kerkvoogd, During dwong om deze functie neer te leggen. Wel bleef hij lid van de kerkvoogdij. In 1856 werd herdacht hoe onder zijn lidmaatschap ook nog een nieuwe pastorie, een school, een schoolmeestershuis en acht woningen werden gebouwd.

Onder de 'engelenbak' hangt tegen de toren een zwart houten bord met een behartenswaardig stijlbloempje uit de vorige eeuw: 'Kerkvoogden verzoeken dat niemand in de kerk Tabak pruimen, of te zorgen dat door het uitwerpen van dat speeksel, de Plaatsen niet onrein worden. En ook aldaar geene uitgekauwden Tabak worde weggeworpen.'

In het transept hangen aan de oostmuur, ter weerszijden van het koor, twee omvangrijke herdenkingstafels. Het zijn zwarte houten borden uit 1675, waarop met witte schrijffletters twee langademige gedichten van schoolmeester K. van der Rijp staan geschilderd. Op het ene bord bezingen de 'maagden' en op het andere de 'jonghmans' de bezoeking en de verlossing van de Fransen in 1672 en 1673. De 'jonghmans' staan gereed de schade aan Gods huis en aan de letterlijk ingegooide glazen te herstellen.

Men kan zich voorstellen hoe in 1675 in een stampvolle dienst in de herstelde kerk twee stoeten van op hun zondags opgepoetste jongens en meisjes onder leiding van de meester diens gezwollen verzen hebben voorgedragen. En hoe de op dit gebied niet verwende dorpelingen hun ogen hebben uitgekeken en het besluit hebben genomen, deze onvergetelijke gebeurtenis voor het nageslacht vast te leggen.

Toen echter in 1795 de Fransen wederom ons land binnentrokken en met hun gewapende hulp het revolutionaire bewind van de Bataafse Republiek de macht in handen nam, schoten deze borden hun (de Fransen) in het verkeerde keelgat: 'Soo haest de franse macht had uijtregt ingenoomen

Sijns ook in aller spoet tot Brueckel hier gekoomen,

en hebben hier verwoet, veel huysen neer Geveld

Jaa selfs Godes huijs, Gevoelt haer Groot gewelt.'

Verder wordt er gesproken van 'Haer moetwil ... Boosaardigh, als Rebellen ...'

De kerkmeesters ontvangen op 16 maart 1795 een brief die de Provinciale representant 's Lants van Utrecht richt aan de Municipaliteit van Breukelen, houdende bevel de borden in de kerk af te nemen.

De kerkmeesters hebben zich terdege geweerd (ook in andere opzichten). Ze antwoordden o.a. dat in 1672 het koor en een deel van de kerk door de Fransen zijn vernield, en door de leden van de gemeente hersteld. En dat de borden een uiting van blijdschap zijn over het herstel, én eigendom van de kerk zijn.

Inmiddels schijnen de kerkmeesters wel zo wijs te zijn geweest in 1795 om de borden af te laten nemen, waarna ze degelijk zijn opgeborgen in de toren.³⁵⁾

Zó degelijk, dat men ze blijkbaar heeft vergeten. Want in december 1882 schreef Ds. M. Macalester Loup, die van 1844 tot 1873 te Breukelen had gestaan, een brief aan Burgemeester Snel, voorzitter van de kerkvoogdij, over de 'restoratie' van de borden in de toren. Jhr. Ortt van Schonauwen had, schrijft de emeritus predikant, hem daar reeds in 1871 opmerkzaam op gemaakt. Macalester Loup sloot in zijn schrijven aan Snel de brief van Ortt d.d. 12 december 1882 in plus een muntbiljet van tien gulden van Ortt als een bijdrage voor herstel. (Willink van Collen zal op 3 maart 1902 dit biljet vervangen door een gouden tientje, als zekerheid tegen geldontwaarding.³⁶⁾

De zaak kwam op 31 mei 1883 in de vergadering van de kerkvoogdij. De meeste kerkvoogden wisten niet eens meer van het bestaan van deze borden. In de vergadering van 26 oktober 1883 zei men een beslissing te zullen nemen, wanneer



de kosten bekend zijn. ³⁷⁾

Eindelijk in 1908, op 25 mei, verzocht S. Breuninghoff de borden 'die sinds onheugelijke tijden in de toren hangen' weer op hun oorspronkelijke plaats in de kerk terug te brengen. ³⁸⁾

Mogelijk waren in 1909 de borden terug op de plaats waar ze in 1795 waren verdwenen, bijna 40 jaar nadat Ortt van Schonauwen daarover in 1871 was begonnen te spreken. Ook de molens van een kerkvoogdij kunnen soms langzaam malen!

Het orgel

Gijsbrecht III van Nijenrode en Alienora van Borsselen en Zuylen hebben in of kort voor 1467 een oksaal in de kerk laten bouwen. (Een oksaal is een galerij voor de zangers en het orgel, gewoonlijk aan de achterzijde van de kerk, dus bij of boven de (toren)ingang). Want op 10 juni 1467 schonken zij een akker 'met eene jaarlijkse rente van drie guldens, aan den cureit van Breukelen en den kapelaan hunner kapel ter eere onzer Vrouwe in de kerk van Breukelen, op voorwaarde dat elk dezer wekelijks eene mis zal zingen en lezen op het nieuwe oksaal, daartoe door den heer en de vrouwe van Nijenrode in de kerk van Breukelen gebouwd'. ³⁹⁾ Dat dit oksaal gelegen recht tegenover de huidige orgelgalerij, reeds vroeg een orgel heeft bezeten blijkt uit het feit dat in 1535 de orgelbouwer Nieuwerhoff uit 's Hertogenbosch in Breukelen is geweest om tot betaling te manen van het door hem gebouwde instrument.

In 1787 schonk de Amsterdamse koopman Claude Noortwijk een nieuw orgel. Op 28 mei van dat jaar wijdde Ds. N. Schintzel (die van 1777 tot zijn dood in 1817 in Breukelen stond) het orgel in met een preek over 2 Kronieken 5, 13, die bijna tweeënehalf uur duurde! De preek is in het archief aanwezig. Het treft degenen die in deze tijd leven, dat in deze preek aan de patroon van de kerk, Johan IV Ortt, de heer van Nijenrode, nog meer lof wordt toegezwaard voor zijn goedheid om toe te staan dat het orgel in de kerk werd geplaatst, dan aan de gever voor zijn mildheid.

Het orgel, nog immer in de kerk aanwezig, is gebouwd door de bekende orgelbouwer Gideon Thomas Bätz uit Utrecht. Het is bij herhaling gerestaureerd en bezit een prachtige klank.

Opvallend is het achter het orgelfront geschilderde baldakijn. Gelukkig heeft dit door Paulus van Nieuwkerk in 1787 voor *f* 199,— en 9 stuiver aangebrachte 'kunstwerk' vele restauraties overleefd. ⁴⁰⁾ In 1870 was het baldakijn nog verfraaid door een schaduwwerking, die door een veronderstelde constante zonneshijn veroorzaakt zou moeten zijn. Deze verfraaiing is bij de restauratie van 1982 weer ongedaan gemaakt.

Boven op het orgelfront tronen drie witte figuren. In het midden speelt koning David op zijn gouden harp; hij wordt geflankeerd door twee vrouwenfiguren, die viool en trompet spelen.

De orgelbalustrade is evenals de orgelkast van snijwerk voorzien. Centraal aan de onderzijde van het front leest men op een uit hout gesneden wit lint de woorden: 'Looft God uit Liefde en Dankbaarheid.' daaronder ziet men drie symbolische

figuren, die volgens Ds. Schintzel in zijn preek geloof, hoop en liefde voorstellen. Gewoonlijk worden die uitgebeeld door een kruis, een anker en een brandend hart. De twee laatste symbolen zijn ook hier aanwezig. Het kruis hoorde echter volgens bepaalde opvattingen uit die tijd niet in een protestantse kerk thuis. Daarom heeft men hier, alweer volgens Schintzel, het geloof uitgebeeld door een pilaar. En dus niet door een verrekijker of een kanon, zoals anderen hebben verondersteld.

Verlichting

Van oudsher waren er koperen kaarsekronen in de kerk aanwezig. In 1838, op de dag voor kerstmis, besloot de kerkvoogdij 'een lamplicht in de kerk te brengen' en 'de kronen ter goeder gelegenheid die zich zoude opdoen te verkopen'.⁴¹⁾ Anderzijds werden op een aantal banken nieuwe kandelaars aangebracht: kosten 'koperen blakers f 64,55'.⁴²⁾ Nog altijd zijn er, ondanks de tweede wereldoorlog, 42 aanwezig, terwijl op de kansel twee dubbele blakers, ter illuminatie van de predikant, zijn bewaard.

Men verkocht de kronen en enig ander koperwerk voor f 200,— aan G. Soeders, rijtuigfabrikant te Maarssen.⁴³⁾ De patentlielampen doen hun intrede. De kast waarin zij werden opgeborgen is nog in het koor aanwezig, evenals één enkel verminkt origineel exemplaar. Van ongeveer 1903 tot 1918 maakte men gebruik van gasoline. Na 1918 kwam er een elektrische noodverlichting.

In 1922 overlegden kerkvoogden over een moderner verlichting met houten of ijzeren lichtkronen. Het geheel mocht f 4000,— kosten. Gelukkig zag de president-kerkvoogd, burgemeester Thomassen à Thuessink van der Hoop van Slochteren in januari 1923 een advertentie, waarin de gemeente Harencarspel uit Noord Holland koperen kaarsekronen aanbiedt. De heer Griffioen werd als bouwadviseur naar Harencarspel gestuurd. Het ging om drie antieke kronen twee met elk 16 en een met 20 armen, afkomstig van het gesloopte kerkje in de Kerkbuurt aldaar. Jaartal 1664, en vervaardigd door Jan Pietersz. Standaard. Aankoopkosten: f 1000,—!⁴⁴⁾

Een vierde kroon werd in Breukelen bijgemaakt. En de kronen werden zo weinig gepoetst, dat men pas bij de restauratie 1980 - 1982 weer ontdekte, dat het hier niet om ijzeren, maar om antieke koperen kronen ging. Overigens heeft men indertijd de kronen op een goede wijze 'geëlectriceerd'.

Op 22 juli 1923 wijdde Ds C.J. Verweij (1902 - 1936 te Breukelen) de nieuwe verlichting in met een preek over de tekst: Here, verhef gij over ons het licht Uws aanschijns.

Volledigheidshalve wordt nog gewezen op de vier twee-armige kandelaars, die achter in de kerk bij de toren tegen de beide zijmuren zijn bevestigd.

Het avondmaalszilver

De kerk bezit uitzonderlijk fraai avondmaalszilver.

De grote strakke broodschaal en de twee kleinere zijn met de hand gedreven door een zeer vaardige Utrechtse zilversmid. Zijn meesterteken staat duidelijk op de

schalen aangegeven, maar tot nog toe kon niet worden achterhaald wiens teken het is. Een bijzonderheid van het teken is dat het Utrechtse stadswapen van links boven naar rechts beneden is gedeeld, in plaats van rechts boven naar links beneden.

De bekers dragen meesterteken en jaarletter van Hendrik van Vloock, zilversmid te Utrecht. Zij zijn vervaardigd hetzij in 1648 hetzij in 1668, aangezien Van Vloock in beide jaren dezelfde jaarletter gebruikte. Waarschijnlijk zijn de bekers in 1668 vervaardigd. ⁴⁵⁾

De twee schenkkannen zijn door Ds. J. van Heerde (die van 1877 tot 1901 te Breukelen stond) op 16 mei 1884 ontvangen van NN. ⁴⁶⁾ Gezien de grote betrokkenheid bij de Hervormde gemeente te Breukelen en de offervaardigheid, waarvan de familie Willink van Collen gedurende een eeuw blijk gaf, lijkt de veronderstelling niet te gewaagd, dat deze kannen door deze familie zijn geschonken.

Breukelen 1983

F.J. ter Beek

Naschrift

Ds. F.J. ter Beek heeft vele feiten uit de acta van kerkvoogdij (kerkmeesters), kerkeraad, diaconie (armmeesters) in een kaartstelsel ondergebracht, dat de periode van 1693 tot 1946 beslaat.

Ik heb de in dit artikel verwerkte gegevens nagetrokken in het kaartstelsel, doch niet in het kerkelijke archief.

Archief en kaartstelsel bevatten niet alleen een schat aan gegevens over het kerkgebouw, doch ook over de strijd tussen de kerkelijke colleges en de heren van Nijenrode, over de censura morum, over getob met aannemers, opzichters en orgels, over bezwaren tegen het klokgelui van de R.K. kerk, maar evenzeer over verrassend grote prestaties van een relatief kleine groep mensen om een gemeente levend te houden.

De gegevens over Nijenrode zijn behalve uit het archief geput uit: J.J. de Geer, 'Proeve eener geschiedenis van het geslacht van Nijenrode, 'in: Berigten van het Historisch Genootschap te Utrecht, IV, 1851, blz. 1-62, met drie bijlagen blz. 63-122; 'Nalezingen', V, eerste stuk, Utrecht 1854.

E.B.J. Postma, 'Nijenrode in prent'. Breukelen/Alphen aan den Rijn, 1972.

Voor Gunterstein en zijn bewoners:

L.A. Quarles van Ufford, Gunterstein, een ridderhofstad aan de Vecht, Breukelen z.j.

Voor andere buitenplaatsen aan de Vecht:

E. Munnig Schmidt en A.J.A.M. Lisman, Plaatsen aan de Vecht en de Angstel, Alphen aan den Rijn 1982.

Voetnoten

1 Uit de benoemingsbrief van de laatste pastoor voor de reformatie blijkt dat deze benoemd werd in de parochie van Sint Pieter.

2 Kerk. Archief A 1, 1704

3 Hedendaagsche Historie enz., Tegenwoordige Staat van Utrecht, Amsterdam 1772, blz. 148. L. Smids, Schatkamer der Nederlandsche ouden, Amsterdam 1711, blz. 44.

4 G. van der Zee, Crisis van de Kerkelijke Reformatie in de dorpen van de Provincie Utrecht, Jaarboekje Nifterlake 1956, 1-97, blz. 19.

5 Kerk. Archief 49c, 10 aug. 1875; Corresp. Kerkvoogdij 1876: brief Willink van Collen d.d. 5 sept. 1876.

- 6 Kerk. Archief A1b (1801-1896), 1813.
- 7 Jaarboekje Niftarlake 1916, 57-77, blz. 65.
- 8 E.J. Haslinghuis en C.J.A.C. Peters, De Dom van Utrecht, 's Gravenhage 1965, blz. 450-451.
- 9 Quarles van Ufford, Gunterstein, blz. 26.
- 10 Quarles van Ufford, Gunterstein, blz. 52 en 53.
- 11 Gegevens van Prof. Dr. Ir. R. Plomp, huidige bewoner van Vegtvlief.
- 12 Kerk. archief A1b 1803.
- 13 De Geer, Proeve blz. 103.
- 14 De Geer, Proeve blz. 78-80.
- 15 Willem Tersmitten, gehuwd met Jacoba Louise Pelgrom, Zij woonden van 1735 tot 1765 op Boom en Bosch te Breukelen en overleden respectievelijk in 1766 en 1751.
- 16 Kerk. Archief A1b 1835; B (kerkvoogdij) 51a 1835.
- 17 Stamreeks van de Heren van Nijenrode: Postma blz. 6 en 7.
- 18 C.L. ten Cate, Darmen met 'Peyerse platen', in: Tijdschrift voor Dierengeneeskunde, Deel 92, afl. 23, Utrecht dec. 1967, 1579-1615, blz. 1583.
- 19 C.J. Naerebout, De Hervormde Kerk te Breukelen, Jaarboekje Niftarlake 1921, 28-37, blz. 33.
- 20 Ten onrechte staat op de grafsteen gegrift: '21 juni 1699'; Kerk. Archief A1a 1699.
- 21 Gunterstein, Inventaris A VI no. 44.
- 22 Zie grafsteen; Kerk. Archief A1a Acta Kerkeraad; A6a Lidmatenboek.
- 23 Kerk. Archief B51a; 19 febr. 1855.
- 24 Zie noot 15. Kerk. Archief A1b 1852.
- 25 Kerk. Archief B49b aantekening 1853; J.W. Gunning, Jaarb. Niftarlake 1984, blz. 62.
- 26 Van der Zee, Jaarboekje Niftarlake 1956, blz. 59.
- 27 Naerebout blz. 31.
- 28 Kerk. Archief B49d: notulen Kerkvoogdij.
- 29 Kerk. Archief B49c: notulen Kerkvoogdij 1892.
- 30 Kerk. Archief B51 b 1875.
- 31 Gunterstein, Archief A230 no. 1.
- 32 Kerk. Archief B50b en B51n 1867.
- 33 Zie onder 31.
- 34 Kerk. Archief B58c. (kerkrekeningen).
- 35 Kerk. Archief A1b; B51a 1798: brieven tegen naasting kerk, pastorie, school, enz.
- 36 Kerk. Archief B51b 1882.
- 37 Kerk. Archief B49b 1883.
- 38 Kerk. Archief B49c 1908.
- 39 De Geer, Proeve blz. 103.
- 40 Kerk. Archief A1a en B58b 1787.
- 41 Kerk. Archief B49b 1838.
- 42 Kerk. Archief A1b en 58c 1838.
- 43 P.H. Damsté, De landboot van Dietz, in: Jaarboek Oud-Utrecht 1982, 151-176, blz. 154-159.
- 44 Kerk. Archief B49c: 25 jan. 1923; 14 febr. 1923.
- 45 In 1972 hebben Ds. F.J. ter Beek en J.Zeeman, conservator van het Museum voor Goud en Zilver te Utrecht het zilver onderzocht op de maker ervan.
- 46 Kerk. Archief B49c en A1b 1884.

Utrecht, 9 april 1984.

E.B.J. Postma

De verbouwing van de Ridderhofstad Loenersloot tot 18e eeuw landhuis

Inleiding

Wanneer men het huidige kasteel Loenersloot bekijkt ziet het er op het eerste gezicht uit als een Neo-middeleeuws kasteel, dat gebouwd is aan het einde van de 19e eeuw.

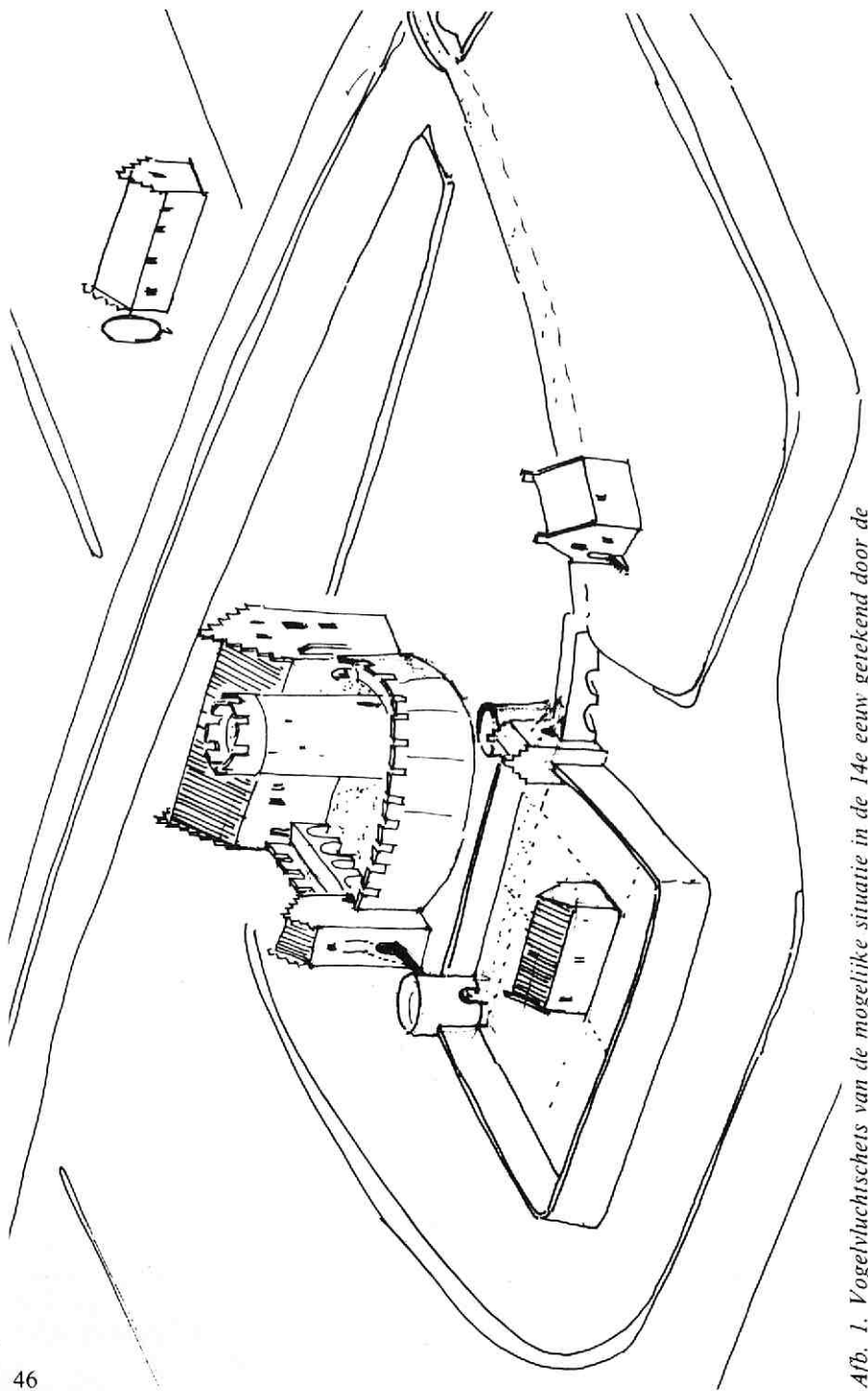
Verdiept men zich echter in de bouwgeschiedenis van het kasteel, dan komt men al snel tot de ontdekking dat de geschiedenis van Loenersloot zeker tot de 13e eeuw terug gaat en misschien nog wel tot de Romeinse tijd. Een diepgaand en goed gefundeerd onderzoek naar de de bouwgeschiedenis van de 13e tot de 18e eeuw is momenteel echter nog niet mogelijk. Het kasteel wordt nog steeds bewoond en zonder restauratieplan is het niet mogelijk het gebouw te ontmantelen en op zoek te gaan naar bouwsporen tussen vloeren, achter het behang of onder een stuclaag. Ook heeft nog nooit een uitgebreid archeologisch onderzoek plaatsgevonden en dit zal gezien de financiële consequenties pas kunnen, wanneer deze archeologische gegevens met vernietiging bedreigd worden.

Het is niet mogelijk het Middeleeuwse uiterlijk van het kasteel uitsluitend op basis van archiefgegevens en de ter beschikking staande prenten op verantwoorde wijze te reconstrueren. De getrokken conclusies dienen in verband hiermee met enige reserve te worden gelezen en vertaald.

Na een kort overzicht van de bouwgeschiedenis van de 13e tot de 17e eeuw zal aan de hand van de gegevens uit het huisarchief van Loenersloot de 18e eeuwse verbouwing door Mr A.J. Strick van Linschoten worden toegelicht.

De bouwgeschiedenis van de 13e tot de 17e eeuw

Op het ogenblik is de ronde toren te zien als het oudste deel van het kasteel. Gezien het steenformaat 30 x 8 x 14 cm kan dit uit de tweede helft van de 13e eeuw stammen. Nader onderzocht zal moeten worden of deze toren eerst op een ronde burcht gestaan heeft of dat er tijdens de bouw al sprake is geweest van een gedeeltelijke vierkante opzet. De mogelijkheid bestaat dat de 12e eeuwse voorganger ter plaatse van de voorburch heeft gestaan. Op de vroegste prenten (1610) zien we immers nog naast de toegangspoort de restanten van een ronde toren. Een tweede mogelijkheid is dat het kasteel er al vrij snel uitzag, zoals aangegeven op afbeelding nr 1. Een vergelijkbaar geval is het kasteel Sterkenburg bij Driebergen. Sterkenburg bezit ook een ronde toren met bijna dezelfde muurdikte, diameter en steenformaat en een hoekige opzet met één ronde kant.¹⁾ De 17e eeuwse afbeeldingen geven geen aanwijzingen dat het wat vreemd geplaatste gebouw tegen de Zuidzijde van de toren ooit dienst heeft gedaan als toegangspoort in de weermuur. Het is daarom aannemelijk dat de ingang altijd aan de westzijde heeft gezeten; een ingang aan de achterzijde gaf waarschijnlijk meer mogelijkheden tot verdediging.



Afb. 1. Vogelvluchtschets van de mogelijke situatie in de 14e eeuw getekend door de auteur.

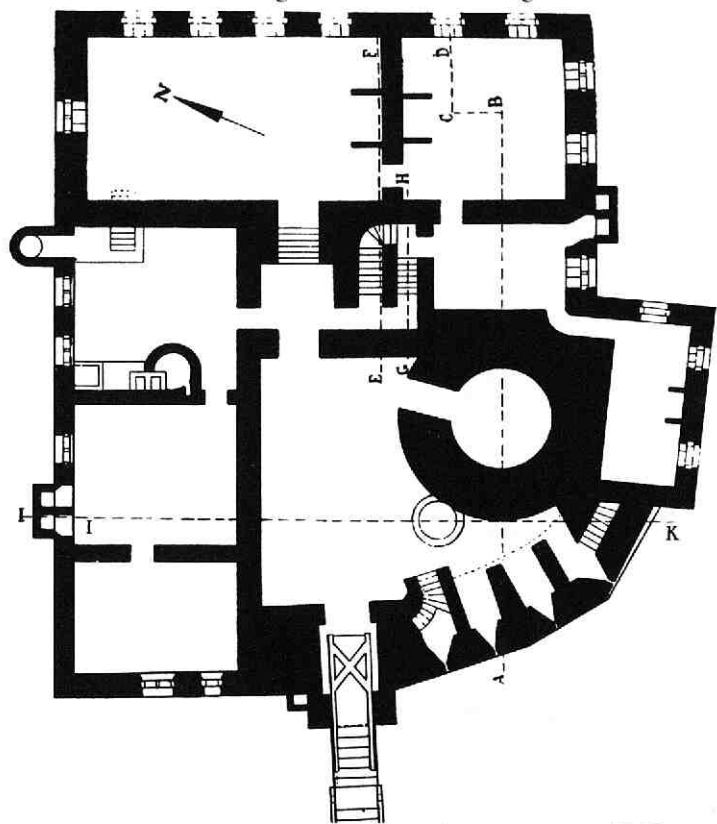
Tot in de tweede helft van de 14e eeuw zal er doorgebouwd zijn aan het slot. Uit die tijd dateert ook de eerste opzet van de voorburcht en de hofstede.

Aan de achterzijde van het huidige koetshuis bestaat de daar 90 cm dikke muur voor een gedeelte uit moppen van hetzelfde formaat als die in de toren. De strekkenlagen die de koppenlagen afwisselen bevatten echter verdacht veel drieklezoren, zodat we aan kunnen nemen dat deze moppen secundair zijn verwerkt.

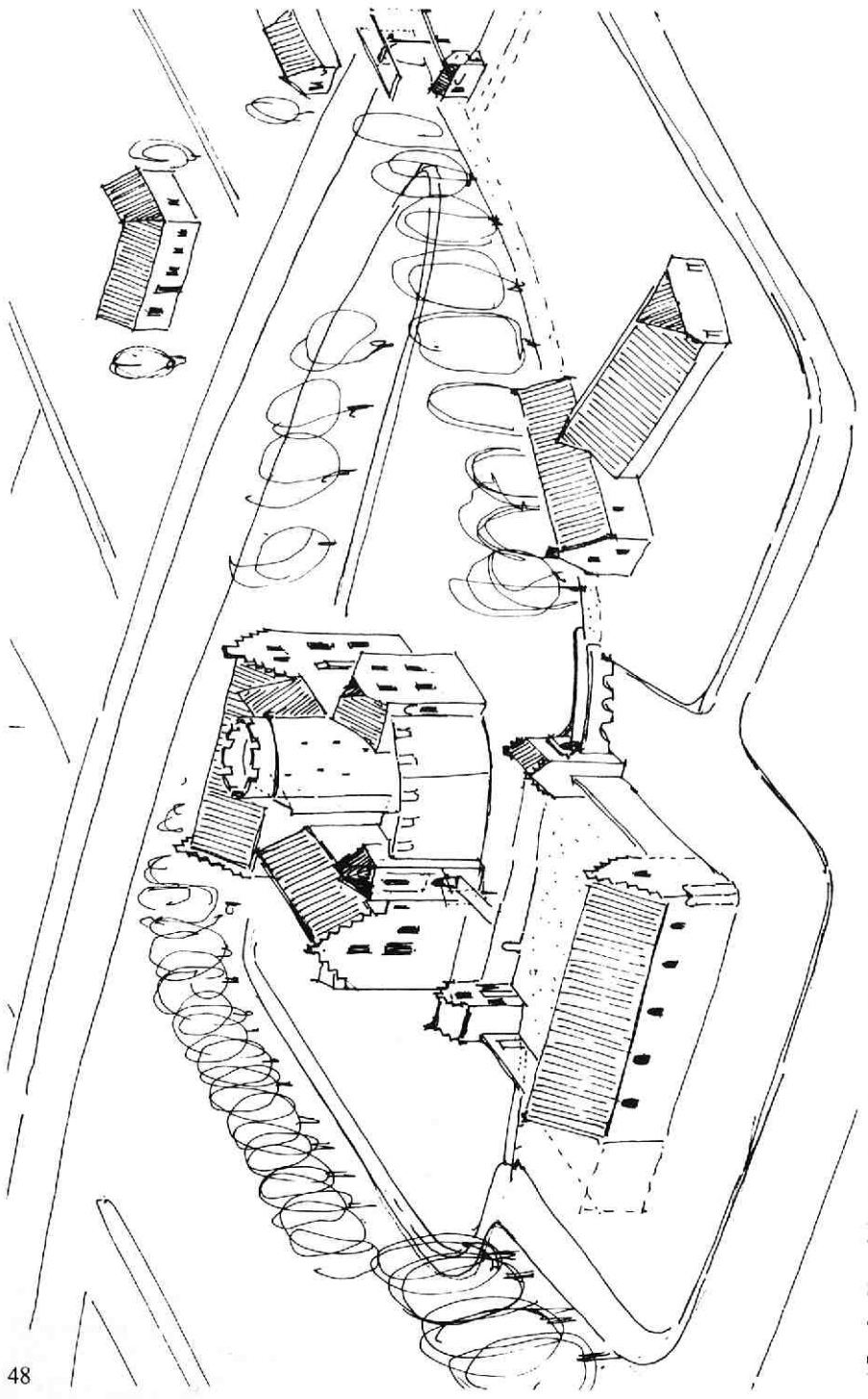
Bij het oudste deel van de boerderij, een onderkelderd gebouwtje van 7,05 x 5,40 m vindt men in de ongeveer 40 cm dikke muren eveneens deze moppen. Tot 2,5 m boven het maaiveld zitten er geen strekken in, daarboven netjes afwisselend een koppenlaag en een strekkenlaag. Nieuwe stenen waren dus in dit formaat nog wel verkrijgbaar.

Naast de toren, die diende om zich te beschermen tegen een menselijke vijand en de natuurlijke vijand, het water, en voor het opsluiten van gevangenen, was de oostelijke onderkelderde vleugel het belangrijkste deel van het kasteel.

Dit gebouw dat 23,5 x 9,5 m meet heeft een muurdikte van $\pm 1,35$ m en is door een 0,90 m dikke scheidingsmuur verdeeld in twee ongelijke ruimtes. (zie afb. 2). De grote ruimte werd over het algemeen als ridderzaal gebruikt. De kelder bestaat



Afb. 2. Reconstructie van de plattegrond zoals die er uit moet hebben gezien vóór 1767 (uit F.W. van Gulick, *Nederlandse kastelen en landhuizen*)



Afb. 3. Vogelvluchtschets van de 17e eeuwse situatie van de hand van de auteur.

uit vijf ton-gewelven, aan de binnenplaatszijde met elkaar verbonden door een tongewelf in de lengte van het bouwblok.

Bij de 18e eeuwse verbouwing is de verdiepingsvloer geheel vernieuwd en op een andere hoogte gelegd. (Oorspronkelijk zat er een niveaoverschil in deze vloer.) Ook de zoldervloer is toen geheel vernieuwd.

In de kapconstructie zijn nog vier oorspronkelijke jukken hergebruikt, zij het alleen de onderste helft. De twee jukken op de hoek aan de zuidzijde zijn dwars geplaatst bij de 18e eeuwse verbouwing omdat de topgevel verdween en de kap omliep. Blijkens enkele 17e eeuwse prenten, waarop nog kanteelopeningen te zien zijn heeft de kap in eerste instantie binnen de muur gelegen en was er voor de kap langs een soort brede goot die als weergang gebruikt kon worden.

Op het ogenblik hebben alle gevels, ook die van de 18e eeuwse bouwdelen, een voor die tijd vrij groot baksteenformaat, 14 à 15 lagen per meter, en een koppenmaat van 14 cm inclusief voeg. Er zijn nergens sporen te zien van bouwnaden of verplaatste kozijnen, zodat ik voorlopig aanneem dat dit het oorspronkelijke formaat is en dat bij de 18e eeuwse verbouwing alles keurig is ingeboet. In elk geval is er uit de gevel niets af te lezen van vroegere situaties. We kunnen echter aannemen dat de situatie van eind 14e eeuw ongeveer gelijk is aan die op de afbeeldingen uit de 17e eeuw. Zoals in het artikel over de geschiedenis van Loenersloot geschreven door Jhr. P.H.A. Martini Buys²⁾ te lezen is, was het slot van 1373 tot 1399 in bezit van Ridder Splinter van Loenresloet. Deze Splinter gedroeg zich als roofridder. Ten gevolge hiervan werd in 1378 onder leiding van de bisschop van Utrecht het huis belegerd. Na 18 dagen vond de overgave plaats. Eerst in 1386 werd het vonnis geveld. Een belangrijke bepaling hierbij was dat 'Haer Splinter noch nijemant anders in gheense tijt dat hujs tot Loenresloet noch oec die hofstede tot Loenresloet vaster noch starkeren zullen moghen maken dan zi op ten dach van heeden zijn.'

Behalve kleine veranderingen, zoals het wijzigen van de kap van de toegangspoort in de voorburcht en de kap van de uitbouw tegen de toren, is er in het begin van de 17e eeuw aan de noordgevel een uitbouw in Renaissance stijl gebouwd. (Deze bestond uit drie vertrekjes, waarónder zwanen- en eendenhokken, en werd omstreeks 1770 weer afgebroken. (zie afb. 4)

De verbouwing van 1767 - 1777

Nadat het huis tussen 1730 en 1766 verschillende malen werd verhuurd werd het op 7 mei 1766 in het Rechthuis te Loenersloot in publieke veiling gebracht. Nadat alle percelen werden opgehouden, werden zij nog dezelfde dag verkocht aan Hendrik Willem van Hoorn. Deze wilde van het oude oncomfortabele kasteel een fraai landhuis maken zoals in die tijd vele verschenen langs de Vecht. Nadat hij er in 1767 mee was beleend begon hij met het slopen van de weermuur en de muren van de voorburcht en het dempen van de gracht aan twee zijden van de voorburcht. Het gehele hoofdgebouw werd onder een rondlopende kap gebracht en rondom voorzien van een kroonlijst en kozijnen met schuiframen. De trapgevels van de oostvleugel verdwenen, de noordvleugel werd met een verdieping verhoogd en de ruimte tussen de toren en deze vleugel werd dicht gebouwd.

In 1771 werd deze Hendrik Willem van Hoorn wegens achterstallige rente op zijn hypotheek door de Duitse Orde voor het Hof van Utrecht gedaagd, welk Hof de publieke verkoop van Loenersloot gelastte. De koop werd toegewezen aan Mr Andries Jan Strick van Linschoten, die het hoogste bod van 41 duizend gulden deed. Hij heeft behalve de verbouwing van het slot, ook de verbouwing van het nieuwe rechthuis van Loenersloot, dat geplaatst was tegen de overblijfselen van de oude kapel, afgemaakt.

Bestekken of rekeningen van de werken in opdracht van Van Hoorn zijn niet gevonden, wel die van Strick van Linschoten.

Jaarrekeningen van Strick van Linschoten

In het huisarchief van Loenersloot,³⁾ dat gedeponceerd is in het Rijksarchief in Utrecht bevinden zich onder meer jaarrekeningen van 1761 tot en met 1833, persoonlijk bijgehouden door Mr A.J. Strick van Linschoten.

Over de jaren 1772 tot 1776 steken er vrij veel rekeningen van bouwwerkzaamheden tussen. Een aantal is van andere werken, die hij onder handen had, zoals het Rechthuis van Loenersloot, de hofstede van het slot, een boerenhofstede te Kamerik die opgeknapt werd, en zijn eigen huis in de stad Utrecht ('op de kromme nieuwe gracht bij de Hierusalemsteeg'). Bij een groot deel van de rekeningen is het echter wel duidelijk dat het werk of de materialen voor het slot bestemd waren. Opvallend in deze rekeningen zijn de grote hoeveelheden geleverde baksteen zoals uit de volgende extracten blijkt:

Jaarrekening 1773

- geleverd door Wouter Smit: 6.500 heele groote steen of anders genaamt poepe, 10 gulden het duijsent, 2.000 dito stukken, 5 gulden het duijsent'
- geleverd door H. v. Pothuijsen: '19.000 vlakke mondsteen, 1.000 Beste harde klinckers'
- geleverd door J. van Stuijvesant (eigenaar steenbakkerij Vecht en Rhijn te Breukelen): '3.000 gemeene grau, 6.400 boere grau, 11.000 roodt, 45.000 grijze clinck + 6 wagens rood zand'

Jaarrekening 1774

- geleverd door C.L. van Stuijvesant: '17.000 keur rood, 5.000 harde mondsteen'
- geleverd door H.K. v. Pothuijsen: '31.000 keur rood, 6.000 keur rood mop, 9.000 wel boort, 7.000 grijse klin(ker), 3.000 vlakke mondsteen'
- en nog eens: '6.800 groote moppe steenen tegen 15 gulden het duijsent, 17.000 steen in een koop 187,-, nog 7.300 steen 80,-, vragt van Nieuwpoort tot aan de Nieuwe Sluijs 45,-'

Jaarrekening 1775

- debet aan weduwe L. Herfst: '32.000 vlakke playey, 15.000 bovesteen'
- debet aan Cornelis Werbeek: '6.000 beste blauwe pannen, 1.900 beste blauwe bakken'
- geleverd door Riemsnijders uit Rottenburg: '19.000 bovengrauw, 6.000 zagte mondsteen, 8.000 vlakke mondsteen, 2.000 schursteen, 6.000 drieklezoren, 5.000 grijze klinkers, 15.000 keurrood, 5.000 rijngrauw, 1.000 kromme klinkers'

— geleverd door H.K. Pothuijsen: '32.000 roode mop, 20.000 keur roode mop, 3.000 rode drieling, 40.500 vlakke mondsteen, 3.000 grijze klinker, 4.000 vlakke klinker, 9.000 boeregrauw. Totaal 780.—'

Jaarrekening 1779

— geleverd door H.K. v. Pothuijsen: '60.000 steen 960.—', in dat jaar werd de tuinmanswoning van een nieuwe schoorsteen voorzien, werd er een nieuwe stenen schuur gebouwd op de boerenplaats, en is ook de boerenwoning verbouwd en gerepareerd, rekening metselaar 638 gulden; rekening timmerman 960 gulden; rekening loodgieter 356 gulden.

Wanneer de hoeveelheden geleverde steen opgeteld worden komt men tot de volgende aantallen:

1773	:	93.900	stuks
1774	:	109.100	stuks
1775	:	163.000	stuks
totaal	:	366.500	stuks

Als gemiddeld met een waalformaat gerekend wordt, dan betekent dit $\pm 485 \text{ m}^3$ metselwerk hetgeen bij een muurdikte van 40 cm een muuroppervlak geeft van 1.200 m^2 , hetgeen niet gering is.

Wanneer men van de op afb. 5 als 18e eeuws metselwerk aangegeven muren de totale oppervlakte uitrekent komt men nog slechts tot $500 \text{ à } 600 \text{ m}^2$. Het is schrijver dezes nog niet duidelijk waarin de overige 600 m^2 verwerkt zijn. Het hieronder volgende bestek van aanneming van metselwerk behelst alleen reparatiewerk.

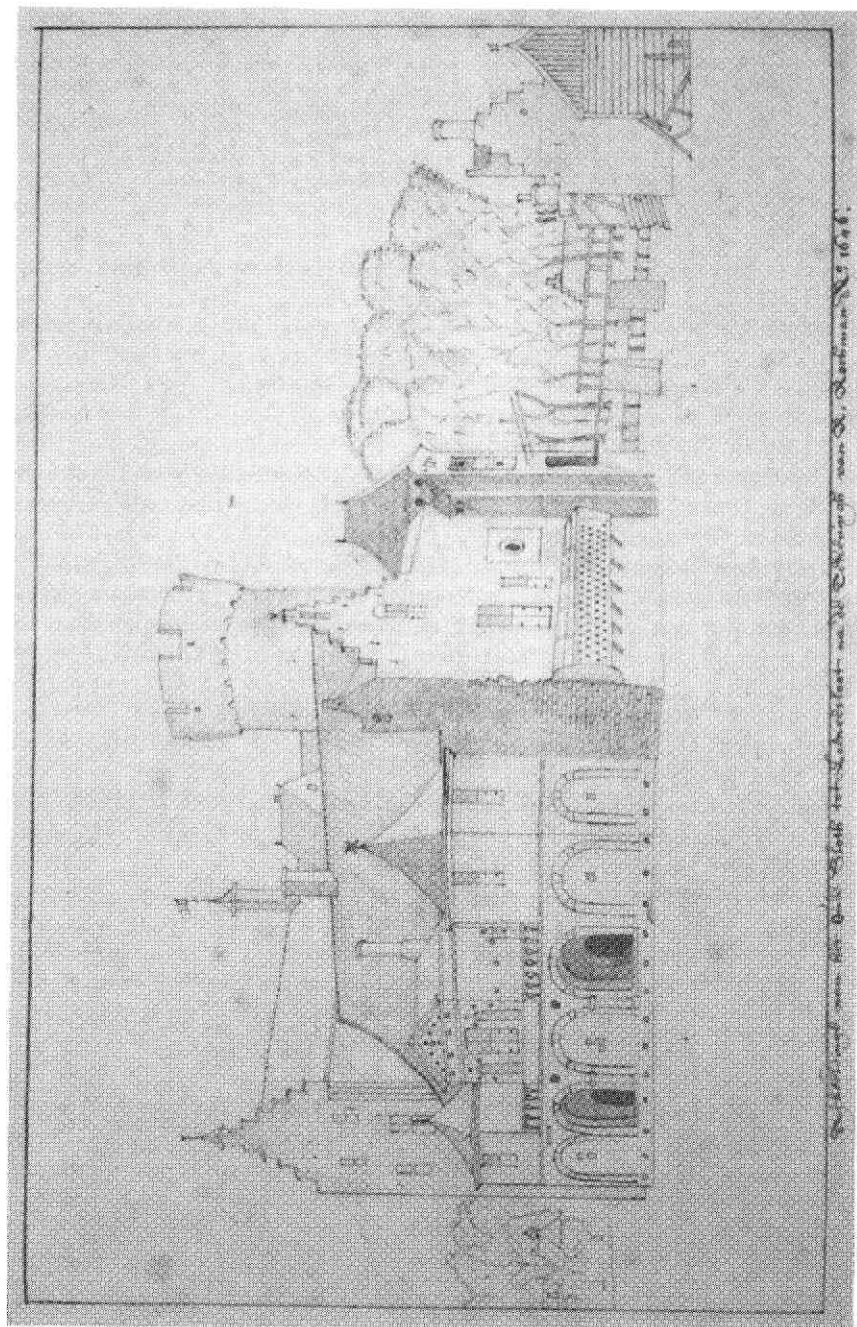
Vóór het bouwen moest er gebroken worden in het oude kasteel waarvan de volgende aantekeningen getuigen:

'Debet aan Roelof Diepgrond gewerkt op sijn Rid. Matig hujs te Loenersloot januari: de muur op de gang en kamers weggebroken (50 bos steijgertou, jongen tien dagen aan het bikken)

september: aan het wegbreken van de gang bij de toore en een gat door de tooren heen gebroken en de panne helpe losse verder aan het uijtbreken van de balken en de muur binnen aan de toren afgehakt.

vijf kasten te breken in de grote kamer en de blokkeels in te hakken voor de leijs en aan gestopt'.

Hierna zijn opgenomen andere voor de bouw interessante rekeningen en bestekken. Over het algemeen zijn deze wat ingekort door bijvoorbeeld het samenvoegen van hoeveelheden.



Afb. 4. Loenersloot gezien vanuit het noordwesten. (kopie van de tekening van R. Roghman 1646, parti. bezit)

Jaarrekening 1773

Uittreksel uit het bestek van aanneming van metselwerk 25e en 28e januari 1773 door de metselaar Albert Maag te Utrecht.

Dit bestek bevat de volgende werken:

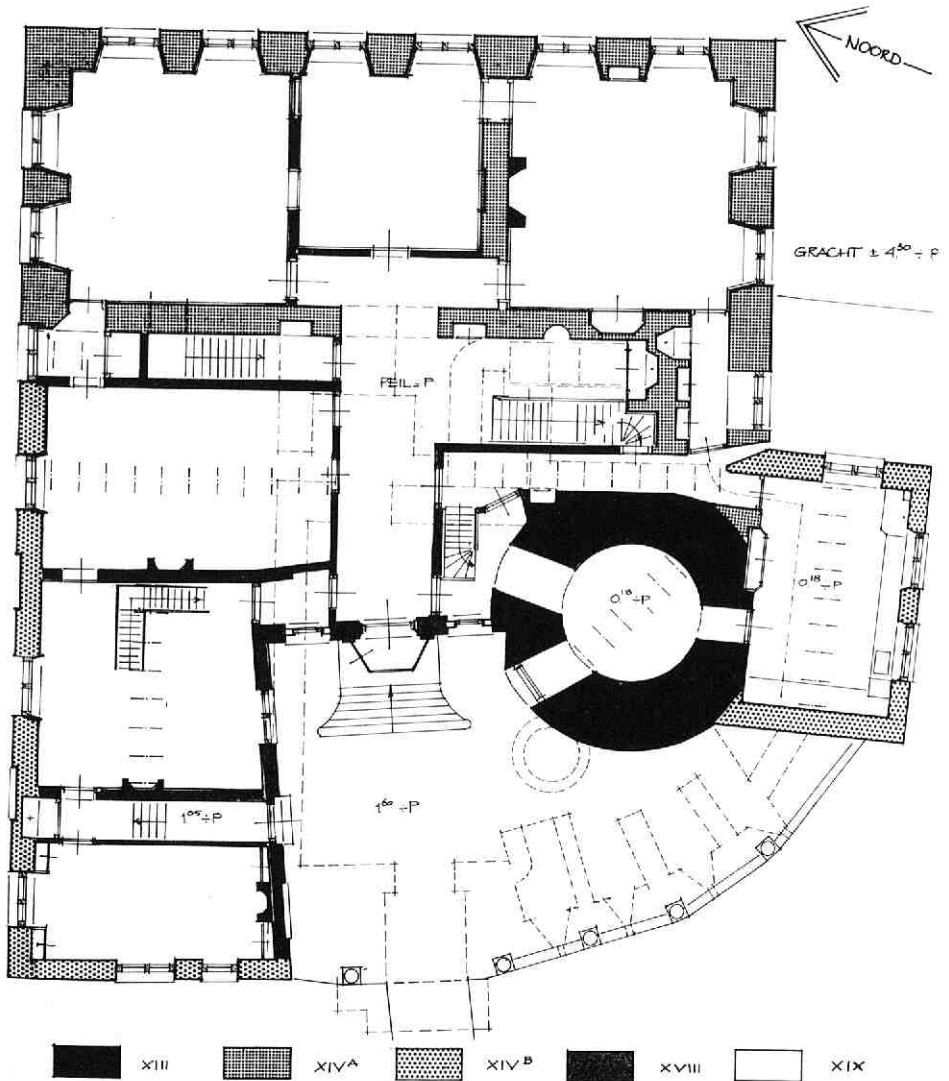
- het uithakken, inboeten en opnieuw voegen van de oostvleugel
- acht schuifkozijnen uitbreken en weer op dezelfde plaats inzetten
- van de noordgevel aan de binnenzijde van het salet 7 à 8 duim 'afkloven en toerapen'
- in het uitstek naast de toren 2 schuifkozijnen verplaatsen, de ontstane gaten dichtmetselen en binnen afpleisteren.
- in de torenkamer op de begane grond een nieuwe stenen vloer leggen, een gat in de muur voor een kozijn breken, het kozijn stellen en aanstoppen
- in de boventorenkamer het kruiskozijn vervangen door een schuifraam.
- de schoorsteen van de keuken in de uitbouw schuïns in de toren brengen en daar binnenwerks 17 duim diep en breed drie voet inhakken tot het bovenste van de toren en op de toren achter een pilaster buiten het zicht de schoorsteen opmetselen.
- het ophakken, inboeten en voegen van de toren
- het maken van 8 pilasters op de toren en tussen die pilasters 'twee ijsers inwerken'
- het plaatsen en verwijderen van een steiger om de toren, de aanbesteder levert het materiaal
- de zuidgevel in het uitstek, van de snijding af, een halve steen tot onderen toe afkloven en dan de muur rondom ophalen tot de bovenkant van de balken, welke twee voet hoger gelegd moeten worden; de bovenborstweringen afbreken en de stenen schoonmaken en met één en een halve steen opmetselen tot de muurplaat toe
- het kleuren van alle gevels naar genoegen van de aanbesteder en voor de kleur instaan zijn leven lang en dit alles voor de somma van 1.300 gulden
- wanneer het werk op tijd klaar komt zal hij 'een goude Ridder tot vereering genieten', voor elke dag dat het langer duurt zal de aanbesteder 3 gulden mogen korten

— dit totale bestek aangenomen door Albert Maag, metselaar, voor 3.597 gulden Prijsoopgaaf door J. Duijff, 4 maart 1773 te Loenen voor het leveren van 'al het loot in de gooten, hoekkepers, dackvensters, de pompen en peijnen tregters zonder arbeidsloon en speijkers vrij op het slot te leveren voor een somma van 11½ gld: 100 lb van goet loot'.

Op 23 maart 1776 werd aan hem *f* 1235,— betaald voor loodgieterswerk in 1774 en 1775 aan de herberg hoofdzakelijk. Voor werk aan het kasteel werd *f* 1777,16 berekend onder aftrek van *f* 818,19 voor het oude lood.

Een bestek van timmerwerk werd aangenomen door Hendrik van Doornenburg in 1773 voor 650 gulden:

- zoals het maken van: kasten, hout- en turfkisten en lambrizeringen in de eetkamer alsmede de binnenaftimmering van de raamopeningen en het maken van een zitbank onder ieder raam in die kamer en het aftimmeren van de



Afb. 5. Huidige plattegrond met datering van het metselwerk. Tekening van de auteur.

plafonds en het omtimmeren van de balken ...' om met doek te spannen suffisant gemaakt en zodanig dat het af- en opgelegd kan worden' ... Op het doek zijn dier- en vogelschilderingen aangebracht.

- het stellen in de kleine middelkamer van 2 deurkozijnen, het maken van 2 loze deuren naar de eetkamer en rondom een lambrizing, en voorts zitbanken onder de ramen. Ook het goed doen functioneren van alle binnenluiken was in de opdracht begrepen.
 - een lambrizing en zitbanken voor de ramen in het salet.
- Punt 11 van de aanbesteding vermeldt:
- 'rontom het huys tot tegen de toren aan, over 't dakje van de turfsolder heen moete maake en stelle een leijst volgens de gegeven tekening' (dit betreft de gootlijst) en
 - 'aan de oostsijde, oude dakraamt wegbreken en weder twee nieuwe gemaakte dakraamte met sijn slapers te stellen daar 't hem (aannemer) aangeweese sal worden alles nagenoege van den aanbesteder ...'

Op 18 september werd hierop *f* 60 en op 29 november *f* 300 betaald.

Een aparte rekening van Hendrik Doornenburg vermeldt: diverse klussen, o.a. 'muurplaat in te lassen, stroppen om de binten te maken, de binten op sijn kracht te maken, keukenbalken klaar te maken en te helpen leggen, de grote leijst te verven, de deele klaar te make tot de dakrame opsijde en om de koepel te dekken, om de schoorsteenkappe boven te werken met het eijserwerk daaraan alsook de vaan daarop'.

Interessant is de rekening van Arnoldus Koopman voor houtwerk geleverd 22 febr., 10 juni en augustus 1775; voldaan in maart 1776 nl.:

' Een stuk van Yke hout aan een trap	<i>f</i> 12,—
een snijstuk aan een trap van ijkehout	<i>f</i> 9,—
2 stukke aan de leuning van de trap	<i>f</i> 4,10
een stuk aan een trap van ijke hout en	
een stuk aan de leuning bove	<i>f</i> 4,10
2 snijstukke met de waapens volgens akkoord	<i>f</i> 42,—
2 pilasters met doorlugtige roosen	<i>f</i> 12,—
een louwertak	<i>f</i> 3,—
een stuk aan een trap	<i>f</i> 8,—
een stuk aan de leuning	<i>f</i> 3,—
	<hr/>
	<i>f</i> 98,—

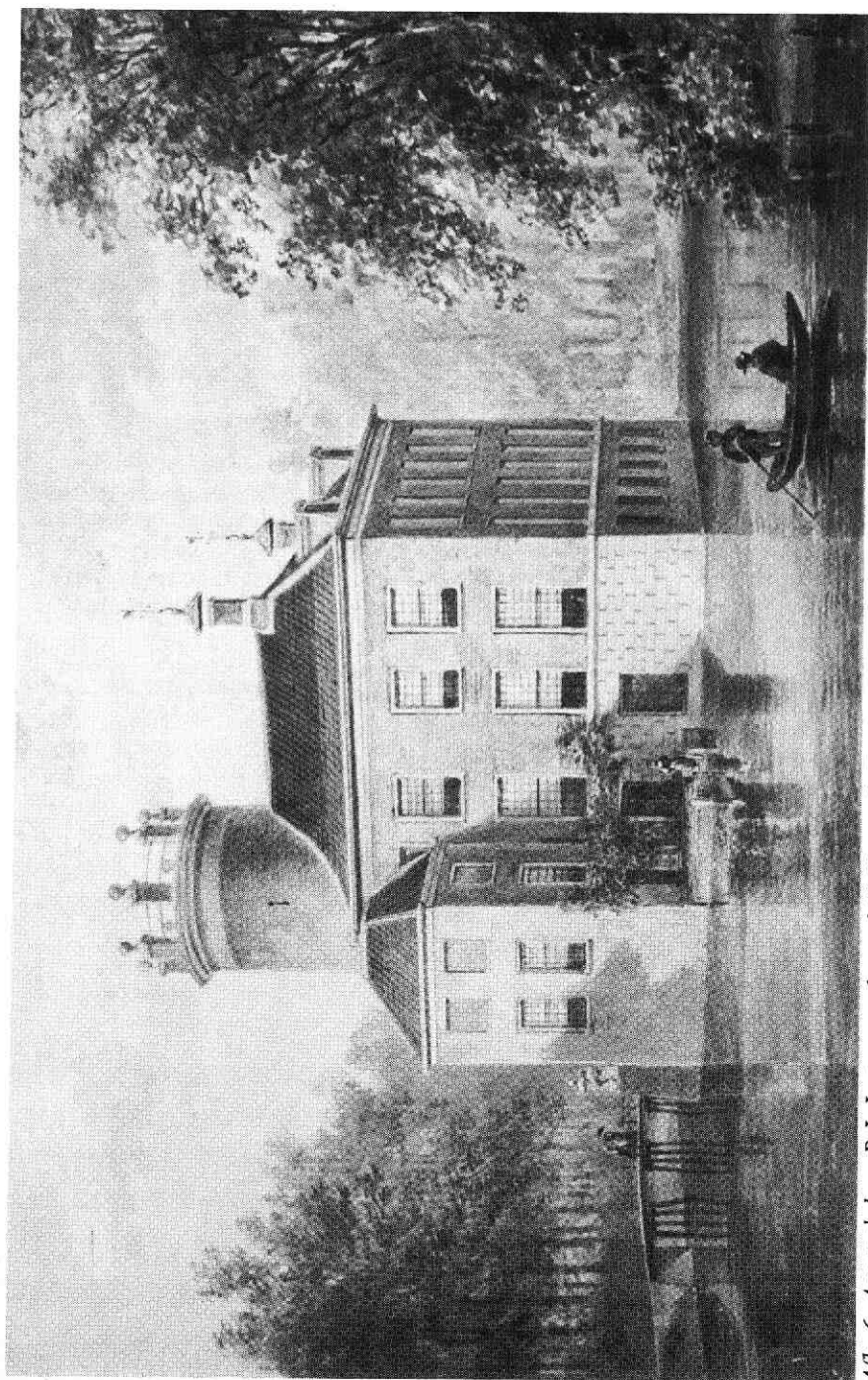
voldaan met *f* 91,10'.

Hieruit en ook uit andere betalingen en afspraken blijkt dat de heer Strick van Linschoten uitermate voorzichtig van betalen was.

Op 4 maart 1775 betaalde de heer van Loenersloot *f* 407,14 aan Pieter Lambert meestersmid voor:

- '100 steenhouwersbeijdels gescherpt
- 2 vaandels en kruise op de schoorstenen, 2 koopere vlacke op de schoorsteene
- 2 koepels op de toore'

En voorts voor spijkers, muurankers, doken, sloten, sleutels, haardplaten, braadspit, het beslaan van de paarden, beugels, kruishengsels, enz.



Afb. 6. Aquarel door P.J. Lutgers gedateerd 1869 van de Zuidzijde. Het slot vertoont zich hier zoals Strick van Linschoten het voltooidde. De gepleisterde onderzijde die natuurstenen blokken moet suggereren is waarschijnlijk in het begin van de 19e eeuw aangebracht.

Op 13 november 1773 nam Francesche Peretti te Utrecht het stucadoorswerk aan voor de plafonds in de twee benedenkamers en de bovenkamer met schoorsteen voor honderdvijftig gulden. De ontvangst van betaling was in het italiaans geschreven. Op 18 december 1775 nam hij het stucadoorswerk in de gang beneden en onder de trap aan voor *f* 120,—. De betalings-ontvangst op 5 januari 1776 was in het nederlands.

Aan Hendrik Ogert, steenhouwer te Utrecht werd het natuursteen-werk in hoofdzaak opgedragen waaronder de hardstenen stoep - 'serk' - met drempels en zijstukken voor *f* 238,— in 1775. Voor de bekleding van twee schoorstenen met benteimer steen, enige hardstenen goten en dorpels, 'een swaaren schotsijnsen Engelse schoorsteenmantel met een dubbele lijst daar opgewerkt en met Lofwerk in de midden (maar daar is ook een fout aan!) en een blauwse pompback' samen voor *f* 76,13. Waarschijnlijk slaat dit bedrag op het stellen van het steenwerk. Op 22 februari 1773 had hij aangenomen het stellen van de schoorsteen in de bovenkamer in 'schotse steen voor *f* 20,— en het maken volgens tekening in blauw marmer een schoorsteen in de benedenkamer met zijn zijplaten en brandplaten voor *f* 180,—.

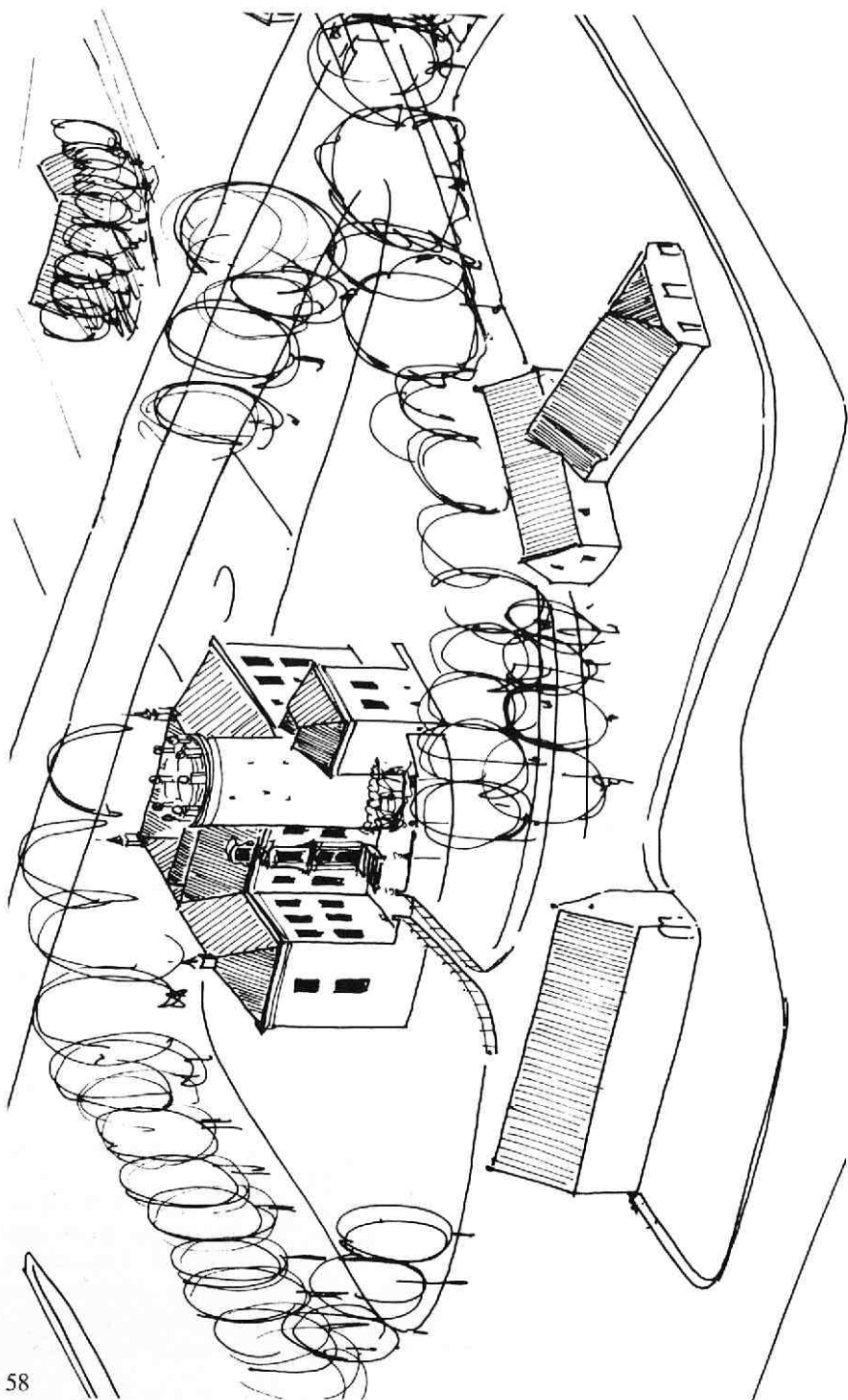
Op de schilders rekening komt overigens het verven van bovengenoemde benteimer schoorsteen platen voor. Aan overig steenwerk als drempels, plinten en neuten werd 28 maart 1775 *f* 191,— betaald. Op 28 mei 1779 tenslotte werd hem voor marmeren vloertegels en dekstukken op de muur etc. *f* 1140,19 betaald.

Schilder A. Heetveld schilderde in 1774 en '75 aan slot, herberg, en stadshuis alsmede aan de $\frac{1}{2}$ brug voor *f* 659,18. De brug was kennelijk voor de helft van de Heer van Loenersloot en voor de andere helft van - waarschijnlijk - de gecommiteerden tot het Zandpad tussen Breukelen en Ouderkerk.

Voor het overige waren er betalingen:

- aan Hendrik de Jongh uit Thamen aan den Amstel voor geleverde ribben, binten, deelen, latten, rigels, schrooden en tingels voor *f* 2.620,—
- voor door Gerrit van der Schroef geleverde 3.500 'Linkze verglaasde pannen, waarvan de helf met gaties'.
- aan Paulus van Vlissingen en zoon voor 'totaal 79 ton sement à $3\frac{1}{4}$ gld/ton, 21 hoed steenkalk 8 gld per hoed en 29 ht schulpkalk 7 gld per hoed' en nog eens voor '42 ton sement en 28 ht. kalk *f* 400,—
- aan Jacob Groen voor het stucadoren van alle muren behalve die van de bovengang *f* 250,—
- aan Krijn van Outsterterp op 21 maart 1775 *f* 200 voor het maken van de brug over de slotgracht lang 56 voet; op 16 maart 1776 *f* 113 voor een 377 voet lange schutting in de tuin en *f* 150 voor het maken van schoeiingen in de gracht. Ook werd werk verricht aan de slotboerderij 'bij Jan Broere'.

Alle gevonden rekeningen bijeen tellende komt men op tenminste *f* 22.430,— waarvoor slot en herberg gemoderniseerd werden, nieuwe bruggen en een schuithuis werden gebouwd en de tuin nieuw werd aangelegd. Ook vallen daaronder kleine herstellingen aan de boerderij. Het dagloon in 1773 voor de 'baas' was 24 stuiver en voor 'Piet' 21 stuiver, de 'jonge' verdiende 6 stuiver daags. Deze mensen werkten in eigen beheer in los dienstverband want werden telkens



Afb. 7. Vogelvlichtschets van de situatie eind 18e eeuw. Tekening door de auteur.

voor één, anderhalve en soms voor bijvoorbeeld drie en een halve dag betaald. Onder de rekeningen van 1776 bevinden zich geen bouwrekeningen, zodat aangenomen kan worden dat de verbouwing afgerond was. (afb. 6) In 1777 zijn er alleen bouwkundige rekeningen voor de hofstede, die hij gekocht heeft in Kamerik.

In de daarop volgende jaren gebruikte Strick van Linschoten het slot alleen als buitenhuis en blijkbaar als geldbelegging.

De heer Strick van Linschoten had het bijvoorbeeld in 1777 financieel niet slecht. Hij kocht voor 296 gulden wijnen en voor 57 gulden bier. Hij ontving 150 gulden voor het uitzetten van 5 duizend guldens bij Van Vlooten, notaris te Utrecht, 240 gulden interest voor 'eene kapitale somme' van achtduizend gulden van A.H.P. Martini Buys en 60 gulden voor een jaar 'verschieten' van 2.000 gulden aan zijn neef.

Hij stond ook op goede voet met zijn arts of hij was een ingebeelde zieke. Doctor P.M. Nielen bezocht hem in 1775 162 keer van welke 4 te Loenersloot, in 1779 126 keer in de stad en 4 keer buiten (op Loenersloot) en in 1780 91 keer in de stad en 1 keer op Loenersloot. De doctor berekende hiervoor naar het lijkt niets.

In 1797 was de groententuin in gebruik; er is een rekening voor de volgende zaden: 'dunsel - spinnaasie - kerrevel - posteleijn - vroeg oppekool - raape - saavaaye kool - blommendaalse kool - schorseneele wortel - suijkeneij - pieter ceeliewortel - boonekruijt - uijien - kers - knol - amsel - koperkool - brabantse kool - boeneekool - andijvie - rammanasse'.

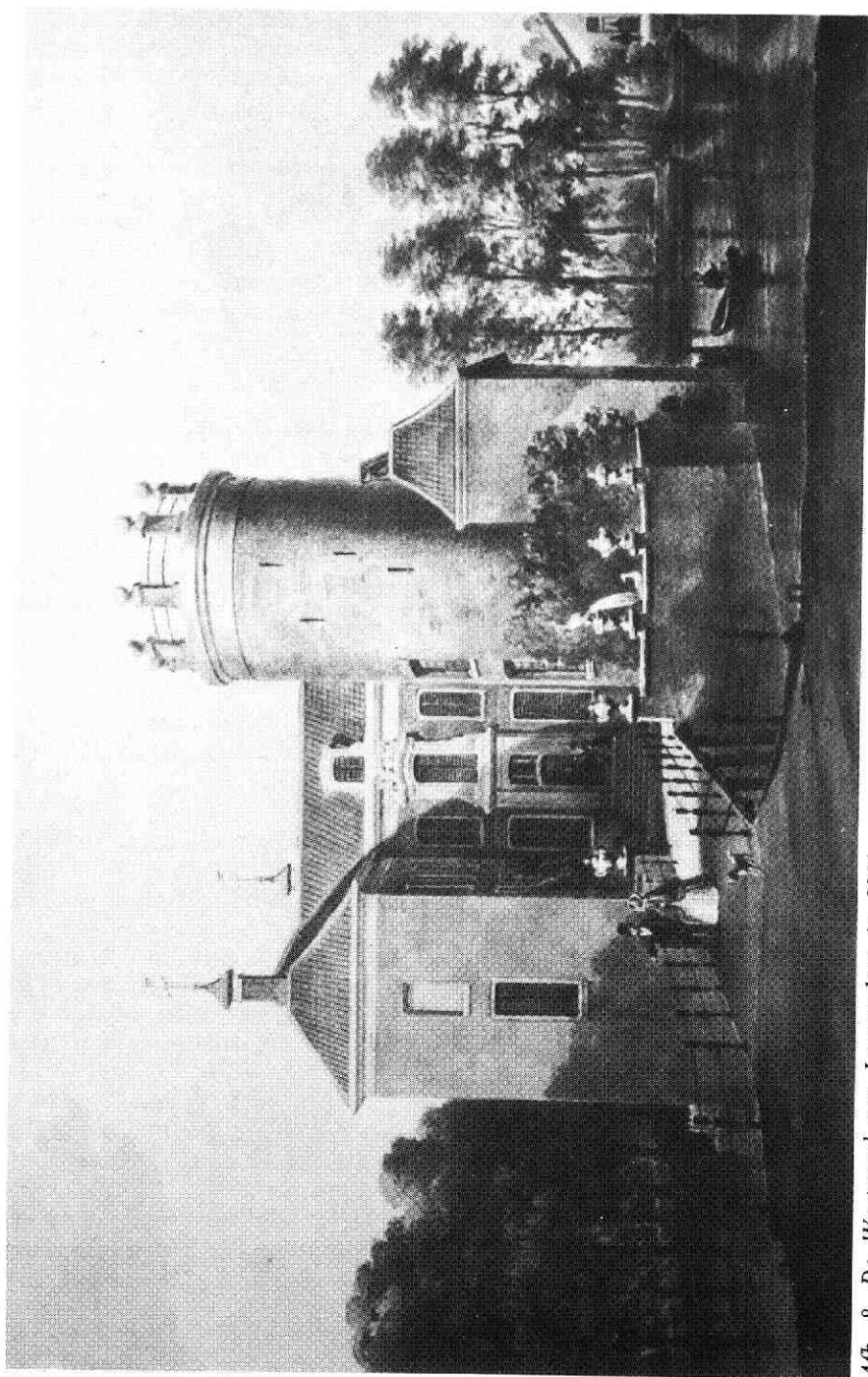
In 1798 werden de volgende bomen geplant: '2 hoogst witte calvin; 2 hoogst appelen; 16 wilde peren; 4 kwee peren; 2 aprikosen; 1.200 voorloop elst; 100 esdoorns; 50 spaanse aak; 6 corstornes kwina en 30 laarix'.

Resumerend kunnen we stellen dat het aandeel van Strick van Linschoten in de verandering van kasteel Loenersloot tot landhuis groter is geweest dan men tot nu toe aannam. Van Hoorn was niet veel verder gekomen dan het dempen van een deel van de buitengracht, enig sloopwerk en het grove bouwkundige werk.

Strick van Linschoten maakte in 1772 en 1773 dit bouwkundige werk, zoals het leggen van vloeren en balklagen, het herstellen van de kap en het verplaatsen van kozijnen, af. Hij is daardoor uiteindelijk degene die het 18e eeuwse uiterlijk van kasteel Loenersloot bepaald heeft. (afb. 7) Ook bouwde hij de herberg in de staat zoals die in hoofdzaak tot ons gekomen is.

In alle tot nu toe verschenen publicaties schreef men de wat vreemde torenbekroning met de zandstenen bollen toe aan Van Hoorn. Deze blijken echter in 1773 in opdracht van Strick van Linschoten gemaakt te zijn. (zie afb. 8)

De Jaren 1774 en 1775 gebruikte hij voor het afwerken van het gebouw. Nadien is het interieur nagenoeg niet veranderd, de betimmeringen in de salon, tussenkamer en eetkamer bijvoorbeeld, zoals omschreven in het bestek van timmerwerk zijn



*Afb. 8. De Westgevel van Loenersloot in 1858.
(Het origineel, geschilderd door P.J. Lutgers is in bezit van P.H.A. Martini Buys).*

nog exact hetzelfde aanwezig. Van de stucplafonds echter zijn de twee in de benedenkamers in de afgelopen jaren naar beneden gekomen. Het exterieur wijzigde nog wel in de 19e eeuw.

Periode Martini Buys

Aan het begin van de 19e eeuw kwam Loenersloot door huwelijk in het bezit van Mr P.H. Martini Buys.

Van 1873 tot 1915 bezat Jhr. Ir P.H.A. Martini Buys het slot. Deze was bijzonder geïnteresseerd in de geschiedenis van Loenersloot en heeft veel onderzocht. Hij had het huisarchief tot zijn beschikking. Van zijn hand is het manuscript van de geschiedenis van Loenersloot, dat verschenen is in het jaarboekje van Niftarlake van 1937. De tekenaar/schilder L.J.W. Meijs kopiëerde oude prenten en schilderijen van Loenersloot in zijn opdracht.

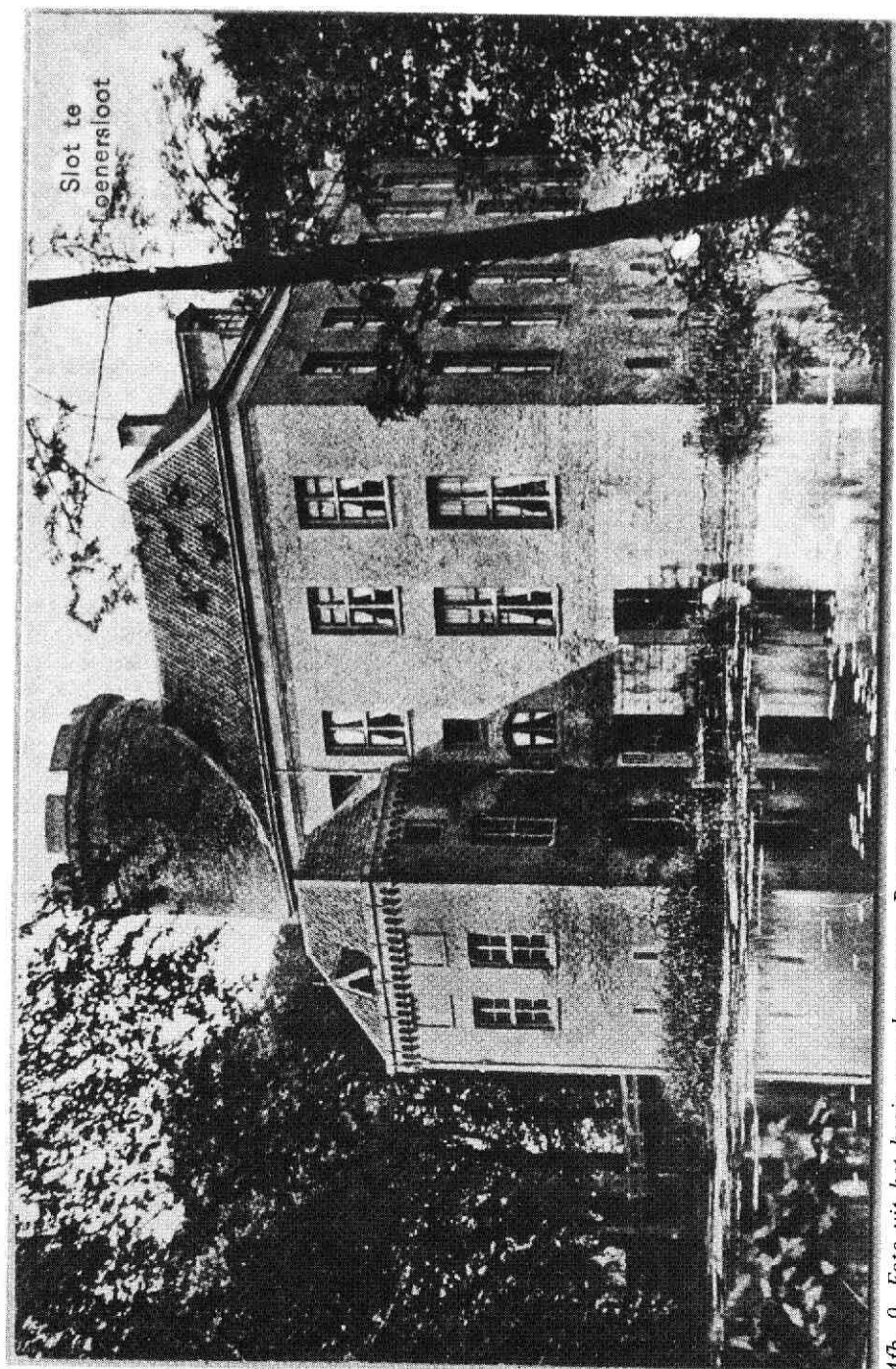
Naar aan te nemen is heeft hij ook bouwkundig het een en ander onderzocht, misschien op het voorplein gegraven en onder de gangvloer gekeken. De plattegronden en doorsnedes, voorstellende Loenersloot vóór 1767 zijn van zijn hand. Deze zijn redelijk betrouwbaar te achten. Hij heeft ook geprobeerd het gebouw weer wat van zijn middeleeuwse karakter terug te geven.

Zo heeft hij de oostvleugel weer een kaptopgevel gegeven, zij het met gebruik van een zeer harde en gladde 19e eeuwse steen. Hij bracht weer kruiskozijnen aan, zij het met schuiframen. De kroonlijst verdween in gedeelten en werd vervangen door een simpele muurgoot met een 19e eeuws gemetseld fries eronder. (zie alb. 9) Vrij ingrijpend gewijzigd is ook de ingangsevel op de binnenplaats naast de toren. Dit is een fraai geheel geworden en heeft een duidelijk eigen karakter gekregen. De toekomst van het slot is op het ogenblik zeer onzeker, het is dan ook de vraag of men ooit verder zal gaan dan het consolideren van de bestaande toestand. Het gebouw heeft een rijke bouwgeschiedenis, die eigenlijk door iedereen aan de gevels moet kunnen worden afgelezen. Men zou bijvoorbeeld het oudste bouwblok aan de oostzijde weer zijn 16e eeuwse uiterlijk met twee trapgevels terug kunnen geven, de noordelijke vleugel is verantwoord terug te brengen naar zijn 18e eeuwse uiterlijk met schuiframen en een kroonlijst. Wanneer dan de gevels aan de binnenplaats hun 19e eeuws karakter behouden, zijn vier eeuwen bouwgeschiedenis weer zichtbaar gemaakt en zullen nog meer mensen de belangrijke cultuurhistorische waarde van Loenersloot (h)erkennen!

Ir P.W.M. van Velzen
en E. Munnig Schmidt

Den Hoorn 1984
Loenen 1985

Ir P.W.M. van Velzen is in 1983 afgestudeerd aan de TH Delft (afstudeerrichting Architectuur en Restauratie) op een restauratieplan voor kasteel Loenersloot en is momenteel werkzaam als restauratiearchitect.



Afb. 9. Foto uit het begin van deze eeuw. De oostgevel heeft nog één 18e eeuwse dakkapel, de kroonlijst is tot de helft van deze gevel reeds vervangen.

Noten:

- 1 Zie F.W. van Gulick, Nederlandse kastelen en landhuizen, pag. 182 - 188.
- 2 Jaarboekje Niftarlake 1937.
- 3 De inventarislijst van dit huisarchief is als bijlage opgenomen.

I N V E N T A R I S

van het huisarchief van Kasteel Loenersloot berustend in het Rijksarchief te Utrecht.

A. Algemeen.

1. Acte, waarbij de ridderhofstad Loenersloot c.a. in een executoriale verkoop wordt toegewezen aan A.J. Strick van Linschoten, 1772. Met twee kwijtingen en met voorafgaande memories van revuën en lasten, (1766) (1 hs. en 2 gedrukte stukken), en 1771 (gedrukt). 1 katern (perkament) en 1 omslag.
2. Acte, waarbij de Staten van Utrecht A.J. Strick van Linschoten belenen met huis en hofstede Loenersloot, 1772. 1 charter.

B. Goederen en Rechten.

- 3-15 Goederen (Alfabetisch naar plaatsnamen).
3. Eigendomsbewijzen van zes morgen weiland onder Abcoude en twee morgen onder Oucoop voor A.J. Strick van Linschoten, afkomstig van D. Galesloot, 1773. 2 charters en 2 stukken.
 4. Eigendomsbewijs van 7 morgen, 1 hond land in de Donkervlietsepolder onder Abcoude-Baambrugge, Bencksgerecht, voor A.J. Strick van Linschoten, afkomstig van A. de With c.s., met bijbehorende koopconditiën, 1790. 1 charter en 1 omslag.
 5. Eigendomsbewijs van 3½ morgen houtbos onder Abcoude, Bossetsgerecht, voor A.J. Strick van Linschoten, afkomstig van G. Bank en M. van Loon, 1791. Met een ouder eigendomsbewijs afkomstig van F. Rol en J.M. van der Putt, en de koopcedulen, 1791. 2 charters en 1 omslag.
 6. Eigendomsbewijs van een eilandje onder Abcoude, Bossetsgerecht, voor A.J. Strick van Linschoten, afkomstig van W. Bouwman c.s., met de koopcedule, 1794. Met een ouder eigendomsbewijs afkomstig van J. de With c.s. 1792. 2 charters en 1 omslag.
 7. Eigendomsbewijs van 11 morgen weiland onder Baambrugge voor A.J. Strick van Linschoten, afkomstig van J. Helling, 1802. Met oudere eigendomsbewijzen en bijlagen uit 1721, 1722, 1743, 1773 en 1802. 4 charters en 1 omslag.
 8. Eigendomsbewijs van een huis op een eilandje bij de herberg 'Het Zwaantje' onder Baambrugge voor A.J. Strick van Linschoten, afkomstig van de R.C. Kerk te Slootdijk, met bewijs van kwijting, 1802. 1 stuk.
 9. Acte, waarbij het kapittel van St. Jan te Utrecht aan Hendrik Splinter goederen te Eytheren verhuurt, 1276. 1 charter (zie Regest nr. 1).
 10. Acte, waarbij J. van Aemstel van Mijnden voor zijn vrouw Janna Jansdr. van Nyenroden aan hun oom Steven van Zuylen van der Hair een leen op Cleyn Cabbouw belooft te zullen opdragen in ruil voor gelijkwaardige grond, 1525. 1 charter (zie Regest nr. 5).
 11. Eigendomsbewijs van een hofstede met 36 morgen land onder Kamerik voor D.J. Strick van Linschoten, in een executoriale verkoop verworven. 1760. Met de aankondiging van publieke verkoop, 1851 (gedrukt). 1 omslag.
 12. Eigendomsbewijs van 5 morgen weiland onder Kamerik voor D.J. Strick van Linschoten, afkomstig van J. van Spengen, 1774. 1 omslag.
 13. Acte, waarbij de Staten van Utrecht A.J. Strick van Linschoten met 11 morgen land in Kamerik Noordzijde belenen, 1784. 1 charter.
 14. Acte, waarbij de Staten van Utrecht A.J. Strick van Linschoten met 11 morgen land in Kamerik Zuidzijde belenen, 1784. 1 charter.
 15. Eigendomsbewijs van twee woningen, stalling en koetshuis te Loenersloot voor

G.J.A. Martini Buys-Strick van Linschoten, afkomstig van J. Galesloot, 1831. Met oudere eigendoms bewijzen, 1778. 1 charter en 1 omslag.

Oucoop - zie nr. 3

16-17 Huuracten.

16. Huuracten van het slot Loenersloot c.a., 1750-1755, 1808-1811. 1 omslag.

17. Huuracten van landerijen en behuizingen uit de 19e en 20e eeuw. 2 omslagen.

18-19 Correspondentie betreffende het beheer.

18. Correspondentie betreffende goederen uit de jaren 1827, 1829, 1831, 1835, 1837, 1847. 1 omslag.

19. Stukken inzake een geschil betreffende de vaststelling van Zeedijs- en waardschapslasten door Hoogheemraden van de Diemerdijk dan wel door de burgemeester-gadermeester van de waardschap Abcoude, 1845-1854. 1 omslag.

20-23 Tienden.

20. Eigendomsbewijs van de grove, smalle en krijtende Bisdomstiend over de grote en kleine Houdijk onder Kamerik voor A. Strick, heer van Linschoten, afkomstig van de Staten van Utrecht, 1717. 1 charter.

21. Eigendomsbewijzen van de grove, smalle en henneptiend onder Kamerik, met bewijs van kwijting, voor A.J. Strick van Linschoten, 1768. Met voorafgaand bewijs van koop en kwijting, 1717, 2 stukken.

22. Notitie omtrent de tienden onder de grote en kleine Houdijk, 1797. 1 stuk.

23. Pachtcedulen van tiend en grasgewas onder Loenersloot, 1765-1782. 1765, 1770, 1771, 1772, 1773, 1775, 1776, 1777, 1778, 1779, 1780, 1781, 1782. 15 katerns in omslag.

24-27 Visrechten.

24. Getuigen-verklaring voor schout en schepenen van Abcoude ten verzoeke van A. van Aemstel van Mijnden aangaande de visserij te Abcoude tussen Stevensbrugge en Gheynbrugge, 1531. 1 charter (zie Regest nr. 6).

25. Getuigenverklaring voor schout en schepenen te Loenen ten verzoeke van J. van Aemstel van Mijnden aangaande de visserij op de nieuwe weteryncghe, 1548. 1 charter (zie Regest nr. 7)

26. Stukken betreffende de 'kadastrale verrekening in eigendom' van het publieke water en de visrechten onder Loenersloot, 1832. 1 omslag.

27. Acte, waarbij A.J. Strick van Linschoten een gedeelte van het viswater in het Geyn onder Baambrugge verhuurt aan Th. J. Sanderzon, 1805. 1 stuk.

28-32 Brug- en Tolrechten.

28. Verzoekschrift aan de Staten van Utrecht tot verbetering van de brug bij het huis Loenersloot door J. van Amstel van Mijnden, 1642. 1 stuk.

29. Memorie door de Staten van Utrecht aan de betrokken burgemeesters gezonden o.a. aangaande verhoging van de brug over de Angstel bij Loenersloot in het Zandpad van Breukelen naar Ouderkerk, 1643. (Authentiek afschrift). 1 stuk.

30. Verzoekschrift aan de Staten van Utrecht om een bijdrage in het herstel van de brug voor Loenersloot door J. van Amstel van Mijnden, met consent van de Staten, 1650. 2 stukken.

31. Beschikking van Gecommitteerden tot het Zandpad tussen Amsterdam en Utrecht tot tijdelijke openlegging van de brug voor Loenersloot, 1675. 1 stuk.

32. Resolutie van de Gecommitteerden tot het Zandpad tussen Breukelen en Ouderkerk met consent voor de vrouwe van Loenersloot tot aanleg van een ophaalbrug voor Loenersloot met recht tot tolheffing, 1676. (Authentiek afschrift, met een later afschrift uit 1811 en losse aantekeningen in omslag). 3 stukken.

33-38 Vreelandse laan.

33. Acte van concessie gegeven aan J. Galesloot en S. van Beusekom door de erven A.J. Strick van Linschoten tot het gebruik van grond en plein te Loenersloot ten behoeve van een aan te leggen rijweg tussen Loenersloot en Vreeland, 1808. 1 omslag.

34. Overeenkomst tussen G.A.J. Martini Buys-Strick van Linschoten, eigenaresse van de

- grond, en J. Rendorp, eigenaar van de weg tussen Loenersloot en Vreeland, aangaande vrije overtocht en vrijdom van tol, 1837. Met een rechtskundig advies, 1877. 1 omslag. N.B. Met dorsale aantekening uit 1882 op het stuk van 1837 omtrent breedte en tonronning van de weg.
35. Aankondigingen van verkoop van de weg tussen Loenersloot en Vreeland, 1879. 2 stukken (gedrukt).
 36. Brieven van Burgemeester en Wethouders van Loenersloot aangaande de afwatering van het logement gelegen aan de publieke weg tussen Loenersloot en Vreeland, met de concept antwoorden daarop, 1881-1882. 3 stukken.
 37. Brief van de provinciale Staten van Utrecht betreffende het onderhoud van de rijweg op Vreeland, met het antwoord op deze, aan Burgemeester en Wethouders van Loenersloot geëndosseerde, brief door de laatsten, 1885-1886 (minuut). 2 stukken.
 38. Brief aan de provinciale Staten van Utrecht met aangevoerde bezwaren tegen de aanleg van het Merwede-kanaal, 1886. (minuut). 1 stuk.
 - 39-41. Gerechtshuis.
 39. Verzoekschrift van A.J. Strick van Linschoten aan Gedeputeerden inzake het maken van een riool onder de weg bij het gerechtshuis, met consent, 1775. 1 stuk.
 40. Contract tussen J.H. Strick van Linschoten en Jan Twisk Czn. inzake het maken van een riool van het gerechtshuis naar het Geyn. Met bijbehorende correspondentie, 1826-1827. 1 omslag.
 41. Benoemingen, correspondentie en afrekeningen betreffende ambten ter vergeving van de heren van Loenersloot, 1784-1847. 1 omslag.

C. 42-54 Leenkamer.

- 42-45. Leenregisters, chronologisch, 1637-1783. 4 delen.
 42. 1637 - 1698
 43. 1698 - 1751
 44. 1768 - 1769
 45. 1770 - 1782
 - 45-46. Leenregisters, systematisch, 1660-1761. 2 delen.
 45. 1660 - 1714
 46. 1714 - 1761
- N.B. Het 1e deel is alfabetisch ingedeeld volgens de plaatsen waar lenen gelegen zijn. Voorin is de eed der leenmannen opgenomen. Het 2e deel is chronologisch tot 1723, vervolgens systematisch. Het bevat een alfabetische index tot en met het jaar 1744.
47. Repertorium op de lenen van het huis Loenersloot, 1569-1772. 8 katerns in omslag.
 - 48-54. Leenacten uitgegeven door de heren van Loenersloot.
 48. Acte, waarbij J. van Aempstel van Mijnden A. Jansz beleent met een akker te Wilnis, na opdracht door C. Jacobsz, 1610 (oude stijl). 1 charter.
 49. Acte, waarbij D.J. van Stepraedt enz. A. de Weerd beleent met 4 morgen land, genaamd de grote Griet, in de Marsch te Rhenen, 1722. 1 charter.
 50. Acte, waarbij W.C. van Doornik en M.A. van Stepraedt van Loenersloot G. van Beek, namens de erven W.H. van Nellesteyn, belenen met een tiend van 7 hoeven land in het Nedereind van Jutfaas, 1760. Met oudere acten van belening van H. van Nellesteyn en Stephanina van Nellesteyn, echtelieden, 1711, en W.H. van Nellesteyn, 1736. 3 charters.
 51. Acte, waarbij H.W. van Hoorn van Loenersloot 14 akkers in de polder Bosenhove onder Mijdrecht uit Leenroerigheid ontslaat na opdracht van 500 roeden land aldaar door de eigenaar C. van Rijken en deze met laatstgenoemde grond beleent, 1770. 1 charter.
 52. Acte, waarbij A.J. Strick van Linschoten van Loenersloot M. van Eyck beleent met een huis en 3 kampen weiland van 600 roeden onder Mijdrecht, 1778. Met een extract van een sententie gewezen tegen M. van Eyck wegens verzuim van leenverheffing, en een concept-procuratie van J.J. van Herzele om voor de leenkamer van Loenersloot

- belening te verzoeken, c. 1772. 1 charter en 2 stukken.
53. Acte, waarbij A.J. Strick van Linschoten van Loenersloot J. Post, t.b.v. de onmondige kinderen van G. Sickes, beleent met een huis en erf te Kortenhoef, 1780. 1 charter.
54. Acte, waarbij A.J. Strick van Linschoten van Loenersloot F. van Schaik beleent met een huis en een akker van 20 morgen, 442 roeden onder Vinkeveen te Velde, 1795. 1 charter.

D. 55-56 Polderzaken.

- N.B. Blijkens de brief d.d. 13 Maart 1846 was het archief van de Donkervlietse polder toen nog op het huis Loenersloot geborgēn. De schouwbrief d.d. 19 Februari 1676 is reeds daar gegeven.
55. Schouwbrief van de Donkervlietse-, Rode-, Hoog-, en Goenlandse polders, 1676. Met twee copieēn. 6 stukken.
56. Uitgaande en ingekomen stukken betreffende de Donkervlietse polder, 1845, 1846. 1 omslag.

E. 57-59 Rekeningen.

57. Jaarrekeningen en fragmenten daarvan uit de jaren: 1761, 1762, 1765, 1767, 1768, 1770, 1772-1777, 1779, 1785, 1789-1791, 1795, 1797, 1798, 1801-1803, 1808-1818, 1820, 1829, 1830.
58. Rekeningen betreffende het beheer van Loenersloot, 1808-1827. 1 omslag.
59. Aanslag biljetten wegens grondlasten met bewijs van kwijting, 1778-1843. 1 omslag.

F. 60-68 Stukken betreffende A.J. en J.H. Strick van Linschoten.

60. Stukken betreffende het beheer van de boedel A.J. Strick van Linschoten, 1807-1824. 1 omslag.
61. Stukken betreffende de boedel van J.H. Strick van Linschoten, 1828-1832. 1 omslag.
- 62-68 Stukken herkomstig van A.J. Strick van Linschoten, vanwege verschillende functies en bevoegdheden.
62. Stukken betreffende zaken behandeld door A.J. Strick van Linschoten als lid van het Hof van Utrecht, 1769. 1 omslag.
- 63-68 Project tot droogmaking van landerijen bij de Zuwe, 1762-1785, behandeld door A.J. Strick van Linschoten als kanunnik van St. Jan te Utrecht.
63. Rapporten en correspondentie aangaande de drooglegging gericht aan het Kapittel van St. Jan te Utrecht, 1762-1783. 1 omslag.
64. Balanzen, calculaties en kaarten betreffende de droog-legging, ongedateerd. 1 omslag.
65. Concepten voor de reglementen tot het bedijken en consideratiēn hierover van de betrokken polderbesturen en ingelanden, 1767-1785. 2 omslagen.
66. Beschrijving van en expertises omtrent een nieuw soort watermolen met hellende vijzel, uitgevonden door A.G. Eckhardt, 1780-1785. 1 omslag.
67. Extract uit de kostenberekening voor het droogmaken van de plassen van Blijswijk-Hillegensberg uit het jaar 1770, met twee bestekken en voorwaarden, 1772. 3 stukken (2 gedrukt).
68. Afschriften van stukken betreffende de polders van Cudelstaart en de bezworen kerk van de Quakel, uit 1586, 1678, 1682, 1781, c. 1781. 5 stukken.

G. 69-75 Varia.

69. Acte, waarbij Splinter van Loenreslote verklaart Lambrecht Milline, ridder, schadeloos te zullen houden voor 2000 oude Franse schilden, 1378. 1 charter (zie Regest nr. 2).
70. Brief van Willaem van Beyeren en Hollant aan de bisschop van Utrecht betreffende

- de opdracht van het huis Guntersteyn door Splinter van Leonresloit, 1399. 1 stuk (papier). (Zie Regest nr. 3).
71. Acte, waarbij Ghysbrecht van Nyeuwenrode Jan Ruychrock van den Werve beleent met goederen in de Lyere en upten Zoutenveen, welke goederen Jan voornoemd van Jan van Nyeuwenrode, Ghysbrechts broeder, heeft gekocht, 1462. 1 charter (zie Regest nr. 4).
 72. Acte, waarbij G.F. de Milan Visconti, heer van Nyveld enz., Joost van Tright na dode van diens vader beleent met 2 morgen land te Oukoop, gerecht Loenersloot, 1757.
Met dorsale aantekeningen omtrent verheffingen met de ledige hand, 1765, 1768. 1 charter.
 73. Acte, waarbij Johan Ort, heer van Nyenrode, Marten van Eyk te Mijdrecht beleent met 110 roeden land in de polder van Holland, bezuiden de Zuwe, 1773. 1 charter.
 74. Acte, waarbij Jacob Boreel, heer van Hoogland, aan Steven van Grunningen een hofstede tussen de Vecht en de Colleyeyden in erfpacht geeft, 1801. 1 charter.
 75. Eigendomsbewijs van twee akkers met het water in de polder Loenderveen voor Philippus Hoogeveen, afkomstig van de erven Gysbert Fransz. Luijers, 1780. 1 charter.

R E G E S T E N

1. 1276 Maart 7 (in die sanctarum virginum Perpetue et Felicitatis).
Jacobus, deken, en het kapittel van St Jan te Traiectum verklaren dat zij hun goederen in de parochie Eytre bij Púlstege, welke wijlen heer Henricus Havete van hen in leen hield, gedurende diens leven aan Henricus genaamd Splinter hebben verhuurd tegen 30 pond Utrechts 'sjaars.
Oorspr. (Inv. nr 9). Het zegel van de 1e of 2e oorkonder is verloren.
2. 1378 November 24 (op Sinte Katrinen avont).
Splinter van Loenreslote, ridder, belooft heer Lambrecht Millinc schadeloos te zullen houden van 2000 Vrancrijesche gulden silde, welke deze voor hem aan de heer van Vyanen heeft toegezegd.
Oorspr. (Inv. nr 69) met het lichtgeschonden zegel van de oorkonder in groene was.
3. 1399 November 20 (Tot Scoonhoven).
Willaem van Beyeren, enz., graaf van Oistrevant, bericht aan de bisschop van Utrecht dat heer Splinter van Loenresloit, zijn leenman, hem vroeger het huis te Gunterstein, gelegen te Bruekelede in het gerecht van de proosdij van St Pieter, opgedragen heeft en verzoekt hem daarover geen recht te spreken aangezien hij dit zelf onverwijld doen wil.
Oorspr. (Inv. nr 70) met sporen van het opgedrukte zegel van de oorkonder in groene was.
4. 1462 April 3 (1461 na den loipe shoefs van Hollandt).
Jan van Nyeuwenrode, Jansz. baljuw van Goylandt, verklaart verkocht te hebben aan zijn neef Jan Ruychrock van de Werve de helft van de goederen, welke hij in leen heeft van Ghijsbrecht van Nyeuwenrode, zijn broeder, gelegen in de Lyere en upten Zoutenveen, waarna Ghijsbrecht voornoemd de koper met deze goederen beleent gelijkewijs hij deze van de grafelijkheid van Holland in leen houdt, te verheergewaden met een paar handschoenen.
Oorspr. (Inv. nr 71) met het zwaar geschonden zegel van Ghijsbrecht van Nyeuwenrode in rode was. Dat van Jan van Nyeuwenrode is verloren.
5. 1525 October 27.
Jacobus van Aemstel van Mijnden, momber van zijn huisvrouw Janna, Jansdr van Nyenroden, belooft aan hun oom Steven van Zuylen van der Hair, die haar met 18½ morgen land op Cley n Cabbau heeft beleend, deze grond weder te zullen opdragen als hem daarvoor gelijkwaardige grond wordt verschaft.
Oorspr. (Inv. nr 10) met het geschonden zegel van de oorkonder in rode was en de ondertekeningen van hem en van zijn vrouw.

6. (15)31 April 1.

Bruyn Reyerz, schout, Bruyn Willemsz, Melis Ghijsbertz, Cosmas Joestenz, Tyman Ghijsbertz en Claes Heynrickz, schepenen te Abcoude in het landsheerlijk gerecht oorkonden dat, ten verzoeke van Anthonis van Aemstell van Mijnden, baljuw te Abcoude, Jacob Dirckz, Jan Bruninckz, en Marten Janz verklaard hebben dat de visserij te Abcoude volgens oude gewoonte verhuurd werd van Stevensbrugge tot die Gheynbrugge en dat, wie het eerst in de smalle Weesperdrymont kwam, daar vrij mocht vissen, terwijl men de stalen van de visserij een hordt lang van de wal placht te zetten, vroeger niemand met de zegen in deze visserij placht te vissen, behalve de baljuw te Abcoude.

Oorspr. (Inv. nr 24) met het licht geschonden zegel van Tyman Ghijsbertz in groene was. Het zegel van Bruyn Reyerz is verloren.

N.B. Volgens een 18e eeuwse dorsale notitie droeg de Stevensbrug toen de naam Donckerbrug of Polenbrug.

7. 1548 Juni 19.

Marten Janss, schout, Jacob Jacobss, Dirck Peterss, Jan Thomass, schepenen te Loenen in het Utrechts gerecht, oorkonden dat Dirck Gerritss Vogel, Gerrit Janss, Willem Henrickss en Els, vrouw van Gerrit Janss, ten verzoeke van Jacob van Aemstel van Mijnden, ambachtsheer tot Loenresloet, verklaard hebben dat de visserij van de nieuwe Weteryncghe voorheen, tijdens Dirck van Zweeten en later tijdens Amelis van Aemstel van Mijnden behoord heeft aan het huis Loenresloet, terwijl Willcm Henricksen bovendien verklaart, dat heer Dirck van Zweeten hem en zijn mededienaars alle netten en viskorven, welke zonder diens toestemming in de wetering waren gelegd, als verbeurd afstond.

Oorspr. (Inv. nr 25). Het zegel van de eerste oorkonder is verloren.

Over Mevr. de Wed. De Pré en hoe het huidige huis Zwaanwijck bij Nigtevecht tot stand kwam.

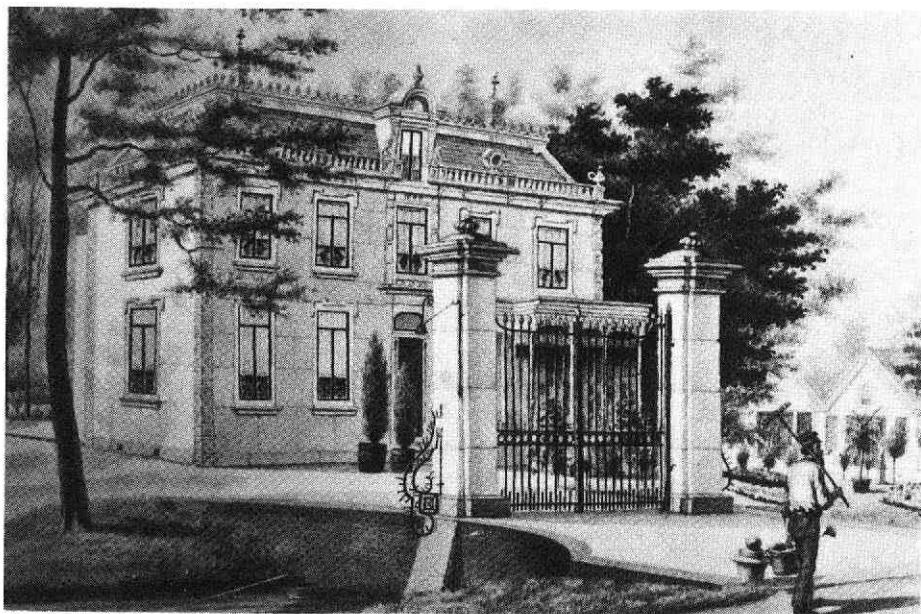
'Er waren eens twee zusjes'. Dit zou een passend begin kunnen zijn voor het nu volgende verhaal, daar het veel weg heeft van een sprookje. De archiefstukken bewijzen echter, dat een en ander toch werkelijk zo gebeurd is. Die twee zusjes, Johanna en Hendrika Theunissen, respectievelijk 25 en 18 jaar oud, hadden begin mei 1875 in een van de woonhuizen aan de Stadhouderskade te Amsterdam een betrekking aangenomen als dienstbode.

Door niet meer te achterhalen oorzaak veranderden beiden binnen vrij korte tijd weer van 'mevrouw'. Hendrika vertrok nog in die zelfde maand uit Amsterdam en Johanna trad drie maanden later in dienst bij de bewoners van het pand Keizersgracht No. 45. Deze bewoners waren mevrouw Susanne Cornelia Brouwer (74), weduwe van Dionisius Constantinus de Pré, en haar beide ongehuwde zonen Marinus Nicolaas, die vermoedelijk uitgekeken was op de gezichten van zijn moeder en broer, begon zich spoedig meer en meer aangetrokken te voelen tot de 20 jaar jongere Johanna. Van haar kant zal Johanna wel wat in meneer Marinus (die een groot vermogen in de geldhandel had verdiend) hebben gezien en er bloeide in enkele jaren iets moois op tussen deze twee, wat uiteindelijk tot gevolg had dat zij op 14 mei 1880 te Amsterdam in het huwelijk traden.

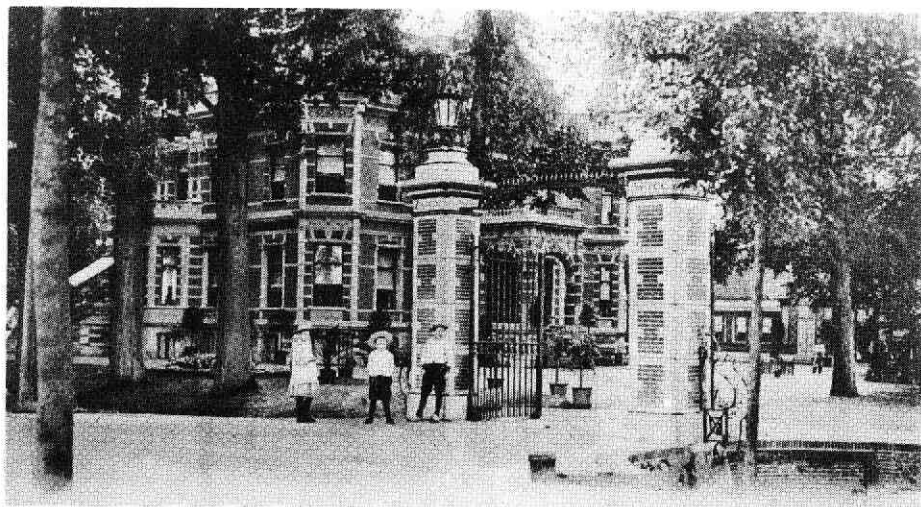
Uit archiefstukken blijkt dat noch moeder De Pré noch broer Benjamin deze heugelijke gebeurtenis meer mochten beleven daar zij inmiddels overleden waren. Vanaf die tijd verbleef het echtpaar in de winter op de Keizersgracht. Voor 's-zomers had Marinus een jaar eerder de ruim 7 ha. grote buitenplaats bij Nigtevecht verworven, welke reeds in 1738 de naam Zwaanwijck droeg. Of de heer De Pré het oude huis, waarvan afbeelding No. 89 uit het plaatwerk De Zegepraalende Vecht (1719) in grote trekken laat zien hoe het er toen uitzag, ingrijpend liet verbouwen tot een laat 19e eeuws buiten of dat hij een geheel nieuw huis er voor in de plaats liet stellen weten wij niet. Uit de hierbij afgebeelde aquarel van het huis omstreeks 1890 is dit in ieder geval niet op te maken. Wel is zeker dat het nog bestaande smeedijzeren inrijhek uit de 18e eeuw moet dateren, gezien o.a. de merktekens die voorkomen op de zware vierkante staven.

In Nigtevecht en omgeving is bekend gebleven dat Johanna, die nogal van een verzetje hield, menigmaal 's-zomers een gebeurtenis aangreep om ter gelegenheid daarvan een groot feest op het buiten te geven.

Zo werd op 2 juli 1889, toen Zwaanwijck 10 jaar in het bezit van Marinus was, dit heugelijke feit in aanwezigheid van het feestpaar De Pré en vele genodigden uitbundig herdacht. Elke deelnemer ontving bij aankomst op Zwaanwijck een speciaal 'Programma der Feestelijkheden'. Een exemplaar daarvan bleef bewaard waardoor wij nu nog weten wat een ieder daar te wachten stond.



Het 'oude' Zwaanwijk met zwaantjes op de schoorsteenkappen en boven het middenraam het jaartal 1888. Fragment van een aquarel. Naam van kunstenaar, afmeting en huidige verblijfplaats onbekend.



Het 'nieuwe' Zwaanwijk met op de achtergrond een deel van de kegelbaan. Prentbriefkaart ca. 1900 Coll. A.J.A.M. Lisman.

Enkele regels uit dit programma luiden: 'Aankomst der Gasten, Onderlinge kennismaking - Groote promenade over de geheele oppervlakte van Zwaanwijk afgewisseld door schoon uit te voeren muziekstukken, acrobatische en gymnastische toeren, vrolijke aria's geestige kwinkslagen, etc. etc. - Buitengewoon groot Diner Amuzant, waarop te zien zal zijn wat een menschenmaag zool kan verslinden, met behulp van het noodige toevoegsel uit Bachus voorraadschuur - Extra buitengewone schoone voordracht van Mevrouw Lachgraag met de reuzenbouquet - Uitreiking van verschillende belooningen voor hen die zich als verdienstelijke gasten hebben gedragen en geen reden tot klagen hebben gegeven - Allerprachtigste Bengaalsche Venetiaansche verlichting boven en onder het water waarbij zonsverduistering duidelijk is waar te nemen - (en tot slot) -Aandoenlijk afscheid der gasten Feestouverture der stoomfluit. Afvaart der stoomboot. Gebulder van meing salutschot dat zich in de verte doet horen'. Uit dit laatste is dus op te maken dat de gasten gehaald en gebracht werden. Ter verhoging van de feestvreugde was speciaal voor deze dag het lied 'Leve Zwaanwijk' geschreven, waarvan ook een gedrukt exemplaar is terug gevonden. Daarbij werd nog een aardig boekje in de vorm van een zwaan aangetroffen bevattende het 'Tafel Reglement van 2 juli 1889'. De artikelen daarin zijn zó opmerkelijk dat een aantal daarvan hier volgen. Zo staat er o.a.: 'Elk der gasten is verplicht zich netjes en behoorlijk te gedragen. Overtreding dezer belangrijke bepaling zal streng worden gestraft - Iedere gast is verplicht zooveel te eten als hij verdragen kan; ledige magen zullen niet worden geduld. - Men is verplicht de wijn alle eer te bewijzen. Het is ten strengste verboden over politiek of godsdienstige vraagstukken te spreken; Sociaal Democraten en nihilisten worden geweerd. Het is elk der gasten verboden na afloop van het diner op donkere laantjes te loopen, guitenstroken uit te halen, de zwanen in een spoormandje of iets anders in zijn zak te steken en te zorgen dat hij behoorlijk het bootje weet te bereiken'.

Werd ieder jaar op 2 juli te Nigtevecht in mindere of meerdere mate de aankoop van Zwaanwijk met een feest herdacht, ook de trouwdag van de De Pré's, de verjaardag van Marinus en de verschillende feestdagen van het koninklijk huis gaven aanleiding om het er vrolijk te laten toegaan. Die 'koninklijkhuisdagen' zijn beter te begrijpen als men weet dat mevrouw De Pré in gedachten een nauwe band onderhield met koninging Emma, die ongeveer een jaar eerder dan zij èn eveneens met een veel oudere man getrouwd was. Deze gevoelens gingen bij Johanna zelfs zover dat zij zich vaak kleepte zoals de koningin. Er is o.a. een foto van haar en Marinus bewaard die zoveel overeenkomst vertoont met de officiële verlovingfoto van Emma en koning Willem III dat er van toeval geen sprake kan zijn. Vermoedelijk had Marinus er nog al wat moeite mee om zijn wel zeer levenslustige Johanna met haar feesten bij te houden, waardoor hij er op deze foto moe en veel ouder uitziet dan hij op dat moment werkelijk was. Voral met het telkens verplicht veel eten en drinken moet hij tenslotte problemen hebben gekregen en volgens de overlevering is hij aan de gevolgen daarvan op 22 oktober 1893 te Nigtevecht overleden. Hij liet zijn jonge vrouw met Zwaanwijk, het huis te Amsterdam en een indrukwekkend vermogen achter. Johanna had zichzelf blijkbaar ook die eet- en drinkverplichtingen opgelegd getuige foto's ten voete uit die haar laten zien als een vrouw die bepaald niet vaak



*Mevrouw Johanna de Pré-Theunissen met haar nichtje Johanna Alberdina Nooder.
Foto L.R. Werner Amsterdam (14,5 x 10 cm) Coll. N. den Hartog.*



Oorkonde in o.i. inkt en aquarel opgehoogd met goud op ivoorkarton. Door J.E. Paans (52x42 cm). In de sierrand midden links en rechts de attributen van de kunsten. Midden boven het wapen van De Pré en midden onder dat van Nigtevecht. Links en rechtsonder afbeeldingen van het 'oude' en het 'nieuwe' Zwaanwijck. De handtekening onder de tekst zijn die van de beide bouwkundigen J.L. Muller en H.H. Hagedorn. Daaronder die van de patroons. Coll. H.G. den Hartog.

op de weegschaal stond.

Na Marinus' overlijden kwam er in de regelmaat van feestvieren op Zwaanwijk beslist geen verandering. Hiervan getuigen nog de zeer smaakvol uitgevoerde menukaarten waarop telkens weer een groot aantal gangen staat aangekondigd die veelal met extra aangetrokken keukenpersoneel te Zwaanwijk beried werden. Zo was er op 15 juni 1894 een eet- en drinkfeest van niet minder dan 21 gangen ter gelegenheid van het inwerking stellen van een monumentale drinkwaterpomp. Deze had mevrouw De Pré aan de bevolking van Nigtevecht geschonken om de herinnering aan haar overleden echtgenoot levend te houden. De nu niet meer dienstdoende doch onlangs fraai gerestaureerde pomp valt nog steeds te bewonderen bij de oude kerk aan de Dorpsstraat.

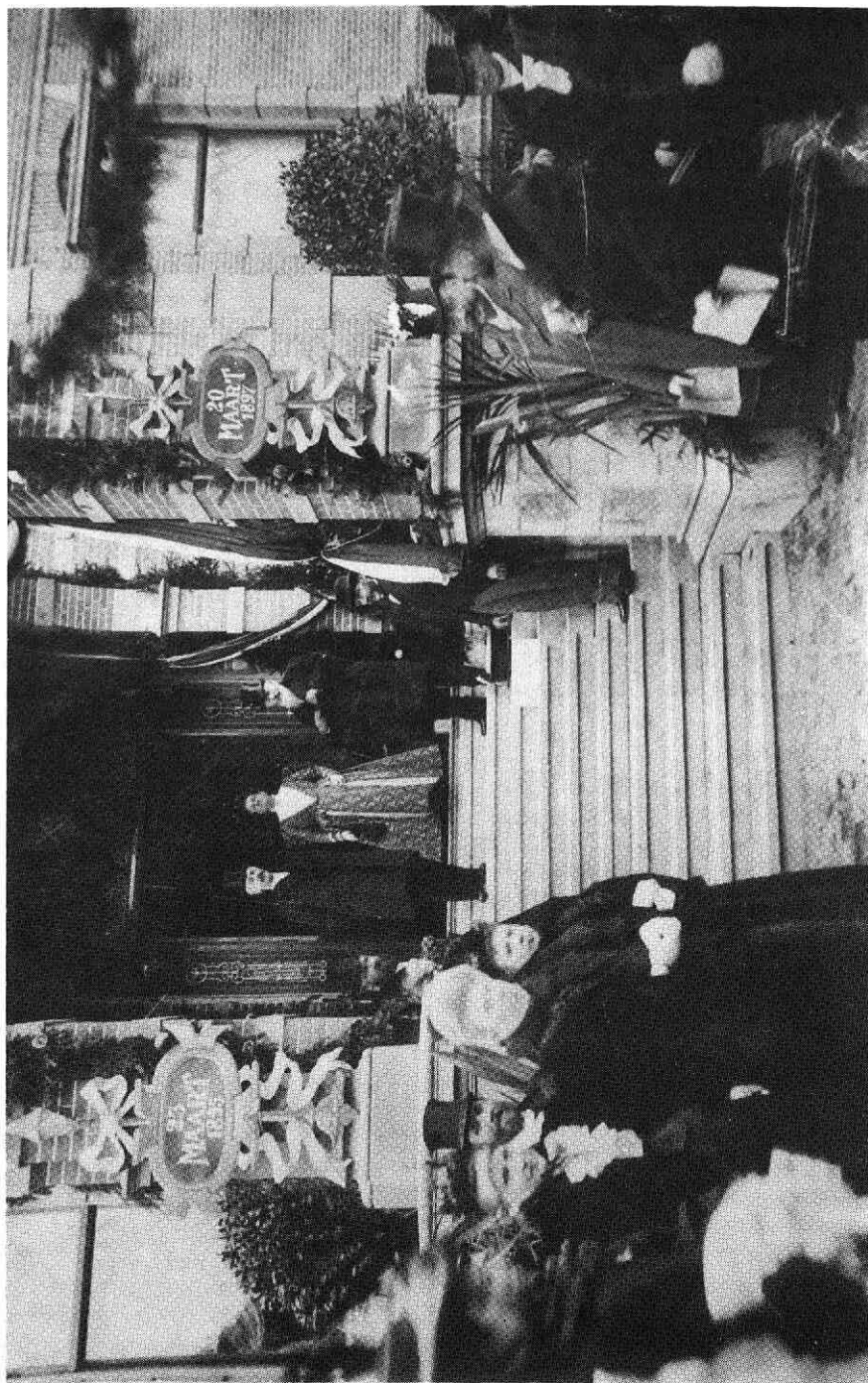
Niet alleen voor Nigtevecht maar vooral voor Zwaanwijk was 1894 een bijzonder jaar. Een eerder zoekgeraakte maar inmiddels weer teruggevonden oorkonde welke vele jaren op het huidige Huis heeft gehangen geeft te lezen: 'Toelichting van de aanleiding tot het bouwen van het landhuis Zwaanwijk. Reeds sedert eenige jaren was bij Mevrouw J. De Pré geb. Theunissen het denkbeeld opgekomen een ander huis, meer naar de eischen des tijds ingericht, op het landgoed Zwaanwijk te laten bouwen. Door samenloop van omstandigheden kon dit plan vóór het jaar 1894 niet tot uitvoering komen. Toen werden eenige teekeningen daarvoor gemaakt en ingeleverd, waaruit het plan door den Heer H.H. Hagedorn Jr. ontworpen na eenige wijzigingen de goedkeuring van Mevrouw De Pré mocht wegdragen.

Den 14 den October 1894 werd een aanvang gemaakt met de voorbereidende werkzaamheden. Door Wed: werd bepaald dat aan de verschillende patroons die reeds vroeger het voorrecht genoten hadden voor Wed: te werken, de uitvoering aan het werk zonder concurrentie zou worden opgedragen; terwijl aan den Heer H.H. Hagedorn Jr., bouwkundige, in dit werk de Heer J.H. Muller werd toegevoegd om eerst genoemde gedurende den bouw ter zijde te staan.'

Omdat, volgens de overlevering, mevrouw De Pré zonder haar Marinus nogal uit de toon viel in de uitgaande wereld van Amsterdam vestigde zij zich op 2 mei 1894 definitief te Nigtevecht. Zodoende was zij in de gelegenheid de bouw van het nieuwe huis, dat op een tiental meters ten zuiden van het oude verrijzen ging, goed te volgen.

Wat dit betreft was zij een waardig opvolgster van Magdalena Poulle, weduwe Adriaan Daem, die in 1680 opdracht gaf tot de bouw van een nieuw Gunterstein te Breukelen en van Sophia Maria Agatha van der Muelen, de weduwe van Mr. Jan Huydecoper, die in 1754 de bouw van het huidige Goudestein te Maarssen liet aanvangen.

De winter van 1894/1895 moet nogal streng of vochtig geweest zijn want een andere gelukkig ook weer teruggevonden oorkonde, maakt er melding van dat pas 5 maanden na de aanvang van de voorbereidende werkzaamheden de eerste steen van het fundament gelegd kon worden. Dit heugelijke feit dat plaats vond op 23 maart 1895 is op de 'gevoelige plaat' vastgelegd. We zien in het centrum van de grote bouwput, waarvan de bodem met balkhout is afgedekt, een met wapenschilden versierd baldakijn waaromheen vele tientallen genodigden en werklieden staan en waaronder mevrouw in geknielde houding de plechtige handeling verricht.



Ingebruikname van het nieuwe huis Zwanwijk op 20 maart 1897. In de deuropening Mevr. de Wed. De Pré. Op de 8e trede de nog in te metselen marmere gedenksteen. Foto C.J.L. Vermeulen Amsterdam. (23,2 x 27,9 cm) Coll. Ds. E.B. Rijnders.

Na het leggen van de eerste steen hief men een feestlied aan 'Ter eere van Mevrouw de Weduwe' waarin o.a. haar liefdadigheid in het algemeen en haar trouw aan de werkmans in het bijzonder werd geprezen. Het lied eindigde met: 'Een danktoon klinke uit hart en mond. Nu de eerste steen daar ligt, Schoon rijze 't landhuis uit den grond, Het aanschouwt hier 't levenslicht, Het schenke U vreugde jaar bij jaar, Gezondheid rust en vree. 'Heil, zege!' juicht de werkmansschaar, Zwaanwijk! Mevrouw De Pré!'

In hetzelfde jaar 1895 mocht de Hervormde Gemeente Nigtevecht o.a. een prachtig compleet zilveren avondmaalsstel, bestaande uit een grote en een kleine broodschotel, een beker, een schenkan en twee offerbussen van Mevrouw ontvangen. Groot feest was het twee jaar later. Een op geschept papier gedrukt 'Programma der feesten op Zwaanwijk ter gelegenheid van de plechtige Inwijding der Nieuwe woning op zaterdag 20 maart 1897' liet de gasten weten wat er stond te gebeuren. Het begon 's-middags om twee uur met het plaatsen van een marmeren gedenksteen rechts op de trap voor de hoofdtoegang. Daarop staat te lezen: 'De eerste steen gelegd door mevrouw J. Theunissen, wed. Den Heer De Pré 23 maart 1895'. Daarna kwamen de genodigden bijeen in de marmeren vestibule. Hier werden zij ontvangen door mevrouw De Pré waarna het 'Welkomst-Lied aan Mevrouw M.N. De Pré, toegezongen door hare Gasten' klonk waarop een plechtige toespraak door haar notaris, Mr. H.J. Paris, volgde.

Kinderen boden bloemen aan en men maakte een rondgang door het huis. Te drie uur genoten de aanwezigen van een speciaal voor deze gelegenheid gecomponeerde feestmars in de vestibule gevolgd door 'Aanbieding van Eerewijn in serre en billardzaal'. Een half uur later bracht de schooljeugd van Nigtevecht een aubade en precies klokslag vier uur ving een van die beroemde diners aan in de galerij. Om acht uur werd dit gevolgd door een gecostumeerd bal. Half tien was er demasque, waarna defilé voor de gastvrouw en uitreiking van de onderscheidingen. Tot slot genoot men nog van een achttal 'Vertooningen' (voordrachten). De genodigden konden zich ervan vergewissen dat mevrouw tot in de kleinste details van het huis, dat in de z.g.n. Hollandse neo-renaissance stijl was opgetrokken, kosten noch moeite had gespaard. Dit gold ook voor de overige gebouwen en gebouwtjes in het verzorgde landschappelijke park er omheen. Zo was er in de directe omgeving van het grote huis een ruim koetshuis dat o.a. een koetsiers- en een tuinderswoning bevatte en plaats bood aan 12 rijtuig en 8 paarden. Voor de tuinbaas was recht achter huize Zwaanwijk een huisje gebouwd en ter overwintering van de vele kuisplanten, die 's zomers langs de paden stonden, trof men er een zeer royale orangerie of wintertuin aan met veel glas.

Verspreid over de gehele plaats kon men nog een schaapskooi, een fraaie 12 zijdige volière, een watertrap, een aantal exotische tuinpriëlen, een kasteelachtig bouwsel en een villa, genaamd Johanna, aantreffen.

De 'Villa Johanna' was in dezelfde stijl en van dezelfde kostbare materialen als het grote huis opgetrokken doch alles er aan en er in was op kleinere schaal. Hadden koning Willem III en Emma sinds 1880 een dochter zo was het de grote wens van Johanna ook een kind te krijgen. Daar meneer hiervoor niet kon zorgen deed mevrouw dat en zij nam in 1883 haar in 1879 te Medemblik geboren nichtje

Johanna Alberdina Nooder bij zich in huis.

Speciaal voor dit meisje was deze kleine villa als speelhuis tot stand gekomen. Om en langs al dit schoons en sierlijks van de buitenplaats liepen paden en er slingerden zich tussen het geboomte waterlopen van wisselende breedte in de vorm van een zwaan. Op verschillende plaatsen verbonden bruggetjes in diverse uitvoeringen de oevers met elkaar. Lang heeft mevrouw De Pré van al dat prachtigs niet mogen genieten want op 23 december 1899 verwisselde zij, pas 49 jaar oud, het tijdelijke met het eeuwige. Volgens de overlevering was dit vroeger heengaan, net als bij haar echtgenoot, het gevolg van overvloedig eten en drinken. Zo groots en statig als Johanna haar hofstede had gewenst zo bescheiden is de grafstede van haar en haar man op de Hervormde begraafplaats te Nigtevecht. Op de zerk staat met gotische letters slechts aangegeven: 'Hier rusten M.N. De Pré en J. de Pré-Theunissen'. Of nichtje Johanna Alberdina in 1899 nog leefde is niet bekend. Wel weten we dat het meisje eerder weer naar haar geboorteplaats Medemblik was teruggegaan. Via testament d.d. 18 juni 1897 bepaalde de weduwe 'dat uit mijne nalatenschap moet worden afgezonderd een nominaal kapitaal groot veertienhonderdduizend gulden welk kapitaal door mij wordt bestemd tot een Stichting ten behoeve van tenminste vijftien ongehuwde dames of weduwen die geene kinderen ten hunne lasten hebben ter nagedachtenis van zowel van mijnen overleden echtgenoot als aan mij en welke Stichting genaamd zal worden 'De Pré - Theunissen Stichting'. Aan de stichting wordt gelegateerd het buitenverblijf Zwaanwijck met toebehoren in totaal 7 hectaren, 31 aren en 67 centiaren welk buiten zal moeten worden ingericht tot huisvesting van genoemde dames; alsmede de gehele inboedel. Eveneens een trekpaard, twee paarden, een muilezel en rijtuigen als een brik, een coupé (de beste), een landauer en een tuincoupé'. Ook bepaalde zij uitdrukkelijk dat zulke dieren en rijtuigen altijd tot de Stichting moeten behoren en ten dienste zullen blijven van de bewoonsters.

Aan welke eisen de 'ongehuwde dames of weduwen' moesten voldoen staat uitvoerig beschreven alsmede dat de bewoonsters maandelijks een uitkering van vijftien gulden ten laste van de Stichting dienen te ontvangen en onder de kosteloze huisvesting was begrepen hun voeding en bewassing. Aan de Stichting moest verbonden blijven 'een koetsier, een palfrenier, een tuinbaas en even zoovele vaste tuinknechten als noodig zullen wezen. Een directeur en directrice zal voor het inwendige bestuur moeten worden aangesteld'.

In het testament was niet vergeten dat - en op welke wijze - het feestvieren op gezette tijden moest blijven plaatsvinden en bewaard gebleven programma's leggen daarvan getuigenis af. Ook lezen wij er in over de kerstgaven aan 'de algemeene armen der gemeente Nigtevecht'.

Voor het eerst vond de uitdeling daarvan plaats in het jaar 1900 en 'Het Nieuws' van 7 januari 1901 weet hierover het volgende te melden: 'Met Kerstmis j.l. vond in het lokaal der openbare school alhier eene aanzienlijke uitdeeling plaats van kledingstukken en brood aan de mingevoeden onzer burgelijke gemeente. Onder 57 personen, meest hoofden van gezinnen, vertegenwoordigende 207 zoo groote als kleine menschen, werden, behalve 207 fijne krentenbrooden van 1 pond, tal van hoogst nuttige kledingstukken van beste qualiteit (over de 500 stuks) en bovendien nog enkele wollen dekens, uitgedeeld'. Over de uitvoering van het testament staat beschreven dat hiermee van aanvang af 'drie administrateurs belast

vanwege de stichting zullen zijn' en vanuit kapitale vergulde lijsten in het trappenhuis van Zwaanwijck keken de portretten van de heer en mevrouw De Pré (in 1893 door H.A. Sangster geschilderd) toe hoe dit geschiedde. De 'De Pré - Theunissen Stichting' was op 2 juli 1900 plechtig geopend en een aantal dames betrokken het huis zoals beschreven. Mede als gevolg van de eerste wereldoorlog kon alles na verloop van tijd toch niet zo blijven als mevrouw het testamentair had bepaald. Dit blijkt uit de rede die een van de 'administrateurs' de heer J.H. Haije op 2 juli 1925 ter gelegenheid van het 25-jarig jubileum van de stichting hield. Men hoorde ondermeer van hem 'Verder hebben wij de wintertuin en de galerij achter het huis (daar beide ernstig in verval waren en er geen geld voor herstel aanwezig was) doen afbreken en verkocht, hiermede onze financiën hersteld. Ook hebben wij toen de nood op zijn hoogst was de paarden en de rijtuigen afgeschaft. Voer voor de paarden was niet meer te betalen'. Met genoemde galerij bedoelde de heer Haije het van oorsprong vrijstaande gebouw, waarin o.a. een biljartzaal en kegelbaan, dat in 1887 naar plan van de Nigtevechtse bouwkundige J. Brouwer tot stand kwam. Acht jaar later had men het nieuwe Zwaanwijck met de achtergevel er strak tegenaan geplaatst waardoor het in 1897 mogelijk werd direct vanuit het grote huis die biljartzaal met de erachter liggende kegelbaar te betreden. Met de financiën van de stichting was het later weer veel beter gesteld maar toen in de jaren zeventig nog slechts een vijftal dames Zwaanwijck bewoonden en dat met een bezetting van 12 personeelsleden, besloot het stichtingsbestuur het huis, dat niet meer aan de eisen des tijds voldeed, van de hand te doen. Men vond dat de bedoeling van de stichtster in deze tijd beter op een iets andere wijze gestalte kon worden gegeven en wel door de dames verspreid te gaan huisvesten. Verschillende van de bijgebouwen en gebouwtjes rond het grote huis waren inmiddels al afgebroken vanwege te hoge onderhoudskosten zoals de voliëre, de Turkse tent, de Chinese koepel, Villa Johanna en het kasteel achterin het park. De gehele buitenplaats werd te koop aangeboden en in 1976 verworven door een projectontwikkelaar. Deze werkte het achterstallige onderhoud weg en verdeelde zowel huis als koetshuis ieder in 6 appartementen.

Bij die werkzaamheden werd er steeds van uitgegaan dat de panden het oorspronkelijke aanzien moesten behouden. Ook het zeer fraaie interieur van het huis heeft men zoveel mogelijk onaangetast gelaten. Zo bleven o.a. de hal met marmeren vloer en trappen behouden evenals de prachtige deuren die, net als de betimmeringen, van Cuba-mahonie zijn gemaakt.

Ook de kleurrijke glas-in-lood ramen zijn op hun plaats gebleven alsmede de mooie stucplafonds en alle muur- en/of plafond beschilderingen waarvan er enkele de signatuur van J.E. Paans dragen. Voor reconstructie van de wat verwaarloosde tuinen vervaardigde het bekende tuinarchitectenbureau Mien Ruys c.s. een plan (ged. 11 oktober 1977). Toen een en ander gerealiseerd was bleken de verkoopprijzen van de appartementen dusdanig hoog te moeten zijn dat kopers wegbleven en door de nood gedwongen nam de hypotheekbank het geheel in. Geruime tijd stond Zwaanwijck onbewoond tot zich in 1981 een stichting aanmeldde die zich bezig hield met het verlenen van ontwikkelingshulp. Zwaanwijck werd gekocht en als kantoor ingericht. Kort daarop ging deze vrijgeveige stichting failliet en kwam het buiten voor de tweede keer aan de hypotheekbank.

Er onstond nogal wat schade doordat het drainagesysteem buiten werking



Zwanwijck in 1881. Potloodtekening door C.J.Th Schut (27 x 36 cm). Coll. A.J.A.M. Lisman.

geraakte met als gevolg dat het souterrain tot op ongeveer 70 cm hoogte onder water kwam te staan. Maar uiteindelijk brak er toch - in 1985 - een betere tijd voor Zwaanwijk aan. Een en ander werd hersteld en omstreeks 1 januari 1986 kregen de appartementen toch de langverwachte bewoners. Met verbazing horen deze nu door omwonenden over Zwaanwijk's verleden en zijn weldoenster vertellen. Vooral over een mevrouw die van feesten hield en o.a. met voldoening aan behoeftigen sigaren liet geven welke in een mooi bankbiljetje waren gerold. Ook gaan er verhalen dat de weduwe er een genoeg in schiep om af en toe een leverancier voor een nachtje in de kelder op te sluiten of dat zij aan het huispersoneel wel eens opdroeg een slootplank door een halfdoorgezaagde te vervangen om vervolgens met ingehouden pret van achter de dikke gordijnen te kunnen zien hoe wat later de argeloze tuinbaas in het water terecht kwam. Voor het genoten leedvermaak had zij altijd graag een gouden tientje over, dat in dankbaarheid door haar slachtoffers werd aanvaard. Op dit soort verhalen, waarvan er in Nigtevecht en omstreken nog vele de ronde doen, ga ik hier niet verder in. Over deze ontbreken in de archieven de bewijsstukken.

VreedenHoff Januari 1986

A.J.A.M. Lisman

Bronnen:

- Archief 'De Pré Theunissen Stichting' Geldrop
- Gemeente Archiefdienst Amsterdam. Burg. Stand dl. 198 blz. 55, dl yy 56/29 fo 889. Personalia F. Pré de
- Begraafboek der Ned. Herv. Gem. Nigtevecht.
- Bouw 1979 No. 20 blz. 40 e.v.
- 'Gedenkboek bij de restauratie van de hervormde kerk en toren te Nigtevecht' (1966) P.J. Amesz.
- Leven op het landgoed Zwaanwijck aan de Vecht (ca. 1977). Uitg. Jacobus Recourt Amsterdam.
- 'Oranje in Beeld' uit.: Europeese Bibliotheek Zaltbommel (1965) blz. 218.
- 'Plaatsen aan de Vecht en de Angstel' (1985) E. Munnig Schmidt en A.J.A.M. Lisman, blz. 202.
- 'Theekoepels en tuinhuisen in de Vechtstreek en 's-Graveland (1980) B.O. van den Berg e.a.
- 'Gooi- en Eemlander' 5 november 1980 en juli 1981.
- 'Heemschut' Jrg. 49 oct. 1972 blz. 105.
- 'N.R.C. Handelsblad' - Overpeinzingen 13 mrt en 10 april 1979.
- 'De Nieuwe Weesper' 9 juli 1981.
- 'Het Parool' 4 febr. 1981.
- 'Vademecum der Bouwvakken' 3e jrg. No. 16 aug. 1888. blz. 163 e.v.
- 'De Vrije Vechter' dec. 1973.

Met dank aan: Nieske den Hartog te Nigtevecht.

Ir. M.P. Evelein te Amsterdam, Ds. E.B. Rijnders te Geldrop;
en te Nigtevecht de heren A.J.B. Amesz, G.S. Hartman,
H.G. den Hartog en H. Otten.

Een kaart van de Vechtstreek uit 1914

Onze tegenwoordige kaarten bestemd voor recreatief gebruik, zijn niet altijd erg nauwkeurig zoals vaak geconstateerd kan worden. De topografische informatie is dikwijls onvolledig of onduidelijk en ook in esthetisch opzicht worden we niet altijd bevredigd. Toch komt hierin de laatste tijd verandering, steeds vaker verschijnen doelmatige en vooral ook fraaie toeristenkaarten. Ik denk hierbij met name aan die kaarten die het gebied in vogelvluchtperspectief weergeven. Bij deze soort moderne kartografie is de oude kaarttekentechniek uit de periode vóór de negentiende eeuw, waarbij vaak de bebouwing in opstand is weergegeven (wanneer de kaartschaal dat tenminste toeliet), in feite, herontdekt¹. Natuurlijk heeft ook de luchtfotografie tot die herontdekking bijgedragen. De luchtfoto's die vanaf de jaren dertig bij de karteringen worden gebruikt, geven immers ook een driedimensionaal beeld van de bebouwing.

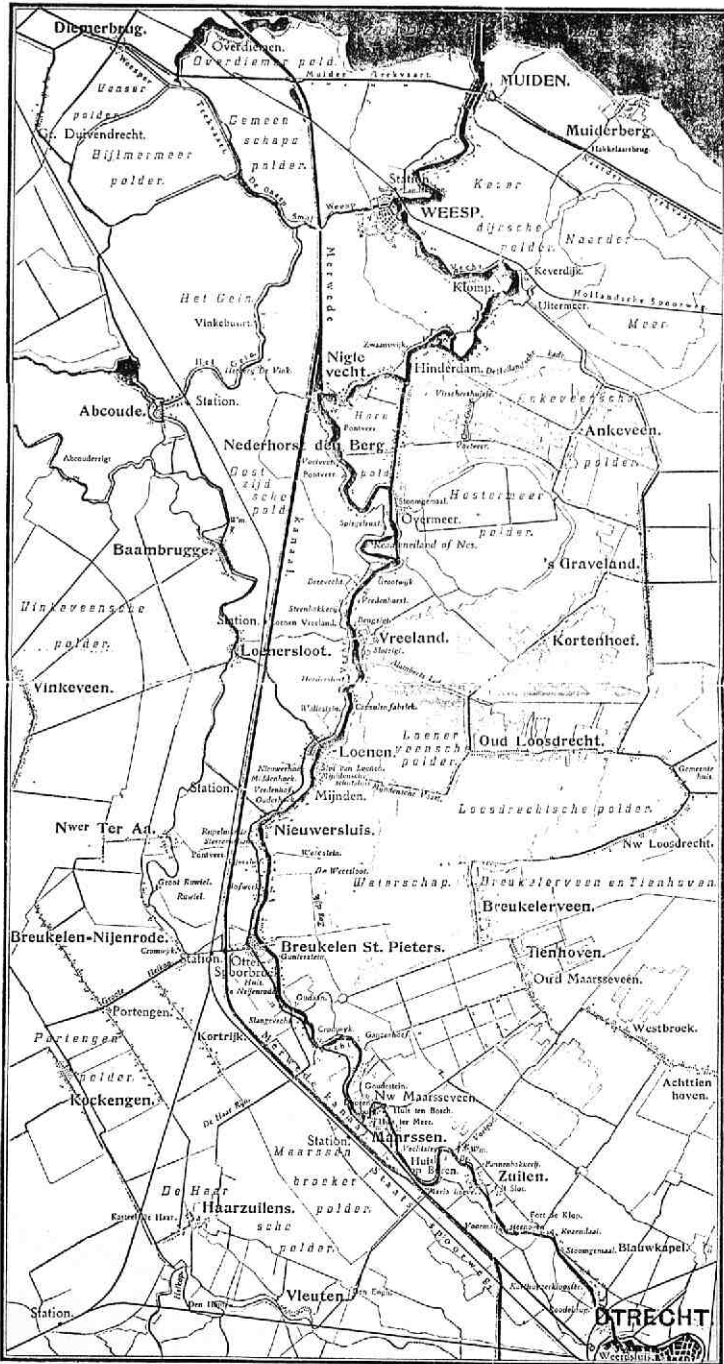
Hieruit moet echter niet geconcludeerd worden dat de vroegere kaarten bestemd voor reizigers en toeristen van een beter gehalte waren². Integendeel! Denk bijvoorbeeld aan de kaarten die voorkomen in Lodovico Guicciardini's **Descrittione ... di tutti i Paesi Bassi**³ dat wel als eerste reisgids voor de Nederlanden wordt aangemerkt (aanvankelijk te Antwerpen en later te Amsterdam vele malen opnieuw tussen 1567 en 1662 uitgegeven) of aan atlasjes uit de 18de eeuw, onder andere: **Nieuwe en accurate zak-atlas van de Nederlanden**, 'zeer nodig en dienstig voor die geen, welke begeerig zijn om de provincien door te reizen, en alles nauwkeurig willen bezien' van de uitgeverij Ottens te Amsterdam⁴. Deze kaarten die voor de vroegere reiziger van weinig waarde moeten zijn geweest en die hem vaak voor problemen zullen hebben gesteld, ontstonden enerzijds omdat de drukker/uitgever ervan weinig kritisch was, maar anderzijds ook omdat hij er niet in slaagde goede en betrouwbare kaarten te bemachtigen. Dat er ook andere redenen kunnen zijn waardoor deze soort kaarten onvolledige informatie geven leert ons een kaart van de Vechtstreek uit een iets recenter verleden (zie afb. 1).

Deze kaart komt voor in het boek **De Vecht**, één van de bekende Verkade-albums, geschreven door Jac. P. Thijssse, dat in 1915 te Zaandam verscheen. Het is een kleurenlithografie met afmetingen 39,3 x 20,9 cm; de (niet aangegeven) schaal is ca 1:70.000.

In tegenstelling tot de vele illustraties van de hand van L.W.R. Wenckebach, Jan Voerman jr. en Edzard Koning, die het boek vooral ook zijn charme geven, is de kaart hoogstwaarschijnlijk door de schrijver oorspronkelijk ontworpen. Van Jac. P. Thijssse (1865 - 1945) die grote bekendheid kreeg door zijn vele publicaties op het gebied van de Nederlandse flora en fauna, weten we dat hij dol op kaarten was. Hij kocht ze niet alleen, maar maakte ze ook zelf, zo lezen we in zijn boek over het Naardermeer dat als Verkade-album in 1912 verscheen⁵. De kaart van de Vechtstreek ontstond in 1914, toen hij in het gebied (soms vergezeld door zijn vrouw) rondtrok om gegevens te verzamelen voor het boek.

Op de kaart zijn de diverse wegen (spoor-, straat-, grind- en landwegen) onderscheiden door de kleuren zwart, rood en oranje (dunne en dikke lijn) en met

KAART VAN DE VECHTSTREEK.



Verklaring.

Steden. Dorpen en gehuchten. Spoorweg. Straatzweg. Grintweg. Landweg.

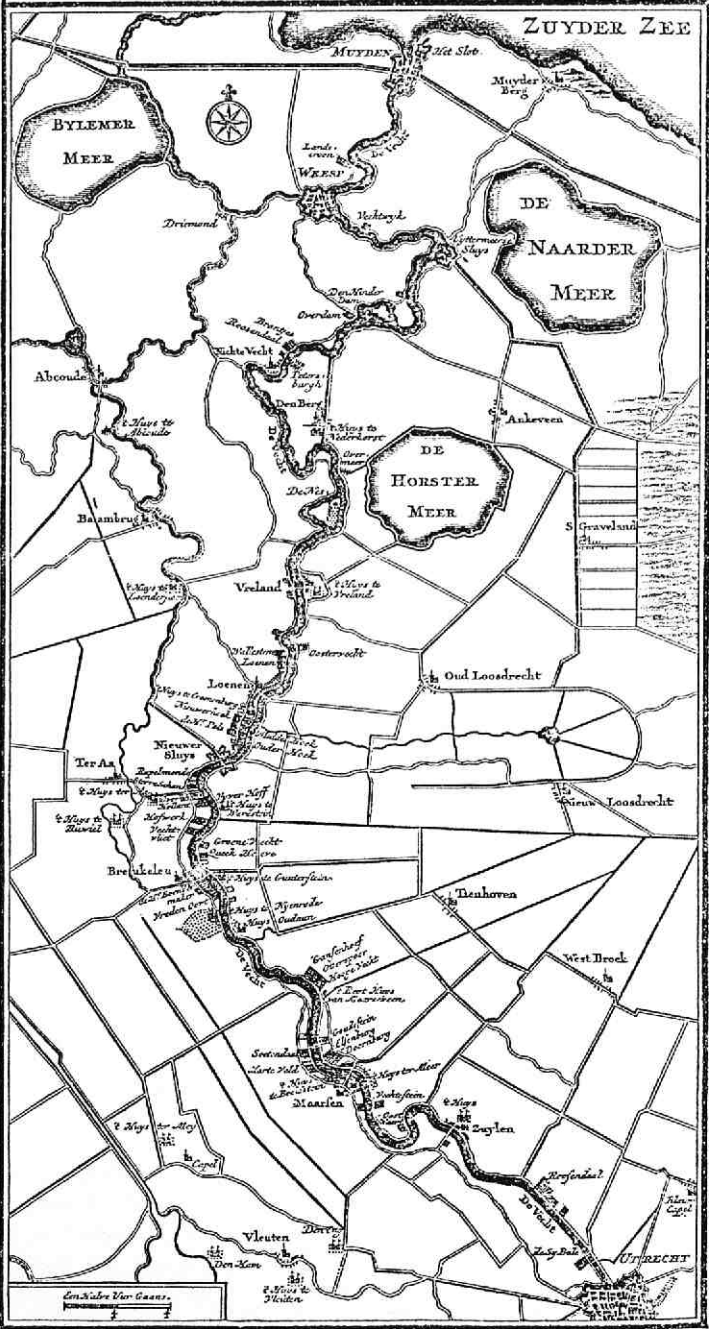
de traditionele blauwe kleur is het water aangegeven (let onder andere op het in 1895 geopende Merwedekanaal, sinds 1952 Amsterdam-Rijnkanaal geheten). Duidelijk komt de topografie die voor een toerist belangrijk is naar voren: de kastelen en buitenplaatsen met hun namen, de rivieren, meren en plassen en de verschillende soorten wegen. Thijsse heeft natuurlijk niet geheel op eigen kracht deze kaart gemaakt. Veel zal hij ontleend hebben aan de 'Chromo-topografische kaart van het Koninkrijk der Nederlanden'⁶ die vanaf 1877 verscheen en regelmatig werd herzien. Maar veel van die kaart is ook weggelaten, terwijl enkele nieuwe gegevens - door hem zelf in het terrein verzameld - aan het kaartbeeld werden toegevoegd. Dat hij bij het maken van een kaart in grote lijnen zo te werk ging, komt naar voren in zijn Naardermeerboek. Voor de uitsnee van het kaartkader heeft hij zich overigens laten leiden door de kaart van de Vechtstreek van de graveur Daniël Stopendaal. Deze is voor in het album afgebeeld en is afkomstig uit het boek **De Zegepraalende Vecht**, dat voor de eerste keer in 1719 werd uitgegeven te Amsterdam bij de Wed. Nic. Visscher (zie afb. 2)⁷.

Bekijkt men Thijsse's kaart nauwkeurig, dan zal men er zich over verbazen dat het Muiderslot, een bezienswaardigheid voor de toerist bij uitstek, niet staat aangegeven. Ook in de tekst spreekt hij er niet over. Zou hij dat over het hoofd gezien hebben? Onmogelijk! De oorzaak van het ontbreken van deze en nog andere, voor de toerist belangrijke, topografie wordt duidelijk wanneer men zijn reisverslag leest. Wat was namelijk het geval? Thijsse maakte zijn tochten in 1914 tijdens de mobilisatietijd in het begin van de eerste wereldoorlog, toen militaire wachtposten in het gebied van de Nieuwe Hollandse Waterlinie (die dwars door de Vechtstreek liep) in staat van paraatheid waren gebracht om indien nodig tot inundatie van het gebied over te gaan. Toen hij op zijn eerste wandeling vanaf de Weerdsloop in Utrecht tot aan het station in Nieuwersluis, onderweg onder meer aantekeningen maakte van het thans verdwenen Karthuizerklooster en het buitenhuis Rozendaal en een schetstekening maakte van het terrein nabij Fort de Klop, werd hij in Maarssen gearresteerd. In zijn eigen woorden zei hij er dit van: 'Daar stonden we nu op het bureau. Terwijl de kapitein ons een streng verhoor afnam, kwam er ook nog een stoere rijksveldwachter opdagen. Die was ook al opgebeld en het wachtlokaal stond bovendien vol soldaten. Gelukkig zijn onze albums in ons land nogal bekend en zoo kon ik op bevredigende wijze rekenschap geven van de onschadelijkheid van mijn werk, maar voor we ontslagen waren, moest ik toch beloven, dat ik verder op mijn wandeling buitenhuis in 't geheel geen teekeningen of aantekeningen meer zou maken. Daar heb ik mij dan ook braaf aan gehouden, want 't gaat niet aan, om onnodige opschudding te veroorzaken. Intusschen hadden wij een aardigen kijk gekregen op de bijdehandheid van onze schildwachten en de vaardigheid en ernst van de militaire autoriteiten.' (blz. 21 in het boek).

Thijsse zal toen nog wel verdere instructies hebben meegekregen, dat hij bijvoorbeeld forten en andere toentertijd uit militair oogpunt belangrijke topografie niet op zijn kaart zou aangeven. Zo is althans te verklaren dat het Muiderslot er niet op voorkomt. Het kasteel Bolestein te Maarssen niet op de kaart staat, daarvan zegt hij zelf op blz. 25: '... gebonden door mijn belofte aan den kapitein, heb ik daar geen aantekeningen van kunnen maken ... ik hield dat schetsboekje in 't

Land-Kaartjen, aan zykende de Plaatsen en
 Kuyzen van **UTRECHT** igt aan **MUYDEN**:

Carte qui fait voir Les Lignes et Marais
 depuis **UTRECHT** Jusques a **MUYDEN**.



diepst van mijn zakken, want de Vechtlinie deed hier zijn naam eer aan en dit stukje van ons vaderland leek één groot stekelvarken. Het uitzicht naar rechts was nog al vrij, misschien ook waren er boomen gekapt en nu zag je in het lage veenland aan alle wegen, die het doorkruisen, vinnige forten liggen, nu als eilandjes in de groene vlakke, maar als de nood aan de man komt, worden het echte eilandjes in het overstroomd gebied'.

Algemeen geldt dat men bij de beoordeling van (oude) kaarten moet letten op de achtergronden van de vervaardiging: met andere woorden met welk doel, voor wie en hoe werd de kaart gemaakt. Zo moet dus ook Thijsses kaart van de Vechtstreek bekeken worden. Maar bij deze kaart, die zeker niet slecht te noemen is, hebben bijzondere factoren een rol gespeeld. Militair-strategische belangen legden beperkingen op aan de inhoud. Is men daarvan niet op de hoogte dan zou ten onrechte negatief over de kaart geoordeeld kunnen worden.

M. Donkersloot-de Vrij

OdiJK 1986

noten:

- 1 Zie bijvoorbeeld het boek: **Op stap in eigen land, 100 wandelingen en idem zoveel vogelvluchtkaartjes**. Uitgave Zomer & Keuning, Ede, 1983.
- 2 Over dit onderwerp uitvoeriger: C. Koeman, **Weg van de kaart** (afscheidscolloge, R.U. Utrecht 1 okt. 1981). Amsterdam 1981 en van dezelfde auteur: **Langs papieren wegen. Momenten uit de geschiedenis van de wegenkaarten van Nederland**. Utrecht 1983.
- 3 Een overzicht van de diverse uitgaven is te vinden in: P.A.M. Boele van Hensbroek, 'Lodovico Guicciardini, descrizione di tutti i Paesi Bassi; de oudste beschrijving der Nederlanden, enz.' in: **Bijdragen en mededelingen van het Historisch Genootschap**, 1878, 199 - 287 en R.H. Touwaide, 'La description de tous les Pays-Bas par Lodovico Guicciardini; complément à la bibliographie de Boele van Hensbroek' in: **Archief- en Bibliotheekwezen in België**. 1974, deel XLV nr 1-2, 106-184.
- 4 Deze atlasjes zijn beschreven in C. Koeman, **Atlantes Neerlandici. Bibliography of terrestrial, maritime and celestial atlases and pilot books, published in the Netherlands up to 1880**. Amsterdam 1967 - 1971, deel III.
- 5 Op p. 14 in dat boek geeft hij een kostelijk verslag van het maken van een grote kaart van Amsterdam en omgeving.
- 6 Deze kaart is beschreven en het deelblad Abcoude is afgebeeld in: M. Donkersloot-de Vrij, **De Vechtstreek. Oude kaarten en de geschiedenis van het landschap**. Weesp 1985 (nr 45, p. 137)
- 7 In **De Vechtstreek** (zie noot 6) is meer informatie over deze kaart te verkrijgen op p. 89. Thijsses heeft het in zijn boek op p. 49 en 54 over deze kaart. Zijn opmerkingen over kaarten uit de 14de eeuw op p. 59, zijn uit de lucht gegrepen. Dergelijke zeer oude kaarten zijn van deze streek niet bekend.

Afb. 1. Thijsses' kaart van de Vechtstreek (1914) 39,3 x 20,9 cm.

Afb. 2. 'Land-Kaartjen, aanwijzende de Plaatsen en Huysen van Utrecht tot aan Muyden' 33 x 17 cm (Daniël Stopendaal, 1719)

INHOUD:

Bestuur	2
Leden	3/15
Financiën	16
Kort verslag	17/18
Bibliotheek aanwinsten	19/20
Boom en Bosch	21/23
De Hervormde kerk te Breukelen	24/44
De verbouwing van de Ridderhofstad Loenersloot tot 18e eeuws landhuis	45/68
Over Mevr. de Wed. De Pré	69/80
Een kaart van de Vechtstreek uit 1914	81/85
Inhoud	86